

Besede in dejanja

Rekord v spalnicah

Po statističnih podatkih je naša država v 11 lanskih mesecih zabeležila 46 milijonov turističnih prenočitev, kar je v primerjavi s istim razdobjem l. 1968 24 odst. več. Domačih prenočitev je bilo 18 odst. več, število inozemskih pa je naraslo za 30 odst. V 11 mesecih je devizni dotok znašal skoraj 200 milijonov dolarjev, ocenjujejo pa, da bo po končnih obračunih lani iz turizma vsega 288 milijonov dolarjev.

Gospodarski vestnik — 30. I. 1970

Kakšna reforma?

Naše gospodarsko življenje je vsekakor pred resno preizkušnjo, na izbiro imamo dve poti: ali se odločiti za radikalno (tudi postopno) odpravo nelikvidnosti, za stečaj cele vrste gospodarskih organizacij in s tem za rehabilitacijo reforme, ali pa za inflacijo, odzemanje dohodka tistim, ki ga imajo ter njegovo razdelitev med tiste, ki ga ne ustvarjajo, in s tem za »reformirano reformo« kot pravijo nekateri.

Delavska enotnost — 31. I. 1970

Ce so starši ugledni

V Beogradu so zaprli sedem mladih narkomanov, toda na čaroben način jih je do sodnika za prekrške prišlo samo pet.

Imen tistih dveh, ki sta izginila ni so objavili. Domnevajo, da je to zato, ker imata po čudnem naključju taka priimka kot njiju ugledni starši. Večernje novosti — 3. II. 1970

Nosil ni mogoče dobiti!

Na nedavnem posvetu o vseljudski obrambi v Novem mestu so prisotni predstavniki teritorialnih enot tarnali, da zaman poizvedujejo, kje bi se dala kupiti nosila za ranjence. Nosil čisto preprosto na tržišču ni! Ko so poizvedovali še naprej, so izvedeli tudi to, da nosil v Jugoslaviji nihče ne dela!

Upamo lahko, da bomo začeli nosila kmalu uvažati. Kot je v navadi, bomo verjetno izbrali najdražja. Rešitev pa je prav gotovo samo v uvozu že zavoljo tega, ker se nosila delajo iz lesa, platna in manjšega kovinskega okovja, torej iz surovin, ki jih v Jugoslaviji ni mogoče dobiti. Kot je v navadi, bomo nič drugega, kot da našim uvoznikom zaželim vso srečo in velike dobičke.

Dolenjski list — 5. II. 1970

Karlovska nelikvidnost

»Karlovački tjeđnik«, je prejšnji četrtek pisal o ugodnem vtisu, ki ga je na prisotne občane napravilo izčrpno poročilo o občinskih financah.

Iz tega poročila, ki je zelo iskreno, je zlasti videti tole: občina je dolžna 2 milijona dinarjev za 23 stanovanj, ki jih je »preje kupila« od gradbenega podjetja, in 640 tisoč dinarjev za pozneje kupljena stanovanja; 400 tisoč dinarjev stanovanjskemu podjetju in milijon dinarjev skladu za obrambo mesta pred poplavi, kar so porabili za sanacijo tovarne usnja; 1,7 milijona dinarjev skladu za ureditev zemljišč, kar so porabili za gradnjo šol itd. Skupen dolg občine znaša okoli 8 milijonov novih dinarjev.

V Karlovcu so vsaj pošteno povedali kako to kupujejo, a ne plačajo; v letošnjem prav tako nelikvidnem 1970 letu bi bilo zanimivo brati, kako to delajo drugi, predvsem večji.

Ekonomika politika — 2. II. 1970

Ko spregovori srce...

V solidarnostni akciji s prebivalci Banjaluke in Bosanske krajine je bilo v prvih treh mesecih po katastrofalnem potresu zbrane za več kot 170 milijonov din pomoči v denarju in blagu. Iz posameznih republik je prišla naslednja pomoč v denarju in blagu:

SR Srbija 67.288.050 oz. 39,0 %, SR Hrvatska 37.564.646 oz. 22,2 %, SR BiH 37.145.891 oz. 12,0 %, SR Slovenija 14.013.725 din oz. 8,4 %, SR Makedonija 11.955.533 din oz. 6,5 % in SR Črna Gora 3.137.000 oz. 1,9 %.

Dnevnik — 4. II. 1970

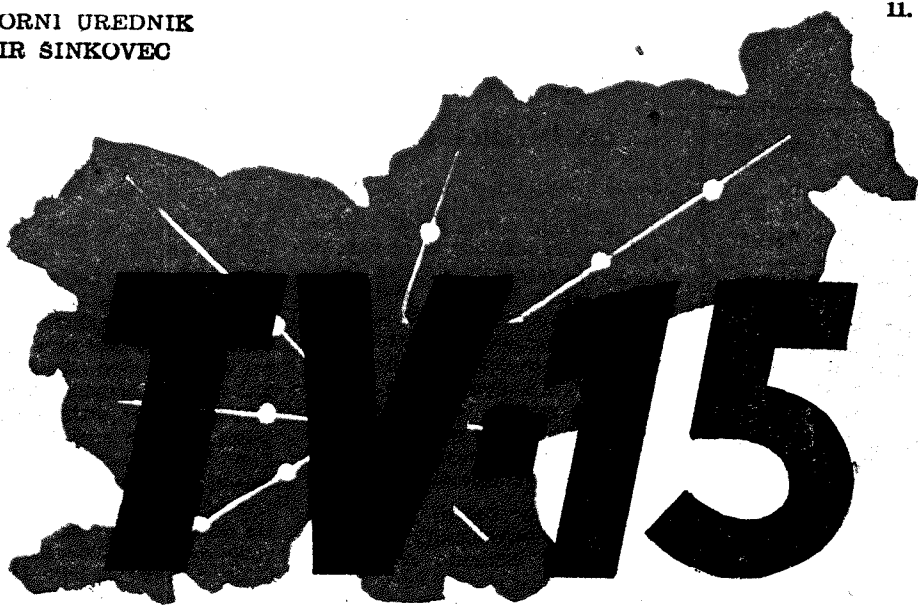
Zelo zanimivo

Zelo zanimivo je, da je med beograjsko mladino zelo visok odstotek tistih, ki se po narodnosti izrekajo za Jugoslovane: med komunisti — 47,2, med mladinci, ki niso člani ZK — pa je 40,6 odstotka Jugoslovancev. Pri tem je nekaj več mladink (56,3 odstotka članic ZK).

Komunist — 30. I. 1970

GLAVNI UREDNIK
FRANCE ŠUSTERSIČ
ODGOVORNI UREDNIK
ČRTOMIR SINKOVEC

LETO VIII.
ŠTEV.: 7
11. II. 1970

GLASILO ZZB NOV SLOVENIJE IN ZRVS SLOVENIJE

CASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE

DELO

Ljubljana, Titova—Likozarjeva—Tomšičeva
BLASNIKOVA TISKARNA
TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine,
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki.
- V sklopu podjetja je specializiran obrat za večbarvni tisk, lakirnica in plastificirnica.
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«
- zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«,
- Ilustrirano revijo »TOVARIS«,
- štirinajstdnevnik »NASI RAZGLEDI«,
- revijo »AVTO«,
- revijo »STOP«,
- zabavni tednik »ZVITOREPEC«.

Ob Prešernovem prazniku

ZIVÉ NAJ VSI NARÓDI,
KI HREPENÉ DOČAKAT' DAN,
DA, KODER SONCE HODI,
PREPIR IZ SVÉTA BO PREGNAN,
DA ROJAK
PROST BO VSAK,
NE VRAG, LE SOSED BO MEJAK.

S SEJE REPUBLIŠKEGA ODBORA ZRVS

Pomenili so se o vsebini in obliki dela

Kar precej razsežen je bil dnevni red seje republiškega zbora Zveze rezervnih vojaških starešin, ki so ga imeli v Ljubljani 6. februarja.

V prvi točki so razpravljali o statutu oziroma o dokončni potrditvi predloga, že usklajenega z zveznim statutom. Že prej so o statutu oziroma o predlogu statuta razpravljali na ustanovni skupščini. Nato so ga uskladili z zveznim in je bil tak natisnjen kot priloga v »TV 15«. Na ta predlog je komisija prejela številne pripombe in predloge, kar pomeni, da je članstvo o predlogu statuta zares temeljito razpravljalo.

Najdlje so se zadržali ob poro-

čilih, kako v nekaterih občinah smatrajo ZRVS za društvo in zato zahtevajo za registracijo prepis statuta ter podpise desetih članov. Drugje pa tega ne zahtevajo, ker smatrajo ZRVS za družbeno politično organizacijo, tako kot so ZKS in SZDL, ZZB in sindikati. Sklenili so zahtevati pojasnilo od pristojnih oblasti, nato pa so statut soglasno sprejeli.

Sledila je razprava o poslovniku ZRVS v občini. Za primer je rabil poslovnik ZRVS Maribor. Poslovnik naj bi bil načelno čim krajši in naj bi zato v njem ne ponavljali tega, kar vsebuje v sta-

Nadaljevanje na 2. strani

S SEJE PREDSEDSTVA RO ZZB NOV SLOVENIJE

Največ o razvijanju revolucionarnih tradicij

KAJ JE Z REPUBLIŠKIM ZAKONOM O VVI?

O zadevah, ki so jih obravnavali na seji predsedstva republiškega odbora ZZB NOV Slovenije 2. februarja, smo že na kratko poročali v prejšnji številki.

Potem ko so sklenili, da bo seja republiškega odbora v prvi polovici marca, so temeljito razpravljali o osnutkih poslovnika in programa dela republiškega odbora ter ju sklenili dopolniti z nekaterimi na seji sprejetimi predlogi ter nato predložiti v obravnavo in potrditev republiškem odboru. V razpravi so se najdlje zadržali ob programu komisije za razvijanje in negovanje tradicij NOB in revolucije ter ob programu Knjižnice NOV in POS. Izraženo je bilo mnenje, da bi bilo treba ta program dopolniti in vanj vključiti tudi razvoj vseh izvenvojaških dejavnosti med NOB (npr. razvoj ljudske oblasti in uprave). Poleg tega bi kazalo razmisliti, kako vključiti v Knjižnico NOV in POS založbo zbornikov o koncentracijskih taboriščih.

Obravnavali so tudi predlog finančnega načrta RO za leto 1970 in ga sklenili z nekaterimi dopolnitvami predložiti seji republiškega odbora.

Zatem je predsedstvo prešlo na razpravo o poročilu komisije, ki jo je bilo imenovano na svoji seji 17. novembra 1969 z nalogo, da prouči odnose med Zvezo združenj borcev NOV in zavodom Borec. Iz poročila komisije posnemamo:

V statutu zavoda Borec naj se precizno formulirajo tiste določbe, ki se nanašajo na odnose med Zvezo združenj borcev in zavodom Borec, ter se uskladijo s statutom ZZB.

Med predlogi so navedene razne oblike dogovarjanja in povezave med RO ZZB NOV Slovenije in zavodom Borec. Cilj teh predlogov je, da bi bilo sodelovanje med ZZB in zavodom odsej tvornejše in da bi zavod čimbolje opravljal poslanstvo, ki mu je bilo naloženo z ustanovitveno odločbo.

Komisija je temeljito razpravljala o periodičnem tisku s tematiko NOB. Njeno poročilo vsebuje med drugim napotke uredništvom glede koncepta njihovih listov. Komisija je sestavila tudi predloge o uredniških odborih posameznih listov oz. revij.

Komisija je pozitivno ocenila založniško dejavnost zavoda Borec, ki je od svoje ustanovitve izdal 212 knjig s tematiko NOB in revolucionarnih gibanj v skupni nakladi 993.900 izvodov.

V odgovoru zavoda Borec na nekatere predloge komisije je rečeno, naj bi posebna komisija štiri

rih članov pripravila dokončni predlog ureditve medsebojnih odnosov oz. uskladitve teh odnosov s pozitivnimi predpisi. Ta predlog naj bi predložili republiškem odboru. Po temeljiti razpravi je predsedstvo ta predlog sprejelo.

Predsedstvo je nato sklenilo predlagati republiškem odboru imenovanje:

Komisije za mednarodne stike in zamejstvo, komisije za vseljudski odpor ter komisije za izdelavo statuta.

Nato je predsedstvo sprejelo še pravilnik o povračilu osebnih dohodkov in drugih povračilnih članom predsedstva RO ZZB NOV. Pod točko »raznog« je član predsedstva Lojze Stariha vprašal, kaj je z republiškim zakonom o vojaških vojnih invalidih, o katerem je bilo na eni prejšnjih sej rečeno, da bo sprejet že v decembru 1969, in kaj je s sredstvi, ki naj bi krila zvišanje invalidskega dodatka že od 1. avgusta.

Predsedstvo je sklenilo to vprašanje pisмено posredovati izvršnemu svetu skupščine SR Slovenije in zahtevati pismen odgovor.

V. M.

DELO REPUBLIŠKEGA KOORDINACIJSKEGA ODBORA ZA POMOČ ŽRTVAM IMPERIALISTIČNE AGRESIJE

Na 15. seji republiškega koordinacijskega odbora za pomoč žrtvam imperialistične agresije je bil sprejet akcijski program dela odbora za leto 1970. Poudarjeni pa sta bili predvsem dve nalogi in sicer:

- vsestranska pomoč vietnamskemu narodu,
- mobilizacija čim širšega kroga organizacij in ljudi v boju proti agresiji kakršnekoli oblike.

Dogodki tedna

V Beogradu je predsednik ZIS Mitja Ribičič vodil posvet republiških in pokrajinskih izvršnih svetov o srednjeročnem načrtu razvoja Jugoslavije za čas od 1971 do 1975. Tako bo komisija ZIS za srednjeročni načrt v svojem nadaljnjem delu, zlasti pri pripravljanju načrta smernic o temeljnih srednjeročnega načrta, izkoristila ocene, pripombe, ki so jih na sestanku izrekli predsedniki republiških in pokrajinskih izvršnih svetov.

V Beogradu so se domenili, da bo drugi kongres samoupravljalcev Jugoslavije od 23. do 26. novembra letos v Sarajevu. Na kongres bo prišlo 1500 delegatov iz neposredne proizvodnje. Glavni referat bo imel Edvard Kardelj. V njem bo razložil razvoj samoupravne ideje in prakse in dosedanje najpomembnejše izkušnje. Za kongres pripravljajo gradivo štiri delovne skupine, ki jih vodijo Dušan Petrovič, Kiro Gligorov, dr. Vladimir Bakarić in Milentije Popović.

Mednarodna banka za obnovo in razvoj je odobrila Jugoslaviji 18,5 milijona dolarjev posojil za modernizacijo in obnovo industrijskih podjetij. Približno dve tretjini tega denarja bo dobila naša avtomobilska industrija. Mednarodna banka za obnovo in razvoj bo pri razširitvi Rvine zastave v Kragujevcu sodelovala z desetimi milijoni dolarjev, kar je približno šestina potrebnih deviz za nakup tuje opreme. Zemunski tovarni kmetijskih strojev Zmaj bo mednarodna banka dala 2,3 milijona dolarjev posojila za razširitev zmogljivosti za izdelavo koles za osebne avtomobile, kamione in traktorje. Kot tretjemu podjetju pa bo mednarodna banka dala železnari v Sisku 6,2 milijona dolarjev za podvojitev proizvodnje brezšivnih cevi.

V Nanteru, v predmestju Pariza, je bil 19. kongres Komunistične partije Francije, ki se ga je udeležilo približno 1000 delegatov ter 65 delegacij komunističnih in delavskih partij iz evropskih in drugih držav. Uvodno poročilo je imel Georges Marchais, namesto bolnega generalnega sekretarja Waldecka Rocheta. Marchais se je v peturnem govoru dotaknil tudi tako oddaljenih vprašanj, kot so Peru ali ameriški črnci, niti z besedico pa ni omenil češkoslovaškega vprašanja. Poslušalci niso imeli vtisa, da je res prepričan o tistem, kar govori. Zato je tembolj zasenčil glavno poročilo s svojim govorom najstarejši član politbiroja Jacques Duclaux. Jugoslovansko partijsko delegacijo na tem kongresu je vodil Mika Tripalo, član izvršnega biroja predsedstva ZKJ.

Na Bližnjem vzhodu se zaostruje »živčna« vojna z letalskimi napadi in poleti med Izraelci in Arabci. Po izraelskem napadu na predmestje Kaira so sirski letala prvič letela nad Haifo in sicer kot odgovor izraelskim letalskim poletom nad Damaskom. Egipčovski predsednik Naser pa je v svojem govoru izjavil, da Arabci nimajo druge izbire kot oboroženo borbo, da bi si spet pridobili ozemlje, ki ga je Izrael okupiral v junjski vojni 1967. leta. Naser je govoril na mednarodni konferenci parlamentarcev v Kairu.

V zahodnonemškem mestu Meschede so se pojavile črne koze. Tja jih je zanesel 20-letni električar Bernd Klein, ki se je nedavno vrnil iz Turčije in Pakistana. Okužil se je baje v neki pakistanski bolnišnici, kjer si je zdravil obolela jetra. V Meschedu so ga zdravili proti tifusu in šele januarja so ugotovili, da ima črne koze, medtem pa je obolelo za črnimi kozami 11 ljudi, čez 230 pa so jih spravili v karanteno, dva pa sta za to boleznijo že umrla. Ker je bolezen nevarno nalezljiva in se širi, so na mejnih prehodih uvedli posebne varnostne ukrepe.

ZR Nemčija in Sovjetska zveza sta podpisali v Essenu gospodarski sporazum, za katerega pravijo, da je eden izmed najpomembnejših, kar jih je do zdaj sklenila bonska vlada. Pogodba določa, da bo do konca leta 1972 začela Sovjetska zveza pošiljati ZR Nemčiji 500 milijonov kub. metrov naravnega plina na leto. Kasneje se bo količina povečala na 3 milijarde kub. metrov plina.

Zahodnonemški časopis »Stern« je objavil nove podrobnosti o tem, kakšne naj bi bile posledice za Zahodno Nemčijo, če bi bile v oboroženem spopadu ameriške čete prisiljene k umiku. S tem je časopis razkril »zaupni načrt« ZDA, ki ga je nedavno po pošti poslal anonimni pošiljatelj. V primeru, da bi se morale ameriške čete umakniti, bi iz ladij in rezervuarjev ob zahodnonemških rekah spustili nafto in jo zažgali, s čimer bi ščitili umik ameriških čet prek Rena. Mostove in predore bi ob umiku uničili z jedrskim eksplozivom.

Ameriški bombniki masovno bombardirajo dele laoskega ozemlja, za katerega ameriška stran običajno trdi, da služijo Severnemu Vietnamu samo kot pot za prevoz vojaških okrepitvev in opreme. Uradni ameriški predstavniki v Saigonu ta bombardiranja zanikajo, priznali pa so, da opravljajo v Laosu »izvidniške polete«.

Sovjetski premier Kosigin je poslal predsedniku ZDA Nixonu poslanico o Bližnjem vzhodu. Bela hiša je o tem obvestila London in Pariz, še preden sta Francija in Britanija dobili podobni sovjetski poslanici. Kosigin je opozoril ZDA, da bo SZ povečala dobavo orožja ZAR, če bodo ZDA oskrbovale z orožjem Izrael. Izrael je zahteval od ZDA nove dobave orožja in predsednik Nixon je izjavil, da bo odločil o tej zadevi v prihodnjih 30 dneh. Ker zahteva Izrael nova letala, utegne SZ poslati Egiptu najnovejša sovjetska bojna letala mig 23. — Predsednik ZDA Nixon je odgovoril na pismo sovjetskega premiera Kosigina o Bližnjem vzhodu, toda vsebina odgovora ni znana.

V Varšavi so se začeli v popolni tajnosti poljsko—zahodnonemški pogovori. Vstop na konferenčno dvorano niso dovolili niti časnikarjem, tudi poljski tisk ni objavil še nobenih komentarjev. Politični dvogovor na ravni vlad med Poljsko in Zahodno Nemčijo, ki je prvi, odkar se je končala druga svetovna vojna, bo na prvem mestu zajel vprašanje meja na Odri in Nisi. Poljaki ob začetku varšavskih pogovorov posebej govorijo o tem, da je treba stopati »z majhnimi koraki« zelo počasi, previdno in s skromnimi pričakovanji.

Dunajski internist dr. Richard Stöger je iznašel tablete, s katerimi je — kot zatrjuje — mogoče preprečiti raka. Vsi, stari več kot 45 let, morajo vzeti vsak dan po 4 tablete »luminin«. Tablete vsebujejo močno dozo hormonov ščitne žleze. Zdravnik je že pred leti namreč ugotovil, pri katerih deluje ščitna žleza prekomerno, skorajda ne zbole za rakom. Preparat je zelo cenen, dnevna doza stane le 2 šilinga.

Letošnjega januarja je na slovenski asfaltni džungli izgubilo življenje 25 ljudi, 159 jih je bilo huje, 237 pa laže ranjenih. Vseh prometnih nesreč je bilo v tem mesecu 419. Prometna statistika nam tudi pove, da se največ nesreč pripeti zaradi prehitre vožnje, vinjenosti, nepravilnega prehitavanja in zaradi izsiljevanja prednosti.

Pomenili so se o vsebini in obliki dela

Nadaljevanje s 1. strani

tut. V občini deluje Zveza rezervnih starešin Maribor, ki se deli na združenja rezervnih starešin. Le-ta imajo lahko krajevne sekcije in aktivne v podjetjih in ustanovah. Naziv »krajevna organizacija ZRVS« pa je nesporemljiv, prav tako tudi Združenje zvez. Združenja rezervnih starešin lahko prevzamejo imena vidnih osebnosti iz naše zgodovine, imena krajev in važnejših dogodkov itd.

Kot tretjo točko je odbor obravnaval organizacijo strokovnega pouka. Namesto za testiranje se je izrekel za izpite, ki so lahko tudi pismeni, bili pa naj bi v novembru in decembru. V okviru strokovne pomoči so na seji sprejeli razpored občin, pod katero vojaško garnizijo katera spada.

Letošnja največja vojaška vaja v republiškem merilu bo ob dnevu letalstva na letališču Brnik, kjer bodo pokazali letala in opremo ter sredstva protiletalske obrambe. Glede pozivov na vaje in predavanja so udeleženci lahko videli vabilo, kakršnega uporabljajo v občini Ljubljana—Vič, razpravljali pa so tudi o drugih oblikah vabil, kot na primer o velenjskih. Ti rabijo tudi kot evidenčni listi za obisk.

Zdaj organizirajo približno polovico predavanj za rezervne starešine oddelki narodne obrambe po občinah, drugo polovico pa delavske univerze, seveda v sodelovanju z oddelki narodne obrambe. V bodoče pa bodo lahko člani proučevali precej gradiva sami s pomočjo knjig, ki jih bo Zveza izdala prek »Partizanske knjige«, in s pomočjo revije »Naša obamba«.

Ob koncu so člani sprejeli še predlog za izkaznico in predlog za obrazca, enega za splošno evidenčno članstva, drugega pa za kadrovske. Članarina naj bi bila 6 dinarjev letno. Od te vsote naj bi zvezni odbor dobil 2 odstotka, 2 odstotka pa republiški, medtem ko bi vseh drugih 96 odstotkov ostalo združenjem. Člani ZZB naj bi plačali članarino samo tej organizaciji.

MP

Kaj priporoča odbor za proslavo 25. obletnice osvoboditve Slovenije

Pred kratkim smo bralce na kratko seznanili s tem, da bo leto 1970 leto številnih manifestacij, prirejenih v počastitev 25. obletnice osvoboditve Slovenije.

Osnovno težišče praznovanja je predvsem v tem, da se v proslavljanje te pomembne obletnice vključijo vse družbeno-politične organizacije in prek le-teh čimveč ljudi, zlasti mladine, in da se vzbudi pri naših ljudeh, zlasti starejših aktivistih NOV, občutek iskrene skrbi zanje in spoštovanja do njih, njihovega dela med NOB, v povojnih letih ter danes.

26. aprila t.l. bo v Dolenjskih Toplicah zbor aktivistov Osvobodilne fronte iz vse Slovenije in tudi zamejstva. To bo prvi zbor v povojnem obdobju, zato bo tej obliki praznovanja dati poseben poudarek. Predlagano je, da vodstva krajevnih in občinskih organizacij Socialistične zveze takoj prično sestavljati evidenco vseh medvojnih aktivistov. Poiskati je treba zlasti tiste, ki so ostali dosedaj pozabljeni. Republiška konferenca SZDL Slovenije bo s posebno objavo opredelila kriterije za naslov »aktivist OF« ter pozvala vse nekdanje aktiviste, da se prijavijo občinskim organizacijam Socialistične zveze v krajih, kjer so delovali, in tistim, kjer sedaj prebivajo.

5. maja t.l. bo v Ajdovščini proslava 25. obletnice ustanovitve prve slovenske vlade. Ob tej priloiki bodo tudi v vseh občinskih središčih Slovenije množična zborovanja, slavnostne seje in druge oblike praznovanj. Krajevne organizacije in občinske konference Socialistične zveze naj bi se zavzemale predvsem za to, da se teh proslav udeležijo čimveč občanov, zlasti mladine. Proslavi v Ajdovščini bodo prisostvovala delegacije predstavnikov vseh slovenskih občin.

Mesto Ljubljana pa pripravlja vrsto prireditev za vse jubilejno leto.

S proslavljanjem 20. obletnice uzakonitve samoupravljanja naj bi se naši delovni ljudje spomnili na zgodovinsko prelomnico v političnem in družbenem razvoju naše socialistične družbe. Osred-

nja proslava tega jubileja bo 20. junija t.l., neposredni organizator proslave pa bo republiški svet Zveze sindikatov Jugoslavije.

Pri tem ne gre samo za praznik občanov, ki so zaposleni; gre za praznik celokupne naše socialistične skupnosti. Zato je predlagano, da organizacije Socialistične zveze, zveze združenj borcev NOV in zveze mladine Slovenije v pripravi in izvedbi proslav sodelujejo s sindikalnimi organizacijami ter da jim pri organiziranju osrednje proslave in proslav v delovnih organizacijah kar največ pomagajo.

Na koncu priporoča odbor za proslavo pri republiški konferenci SZDL Slovenije vsem organizacijam, društvom in združenjem, naj v okviru svoje dejavnosti dajo močan poudarek praznovanju 25. obletnice osvoboditve Slovenije. Ob tej priloiki je izredno pomembno aktiviranje vseh članov in sodelujočih od osnovnih do občinskih ter mestnih organizacij. Vodstva organizacij Socialistične zveze bodo podpirala in usklajevala različne pobude občanov in drugih organizacij za proslavljanje 25. obletnice osvoboditve, po svojih močeh pa bodo pomagala pri uresničevanju postavljenih programov.

B. B.

Predlog za olajšave borcem

Odbor socialnozdravstvenega zbora za vprašanja borcev in vojaških vojn invalidov zvezne skupščine je podprl predlog, da bi po zakonski poti zagotovili sedanjemu raven zdravstvene zaščite nosilcev Partizanske spomenice 1941, reda narodnega heroja kakor tudi reda Karadjordjeve zvezde z meči, Belega orla z meči in zlate Obiličeve medalje. Hkrati so člani odbora opozorili na potrebo, da bi nosilce partizanske spomenice glede na njihovo zdravstveno stanje izenačili pri kopaliskem in klimatskem zdravljenju z vojaškimi vojnimi invalidi.

Občanova beležnica

Zvezna konferenca SZDL je nedavno sprejela »akcijski program SZDL o razvoju kmetijstva na vasi«. Nove poti utira ta program na področju organizacije tržišča s kmetijskimi pridelki in konkretno podpira zamisel o kmetijskih tržiščih kot samoupravno-borznih servisnih službah kmetijskih organizacij, organiziranih individualnih kmetijskih proizvajalcev, industrije in trgovine.

Predvideni naslov teh tržnic pove v glavnem dovolj. Z njimi bi postavili protiutež »čisti trgovini«, ki ji pri nas očitajo »monopolizem«.

Pravzaprav tovrstne tržnice pri nas v Jugoslaviji niso novost. Naši strokovnjaki so potovali v inozemstvo in o tem, kar so tam videli, napi-

Kako kmetu zagotoviti ugodnejše odkupne cene?

sali obilo študij. V Beogradu je tržnica prodajala vse drugo, od japonskih vžigalnikov do italijanske konfekcije, razen blaga, za katero je bila ustanovljena. Tega pa ona ni bila kriva. Izbrala je najmanj tvegano pot do zaslužka.

Poglejmo, kako delujejo tržnice — tako imenovani vajlingi — v Holandiji.

Vsi holandski kmetje so člani kmetijskih združenj, zadrug pa so članice vajlinga. Kmetje svoje pridelke dajejo zadrugam, le-te pa jih prodajajo na najbližjih tržnicah, kjer so včlanjene. Tam se srečujejo zadruga in trgovci. Prodaja in nakup poteka po sistemu avkcije, dražbe, brez poslov med štirimi očmi. Dnevne cene z vseh tržnic se širajo v skupnem centru in se tudi objavljajo. Na ta način zadruga lahko uspešno nadzoruje svojega predstavnika v tržnici, kmet pa zadrugo. Vsi proizvodi so tako pod

režimom zajamčenih cen, dovolj visokih za kritje proizvodnih stroškov. Če cena na tržnici pade pod zajamčeno, blago spravijo v skladišče in čakajo »boljše čase«, ako pa blaga ne prodajo, zanj »vajling« plača zajamčeno ceno iz sklada rizika. Prodajna cena je navadno nekoliko višja od zajamčene. V sklad rizika pa vplačuje tudi država. Tak sistem na Holandskem deluje več desetletij in omogoča največjo možno stabilnost cen in obenem tudi stabilno kmetijsko proizvodnjo.

Razumljivo, teh izkušenj ne moremo v celoti prenesti v naš socialistični sistem. Toda ne gre zanemariti osnovne misli: za stabilne odnose na tržišču ni dovolj imeti le mnogo blaga, temveč tudi ustrezno organizacijo proizvodnje in prometa. Če so razvite kapitalistične države prišle do ugotovitve, da morajo ustanoviti agrarno tržišče, osredotočiti ponudbo in povpraševanje in sklepati pogodbe javno, potem to načelo toliko bolj velja za naše gospodarstvo.

Lani smo imeli rekordno letino, cene kmetijskih pridelkov pa so bile znatno višje kot predlanskim. Istočasno so iz proizvajalnih okolišev prihajale žalostne vesti o propadanju velikanskih količin poljskih pridelkov, ker ni bilo kupcev. Se enkrat smo lahko ugotovili, da nereda in zmešnjave na tržišču kmetijskih pridelkov, iz katerih izhajajo velike razlike med odkupnimi in prodajnimi cenami, ne more odpraviti le tržna inšpekcija.

Jugoslovansko kmetijstvo je v zadnjih desetih letih doseglo lepe uspehe, ki pa so v glavnem enostranski, omejeni na področje pridelave krušnih žit, koruze in industrijskih rastlin, torej tam, kjer smo najbolj dosledno izvajali sistem zajamčenih cen. V živinoreji pa imamo na primer veliko zmedo, skoraj nič boljše ni v sadjarstvu, vinogradništvu in pridelovanju povrtnin.

Organizacija tržišča in povezava proizvodnje s sistemom tržnic sta torej nujni. Program je tu. Za njegovo uresničitev pa potrebujemo časa.

Z. C.

Besede naših dopisnikov

LJUBLJANA

Prva seja koordinacijskega odbora

Dne 29. januarja je bila v Ljubljani prva seja koordinacijskega odbora odborov partizanskih enot, ki so ga izvolili na seji 15. januarja. Znano je, da so bili izvoljeni za člane tega odbora Franci Kolarič, Vlado Mišica, Alojz Vindiš, Maks Burgar, Mišo Lipuš, Albert Klun in Mirko Jerman.

Na prvi seji, ki se je udeležil tudi predsednik sveta za razvijanje tradicij ing. Pavle Zaucer, so sprejeli delovni načrt za letošnje leto. Predvsem bo odbor usklajeval delovanje vseh odborov, ki jih je nad sedemdeset. Poleg tega bo poslal vsem odborom tudi vprašalne pole zaradi zbiranja podatkov o njihovi dejavnosti. Nadalje bo zbrane podatke razčlenjeval in jih posredoval svetu za razvijanje tradicij. Odbor bo tudi organiziral posvete posameznih območij ter posredoval pri občinskih skupščinah za podelitev domicila enotam, ki ga še nimajo. Prav tako bo tudi posredoval posameznim odborom stike s pisli zaradi pisanja zgodovine. Posamezni člani odbora pa so sprejeli obveznost za ureditev delovanja odborov na posameznih področjih.

AK

KRANJ

Proslave v jubilejnim letu

Na posvetovanju s tajniki in predsedniki združenj borcev kranjske občine, na katerem so razpravljali o pripravah na redne letne skupščine, so spregovorili tudi o letošnjem jubilejnem letu, ko praznujemo petindvajsetletnico osvoboditve. Sprejeli so tudi nekaj predlogov za prireditve in srečanja, s katerimi bi počastili spomin na dogodke. Te predloge bodo posredovali prek občinskega odbora ZZB osrednjemu občinskemu pripravljalnemu odboru.

Med temi predlogi jih je tudi nekaj, ki bi lahko obveljali za vso Gorenjsko. Tako so predlagali organizacijo večje prireditve ob spomeniku padlim borcem na Gore-

luku na Pokljuki, ki bi bila 23. maja ob koncu »Kurirčkove pošte«. Dne 10. maja naj bi blo v Begunjah srečanje intermirancev in borcev Kokrškega odreda. Radovljica naj bi organizirala srečanje vseh gorenjskih aktivistov v Bohinju, kakršno je bilo lani v Železnikih. Bolj slovesno naj bi tudi 27. aprila na Planici nad Zabnicno praznovali obletnico smrti narodnega heroja Staneta Zagarja in soborcev. Bolj naj bi se povežali tudi s koroškimi organizacijami. Pred 50 leti je bil na Koroškem znani plebiscit, pred 100 leti pa prvi slovenski tabor v Podjuni.

Med drugim so razpravljali tudi o načrtu proslav v okviru krajevnih skupnosti in o potrebi tesnejše povezave združenj s šolami. Ta povezava naj ne bi zajemala samo pripovedovanja borcev ob obletnicah, ampak naj bi zajela tudi druge oblike sodelovanja.

KM

MARIBOR

Za petindvajsetletnico svobode

V mariborski občini bodo letos proslavljali vse naše tradicionalne praznike v povezavi s praznovanjem petindvajsetletnice osvoboditve, sodelovale pa bodo vse politične in družbene organizacije.

Za dan znanega — 9. maj bo svečana seja splošnega zbora občinske skupščine s primernim kulturnim programom, ki ga bo pripravilo SNG. Povabljeni bodo predstavniki sosednjih občin ter nekaterih srbskih občin, s katerimi ima Maribor stike, ker so tamkaj med vojno živeli slovenski izgnanci.

V dnevi 6 in 7 junija bodo občinska konferenca Zveze mladine, taborniki, vojska, ZZB in ZRVS organizirali akcijo »Svobodno Pohorje«, ki se bo končala v Lovrencu.

Jeseni bodo odkrili spomenik heroju Milošu Zidanku, program bodo pripravili srednješolci iz Maribora. Občinski sindikalni svet in muzej revolucije bosta pripravila odkritje spominske plošče na stavbi zdravstvenega doma v Mariboru. V tej stavbi je bilo pred vojno eno izmed središč revolucionarnega delovanja.

Krajevna skupnost in odbor

SZDL iz Ruš bosta skupaj z muzejem pripravila odkritje spominske plošče na Hlebovem domu, kjer je bila ena izmed postojank prve Ruške čete. Prav tako bodo s sodelovanjem gozdnega gospodarstva obnovili sobo v domu na Osankarici, kjer je razstava o 1. pohorskem bataljonu.

Po šolah bodo učenci pisali naloge o osvoboditvi, najboljša bodo dobile nagrade, za učitelje zgodovine pa bodo organizirali seminar.

Tudi letos bo peljal vlak bratstva in enotnosti, udeleženci bodo obiskali Kraljevo, Kruševac, Gornji Milanovac in Vrnjačko Banjo. Nadalje naj bi bilo srečanje bivših vojni ujetnikov ter srečanje nekdanjih mariborskih aktivistov.

ŠKOFJA LOKA

Skupno spoznanje

Po sklepu občinskega odbora ZZB NOV Škofja Loka je posebna delegacija borcev obiskala predsednika skupščine te občine Zdravka Krivina. Skupno s predstavništvom občinske konference ZK in SZDL se je z njim pogovorila o težavah, problemih in zadevah organizacij borcev. V tej občini so organizacije borcev deležne polne razumevanja in podpore v občinskih organih. Toda v neposrednem pogovoru so odkrili še nekaj težav, ovir pa tudi želja za ene kakor z druge strani, kar vse bo treba z obojestranskim prizadevanjem v prihodnje urediti.

Iz poročila članov delegacije borcev predstavnikom občine izhaja, da so gnotne težave v njihovih vrstah odstranjene. Stanovanjske zadeve so z nad 322 milijoni dinarjev (starih) že dokaj urejene, s krediti in posojili so pomagali tudi mnogim borcem, kmetom. Lani so prvič uspešno poslali na morje 20 najpotrebnejših borcev. Ostajajo pa še neurejeni posamezni primeri starejših borcev na visokogorskih kmetijah, ki se danes le stežgavno prebijajo skozi življenje. Predvideno je, da bodo tem borcem kmetom pomagali z davčno olajšavo in drugimi ukrepi.

Naglasili so, da borci skupaj z vsemi drugimi organizacijami sodelujejo pri urejanju splošnih problemov občanov. Sem sodi v prvi vrsti utrjevanje samoupravnega mehanizma od krajevnih skupno-

sti, delavskih svetov v podjetjih do občinskih organov. Na svojih letnih skupščinah, ki jih prav sedaj pripravljajo, borci zavzeto razpravljajo o vseh splošnih problemih ljudi iz krajev svojega okolja. S tem se združeni borci, kot so ugotavljali tudi v pogovoru, uveljavljajo v občini kot vse močnejša družbeno politična organizacija, osvobodjena nekdanjih stanovskih težav in ozkosti. To je bilo skupno spoznanje pogovora.

KAREL MAKUC

NOVO MESTO

Marsikaj bo še treba urediti

V novomeški občini je precejšnje število kmetov borcev, ki zaradi slabega zdravja ali starosti ne morejo plačevati rednega prispevka za zdravstveno zavarovanje, ki so ga po predpisih dolžni plačevati. Zato jih je precej ostalo brez zdravstvenega varstva. V kakšnem položaju se bodo znašli, če zbole, si lahko vsakdo zamislija, saj je danes bolnišnica draga, plačati pa je kmet ne bo mogel. Ker je več takih primerov, je nujno potrebno čimprej zakonsko urediti ta problem.

Občinski odbor ZZB NOV Novo mesto predlaga naj bi omogočili vsem borcem brezplačno klimatsko in topliško zdravljenje. To je nujno, ker je precej starih borcev, ki niso invalidi, a jim je potrebno zdravljenje v toplicah, ob morju in planinah.

V Novem mestu in okolici je nad 150 spomenikov, spominskih plošč in obeležij. Ti objekti so v glavnem zgrajeni takoj po vojni iz preprostega gradbenega materiala in so danes seveda že tako poškodovani, da bi bilo nekatere treba popolnoma obnoviti. To pa seveda terja sredstva, ki jih ni. Občinski odbor ZZB dobi letno 10.000 din za vzdrževanje in obnovo spomenikov, vendar ta denar služi, oziroma zadostuje, le za obnovu črk in za manjša popravila. Za spodobno vzdrževanje spomenikov bi ZZB potrebovalo okoli 30.000 din, torej ravno trikrat več.

Najbolj ogrožen je spomenik na Cvibljah pri Žužemberku na katerem je vklesanih nad 1800 imen padlih borcev iz Suhe krajine, vseh naših republik in celo tujcev. Z njega že odpadajo plošče in se pojavljajo večje razpoke in okvare. Spomenik je namreč s tako skromnimi sredstvi nemogoče vzdrževati, saj bi samo njegovo

vzdrževanje veljalo 10.000 din, torej celoletni proračun občinskega odbora ZZB Novo mesto. Vzdrževanje tega objekta, ki ima širok pomen, ni le stvar občine Novo mesto, temveč tudi republike, ki naj bi sodelovala pri njegovem vzdrževanju.

Občinski odbor namerava letos obnoviti dela na spomeniku na Otočcu, postavili bodo manjši spomenik v Globočdolu in uredili partizansko grobišče v Prečni.

Na redne letne skupščine združenj borcev in VVI, ki so priče 25. januarja in bodo končane konec februarja so se temeljito pripravili. V občini imajo trenutno 4282 članov, razdeljenih v 24 združenj borcev in dvoje združenj vojaških vojni invalidov.

V občini Novo mesto prejema stalno priznavalino 183 borcev. Menijo pa, da so te priznavalnice od 100 do 140 din mnogo pre nizke, zato bodo letos predlagali občinski skupščini, da zviša družbeno pomoč.

MILOVAN DIMITRIČ

V A B I L O

bivše kurirje in veziste NOV ter njihove svoje vabimo na premiero dokumentarnega filma

"PARTIZANSKI KURIRJI"

ki bo v četrtek dne 12. februarja ob 19 uri v Domu JLA Ljubljana.

Po končani predstavi bo ob partizanski in narodni glazbi tovariško srečanje.

Ob tabornem ognju

Kdo je pooblastil PTT za tako „razvrščanje“?

Na seji odbora za časopisno dejavnost pri republiški gospodarski zbornici so pred kratkim razpravljali o nedavni podražitvi rotacijskega papirja. Kot je znano, je ta papir od 5. decembra lani dražji za 8 dinarjev pri kg, javna tajnost pa je, da je pred vrati nova, znatno večja podražitev. Člani odbora so zato sklenili predlagati republiški konferenci SZDL Slovenije, da bi se prek pristojnih organov zavzela za regres cene vseh količin papirja, ki bodo porabljene za politični informativni tisk.

Ostra kritika na seji letela tudi na račun PTT podjetja v Sloveniji oz. jugoslovanskega združenega PTT podjetja. Brez predhodnega posvetovanja s časopisnimi podjetji je namreč podjetje PTT sklenilo, naj s 1. marcem letos za časnik velja odporna tarifa kot za navadne TISKOVINE, česar ne poznajo nikjer na svetu. »Ugodnost«, da bodo posamezne vrste časnikov lahko deležne komercialnih popustov, je enostranska, če pomislimo, da naj bi — kot so povedali na seji odbora — sodili v prvo skupino samo dnevni politični časniki, ves slovenski tedenski politični tisk — glasila organizacij ipd. — pa bi pri taki enostranski in samovoljni kategorizaciji PTT prišel v 2. skupino »tiskovina«. Pri tem se moramo takoj vprašati: kdo je pooblastil PTT podjetja, da samovoljno uvrščajo slovenski politični tisk v razne skupine in kategorije? Na seji so bili izrečeni otri protesti zoper tako ravnanje PTT. Enostranske so tudi namere pošte, da bo sama odločala, katere največje mere smejo imeti posamezni časniki, ki jih bo v prihodnje razpošiljala po normalni tarifi.

Na seji odbora so zato ponovno zelo določno sklenili, da je treba čimprej resno proučiti možnosti za ustanovitev posebnega, samostojnega podjetja, ki bi v Sloveniji odpremičalo in dostavljalo vse časopise in revije.

Ukrep PTT bi pomenil za naš list hudo, nemogočivo

obremenitev, čeprav smo letos povečali naročnino za 400 dinarjev. Zavedamo se, da bi bilo zelo težko prenesti dodatno breme na ramena naročnikov, ki so socialno večidel šibko stoječi, zlasti tisti na podeželju, kjer je naš list mnogim skoraj edini vir informacij.

UREDNIŠTVO IN UPRAVA »TV 15«

Neizkoriščenih 100 milijard

Od rezultatov stanovanjske reforme pred štirimi leti smo si mnogo obetali. Takrat smo poudarili, da bo za seboj pobuda eden glavnih čimteljev stanovanjske gradnje v novih pogojih stanovanjskega gospodarstva: da bo občan gradil z lastnim denarjem, z lastnimi napori, z varčevanjem. Banke so dobile v roke ves družbeni denar, namenjen za gradnjo stanovanj, in pričelo se je obdobje varčevanja za stanovanje.

Danes ugotavljamo, da rezultati stanovanjske gradnje v zadnjih štirih letih niso taki, kot smo pričakovali. Vsa leta stanovanjske reforme nismo zgradili toliko stanovanj, kolikor so jih predvidevali načrti. Zatisnili smo eno oko, obetajoč si, da bomo nadoknadili zamujeno. Da bi izpolnili minimalni petletni načrt, bi morali letos v SFRJ zgraditi 180.000 stanovanj. Dobri poznavalci proizvodnje in tržišča stanovanj pa pravijo, da bomo leto 1971 pričakali s primanjkljajem do 70.000 stanovanj. In še podatek: lani smo po približnih ocenah zgradili 129.000 stanovanj, nekako toliko kot v letu 1968.

Razloge za prepočasno graditev moremo najti v dejstvu, da gradbena podjetja gradijo prepočasi ter da banke dajejo kredite pod pogoji, ki so vsako leto manj ugodni, tako, da bančni kredit občanu ne pomeni večje pomoči in se mu niiti ne splača izgubljati časa okrog simbolične vsote iz bančne blagajne. Le najbolj uporni in imoviti občani najemajo bančne kredite.

V preteklem letu je po podatkih službe družbenega knjigovodstva v bančnih trezorjih ostalo neuporabljenih okrog 100 milijard starih dinarjev, namenjenih za

stanovanjsko gradnjo. Če združimo število zgrajenih (in nezgrajenih) stanovanj, neuporabljeni bančni denar in kreditne pogoje, se zdi, kot da se občani bančnega kredita izogibajo. Banke raje dajejo stanovanjski denar gospodarstvu za kratkoročne kredite, za katere so obresti najvišje. Občan, ki živi v neprimernih prostorih, si bo vsak mesec odtrgoval od ust, da prihrani za stanovanje. Večina občanov velikih obrovov za stanovanjsko varčevanje ne more plačati, saj v SR Sloveniji 54 odstotkov zaposlenih zasluži manj kot 100.000 starih dinarjev mesečno, 38 odstotkov od 100.000 do 200.000, nekaj tisoč zaposlenih pa celo manj kot 50.000 starih dinarjev na mesec.

Zanimanje občanov za gradnjo v lastni režiji dušijo tudi občinske skupščine, saj razen v Ljubljani, Mariboru ter še nekaj mestih v SR Sloveniji in Jugoslaviji še niso določili politike tako imenovane individualne stanovanjske gradnje. Mnogi menijo, da je zasebna gradnja najdražja, celo spogubna za mesto, njegovo prihodnost, zunanji videz in komunalno življenje. Zato gradimo velika stanovanjska naselja, kjer občan takoj plača novo stanovanje ali pa dobi od banke nizek kredit ob visoki lastni udeležbi. Tako izključujejo gradnjo, ki trajajo v zasebni režiji nekaj let, od ureditve posameznih prostorov do fasade hiše.

Za občana, ki želi graditi, posredno pa tudi za tiste, ki bi kupil stanovanje v bloku, je pereča cena zemljišča. Nekdaj so ljudje dobivali stavbna zemljišča brezplačno, zidali pa nenačrtno, vsevprek. Danes pa je cena zemljišča prepuščena tržišču in se zaradi drugih razlogov (n. pr. neupravičeni komunalni prispevek za neurejeno in neopremljeno zemljišče v zazidalnem okolju) doseže za parcelo v velikosti 500 kvadratnih metrov od 2 do 5 milijonov, pa tudi več.

V tem letu bo treba razmisliti o vseh oblikah in možnostih, ki nam jih ponuja v praktično uresničitev stanovanjske reforme. Pojasniti bi kazalo sistem stanovanjskega varčevanja in ga izboljšati s tem, da se zagotove ekonomski pogoji in spodbudila za varčevanje.

Z. C.

Iz zgodovine revolucije in ljudskega odpora

Jugendlager

Prve dni januarja leta 1945 so nemške paznice v taborišču Rawensbrück začele odbirati stare in onemogle jetnice ter jih postavile v vrsto na glavni taboriščni cesti. Obljubljale so, da gredo v drugo taborišče, zaradi boljšega zraka in lažjega dela. Za ta transport so jih odbrale okoli štirideset. Jetnice so svoje majhno imetje spravile v male culice, vzele skledo in žlico ter se postavile v vrsto po pet in pet. Pred odhodom je jetnice po spisku še enkrat preštela in krenile smo počasi na pot. Iz glavnega taborišča smo prišle pri stranskih vratih in krenile v majhen hribček. Po pol urni hoji smo prišle v ljubeč borov gozdiček. Prvič smo po dolgem času stopili v gozd in se globoko oddahnili in zdelo se nam je, kot da smo na svobodi. Veterček je rahlo pihljaj, dišalo je po smoli, po mokri zemlji in celo po spomladi.

Prišle smo v majhno taborišče tako imenovani JUGENDLAGER. Med visokimi borovci je vodila lepo urejena cesta, kot nasad. Vse je bilo simpatično, kot kako majhno, prijetno letovišče.

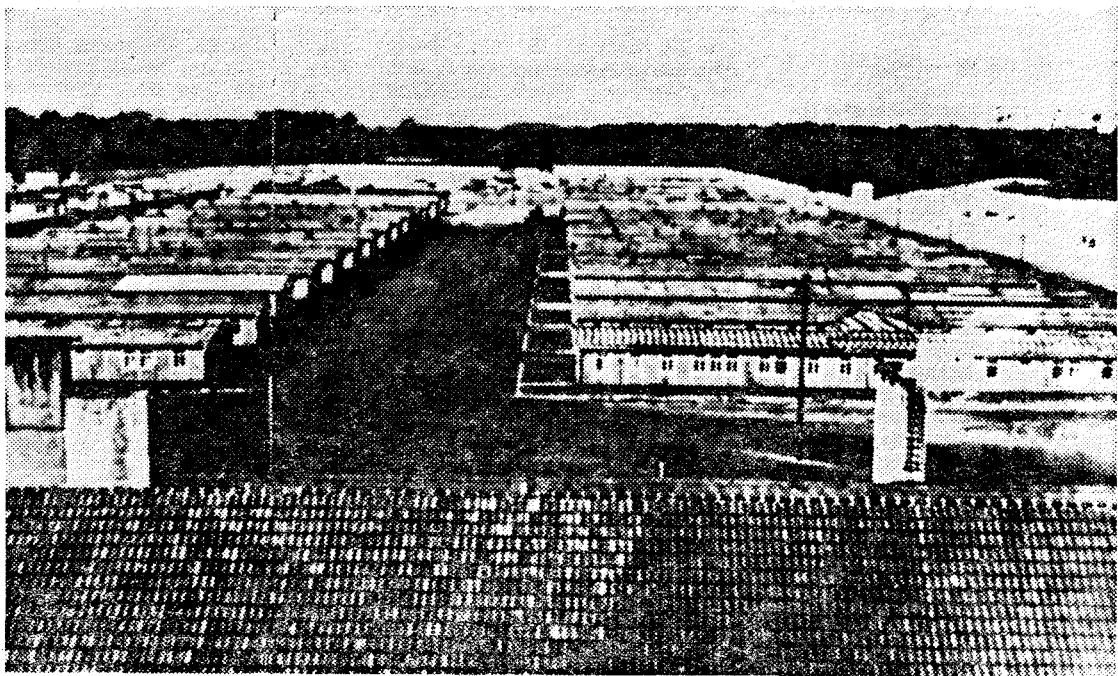
Na gornji strani ceste so stale štiri barake na spodnji strani pa pet kar čednih barak. To taborišče je služilo preje kot kazensko taborišče otrokom, zato se je imenovalo JUGENDLAGER ali mladinsko taborišče. Sedaj so otroke premestili neznano kam.

Ne daleč od taborišča bolj v gozdu je bilo še nekaj skritih barak. V teh barakah so bili otroci od šest do osem let, drobni kot poljske miške, ki so tekali sem in tja. V progastih oblekah, s kapuco na drobnih glavici in s premrlimi prstki so žagali drva. Tu so določili naše novo bivališče. Vseh devet barak je

bilo namenjenih nam starim in onemoglim političnim jetnicam. Barake smo precej napolnile.

V glavnem taborišču Rawensbrück so se vršile dnevno selekcije in šele tu smo spoznale, da pomeni to odbiranje — krematorij. Na glavni taboriščni cesti so stali včasih dva, včasih več nadutih in zoprnih nemških zdravnikov in taboriščnih esesovcev. Jetnice so morale z dvignjenimi krili korakati mimo njih. Vsak zdravnik je imel v rokah črno paličico in če je pokazal s paličico na levo, je to pomenilo smrt, desno pa še delo in življenje. Nato so paznice prevzele obsojenke za krematorij in jih v spremstvu krvoločnih psov pošiljale v smrt.

Na gornji strani ceste je stala dolga baraka, ki je bila veliko večja od drugih, to je bil tako imenovan revir ali taboriščna bolnišnica. V tej baraki sta bili dve sobici, ena za stražo esesovcev, v drugi pa sta stražili po dve bolniški sestri. Drugi del barake je bila dolga dvorana, bolniška soba brez postelj in odej. Le nekaj slame je bilo raztreseno po tleh. Zjutraj so na apelu, na katerem smo stale včasih tudi v dežju in zimi po štiri do pet ur, odbrale paznice stare in izčrpane ali pohabljenе tovarišice. Zopet je črna paličica igrala usodo. Jetnice so se morale pod nadzorstvom bolniških sester do golega sleči, nato so dobile injekcije, ki so zelo bolele, tako da se je jok razlegal daleč na okoli. Nato so bile poslone v skupno bolniško sobo, kjer so ležale na slami stisnjene in čakale na smrt, ki je nastopila zaradi injekcije. Bolniška soba je imela izhod na drugi strani, pred katerega je pripeljal vsak dan velik kamion.

Taborišče Ravensbrück, ki je bilo s svojimi podtaborišči pravi Hitlerjev kombinat smrti za ženske

Mrliče so zmetali na kamion, ki jih je odpeljal v krematorij. Pogled na ta trupla je bil grozen. Do kosti shujšani skeleti, roke in noge razkrcene, oči odprte. Transporti so prihajali cel mesec in skoraj dnevno odvažali iznakažena trupla. Tako je bilo več kot tisoč žena poslanih v smrt.

Neko jutro so piščalke esesovcev zopet začele žvižgati in psi so pošastno tulili. Kletvice, vpitje in divje tekanje sem in tja. V strahu smo čakale, kaj bo. Zavedale smo se, da je ponoči ušla gola bolnica. Z zadnjimi močmi se je privlekla do žice in med žico krvava obležala. Psi so se zaganjali vanjo, potem jo je esesovec ustrelil. Ujetnice so bile poklicane, da so telo odvedle do kamiona.

Vedno več kandidatk smrti je prihajalo iz matičnega taborišča Rawensbrück, zato je bilo treba

iznajti hitrejše metode morije. Na spodnji strani ceste je bila baraka, ki je bila prej kino dvorana za otroke. V to zanemarjeno dvorano, polno bolh in uši in stenic so sedaj začeli dovažati in trpati nove transporte.

Med bolnimi, starimi so bile tudi mlade Židinke, Rusinke in nekega dne tudi štiri Jugoslovanke. Po en ali dva dni so, ostale zaprte v tej dvorani, na kateri so dvodelna vrata zadelali z verigo. Tam so čakale na svojo usodo, brez hrane in brez vode. Vode v tem taborišču sploh ni bilo. Jetnice iz te barake smo dobile vsak drugi dan po eno zajemalno korenja ali suhe špinace, vsak teden pa kosček kruha. Ko smo nekoč vprašale »gospo paznico zaka, tudi ujetnice v dvorani ne dobijo jesti, mi je blagovolila odgovoriti «da se ne bodo podelale». Tako je govorila žena in mati dveh otrok. Spočetka nismo niti v snu pomislile, kam vozijo te jetnice, upale smo, da v kako drugo taborišče.

Vsak ali vsak drugi dan po dvakrat ali še večkrat je pripeljal velik, zakrit plinski transportni avto in se je ustavil na taboriščni cesti, blizu te z verigo zaklenjene dvorane. Kot črna pošast je stal tam. Odklenili so vrata in procesija ujetnic se je začela pomikati na cesto, seveda v spremstvu esesovcev. Pred kamionom je stala paznica; tu so se morale ujetnice sleči do golega. Nekaterim so tudi pustili par cunj na okostnjaku. Potem so jih natovorili na kamion, odprli plinski cev in zaprli vrata kamiona. Zaslišali so se nečloveški kriki in vpitje, a ne dolgo, potem pa tišina, tišina. Avto je zavilil in napol zadušene žrtve so bile predane v krematorij. Mislim, da jih v kamionu pretepa, jo in zato tako vpitje. Šele neki Banatčan, ki je bil v tem taborišču na straži, nam je povedal, da je to tako imenovani Vergasungsauto in da napol zadušene žrtve pripeljejo v krematorij.

Krematorij je bil noč in dan odprt. Noč in dan so bruhali iz dimnika meter dolgi, goreči plameni. Barva teh gorečih jezikov se je vedno menjavala. Enkrat so bili rumeni, drugič zeleni in zopet rdeči. Nikoli sita črna pošast. Vsi do kosti shujšani, smo čakali na konec v krematoriju. Toda ker sem obvladala nemški jezik in še neka, slovanskih, sem postala nekaj tolmāč.

Več kot dva meseca sem živela v tem peklu. Strah me je davil, otrpnile so mi kosti, da sem se komaj premikala in govorila. Globoko pretresena in bolna, sem gledala te grozote, a pomoči ni bilo od nikoder.

Nazadnje sem že sama hrepene-la po smrti.

Tako sem nekoč od daleč opazovala transport, ki so ga zopet pripeljali. V oči mi je padla lepa visoka žena kostanjevih las,

stara kakih 30 let. Pozneje sem čez okno govorila z njo. Bila je ameriška državljanka, ki so jo ujeli. Bila je že v več taboriščih, izčrpana in suha, bolna na pljučih, poznalo se ji je, da so ji dnev. šteti.

Stala sem ravno na cesti in premišljevala, kako naj pridem do vode. Zaprte jetnice so mole-dovale in prosile zanjo. V tem trenutku je prišel mimo barake esesovec. Amerikanka je razbila šipo na oknu in precej visoko skočila esesovcu za vrat. Neusmiljeno mu je zasadila nohte v obraz in ga začela obdelovati. Pri tem je vpila: »Prokleti psi, prašiči, morilci, jaz sem ameriška državljanka, ne bo ste me sestrada-li in ne bom poginila«. Zmerjala je po angleško, po nemško in pri tem udarjala, da bi ji človek ne prisodil toliko moči. Esesovec je bil spočetka osupel, a se je kmalu znašel. Udaril je, kri in zobje so leteli po zraku in uboga svobodna ameriška državljanka je obležala na cesti. Sledile so brce težkih škornjev, kri je kar brizgala.

Ujetnice so jo zavlekile nazaj v barako. Ponoči je mirno in tiho umrla. Grmenje ameriških topov je že odmevalo, kot da pošiljajo zadnje pozdrave svoji državljanki. Bili so prepozni. Občudovala sem njeno poslednjo silo in pogum.

Zvečer je zopet pripeljal črn avto, naložili so žive in mrtve, tudi ta reva je bila med njimi. Prihranjena ji je bila zadnja groza, živa v ogenj. Od daleč sem gledala za avtom, nisem več zmogla jokati, le čakala sem, čakala, kdaj pojdem tudi jaz na to strašno pot.

Ta dogodek mi je ostal v tako živem spominu, da ga moje misli večkrat poiščejo in najdejo, bil je pa tudi zadnji in grozni dogodek.

V nepolnih treh mesecih je našlo smrt okoli dvesto žena iz Jugendlagerja. V začetku aprila 1945 so zavezniški topovi in letala sipala smrt Nemcem, nam pa prinašala svobodo.

Rahlo je deževalo, zemlja in borov gozdiček je zadihal, pomlad in svoboda je prihajala. Povsod nered, pijani morilci so začeli izgubljati živce. Praznili so taborišča in nas gnali ponoči na transporte.

Zavezniška vojska se je bližala in nas zajela. Tisoče in tisoče jetnikov je bilo rešenih. Svet, posebno pa mi ujetniki, smo se oddahnili.

Pot nazaj v domovino je bila sladka, a težka in dolga. Hrane malo, prevoznih sredstev pa še manj. A vseeno se je vse svetilo in žarelo v svobodnem zlatem soncu. Tako se je svetilo, kot se le more svetiti po tolikem trpljenju pot domov, pot v svobodno, drago in ljubljeno domovino.

ANICA KOSOVA

Fotografija z vprašajem

Na sliki se najbrž ne bo poznalo, da gredo po poti partizani ali njihovi sovražniki, kar ni mogoče razločiti niti na originalu. Toda morda se bo kdo spomnil kraja, kjer je bila slika posneta. Morda je bilo to nekje v Posočju, ali v dolini Krke? Kdaj? Morda poleti 1943 ali 1944?

Pismo uredništvu

PREVZELO ME JE, KO SEM SE PRED KRATKIM UDELEŽILA KONFERENCE PIONIRJEV, IN NAPISALA SEM TA SESTAVEK V NENAVADNI OBLIKI. ZELIM, DA GA OBJAVITE TAKSNEGA, KAJTI VSI, KI DELAJO V TEJ ORGANIZACIJI, ŽA SLUŽIJO POHALO. O MARSI-CEM PIŠEMO, NAJMANJ PA O DELOVNIH LJUDEH...

Draga tovarišica Ambrožičeva!

Kot vodja Društva prijateljev mladine občine Velenje ste me povabili na pionirsko konferenco. Vaše besede, spregovorjene na tem srečanju, so prispale iz zadovoljnega srca. Čutila sem, da ste srečni ob uspehih organizacije, ki zajema več kot štiri tisoč članov. Spomnili ste se oddaje »Pokazi, kaj znaša« na temo štirinajste, v kateri je mnogo pionirjev dobila spoznanje pomena pohoda in tudi deleža, ki so ga pri tem prispevali prebivalci okoliških vasi. Obudili ste spomin na proslavo ob srečanju hrvaških in slovenskih pionirjev v maju, potem ko je petdeset tisoč pionirjev prehodilo pot štirinajste. Kateremu od sedem tisoč pionirjev ne bo ostal ta dan v najlepšem spominu? Ali je čudno, če so otroci še mesece žvrgoleli pesem »Ko bi vsi ljudje na svetlu?« Pripomogli ste otrokom zaposlenih staršev do letovanja ter taborjenja in v zimskem času ste s tovarišem Melanškom v Belih vodah uredili smučarsko šolo. Neštetokrat ste pozvali naše najmlajše, naj ljubijo svojo domovino, kakor so jo ljubili vsi tisti, ki so se z nadčloveškimi napori bojevali za svobodo. Ob pogledu na drobno, sivolaso mater narodnega heroja Bibe Roka, ki so ga zverinsko mučili, se vam je orosilo oko...

V času narodnoosvobodilnega boja ste se kot mlado dekle takoj odzvali klicu domovine. Postali ste partizanska učiteljica. Čeprav pozneje niste več poučevali, ste svoje življenje posvetili našim najmlajšim in tako predli srebrne niti, ki povezujejo slavno preteklost naše domovine s srci solnikov in pionirjev, ki sta jim delo in napredek življenjsko vodilo.

Res ste si zaslužili naziv tovarišica!

Kako in kje so posejani sadovi vašega dela, smo lahko slišali iz poročil posameznih sol, Mala Boža iz Sentilja se je vsem zahvalila za lepo novo šolo in povedala, kako se pripravljajo na tekmovalne dramskega krožka. Razgledan fant iz osnovne šole »Miha Pintar-Toledo« je poročal o uspehu mnogih krožkov, posebno pomembno pa je govoril o pevskem zboru, ki je na festivalu v Celju dosegel tretje mesto. Iz Raven pri Sošanju so poročali o uspehih šahovskega krožka. Bele vode so dobile vlečnico, prostore in opremo za smučarsko šolo. Le malo je bilo tožba. V Šmartnem ob Paki, kjer je vsak pionir vključen najmanj v dveh krožkih, pogrešajo telovadnico.

Ob vsem tem, kar sem slišala, sem se spomnila dni svojega dolgoletnega službovanja križem po Sloveniji... Ni mi žal, saj je bil trud dobro naložen. V naši Šaleški dolini pa je še mnogo solnikov, ki so s svojimi varovanci uglašeni na isti napev. Vi, tovarišica Ambrožičeva, jim pomagajte pri njihovem nesebičnem delu! Skupaj z njimi ste našli pot do otrokove notranjosti, ki jo hočete sprostiti v veselju in ponosu. Tako pomagajte razvijati pozitivne sposobnosti novega rodu, ki nam bo vračal z delom takrat, ko bodo naše roke omahovale in ko bo naš duh utrujen...

Vzpenjača vas bo v teh dneh popeljala na bele poljane pod Smrkovcem, kjer boste gledali veseli vrvež tečajnikov-smučarjev, prisostvovali boste mali zimski olimpijadi na Golteh, skrbeli za tekmovalne dramske krožke v marcu, urejali tekmovalne mladih pesnikov, prirejali taborjenja in letovanja, vedno dobre volje in vedno nasmejani.

Tovarišica Elfida, želim vam, da bi vam delo prineslo še obilo zadovoljstva in svetlih spominov za prihodnost!

ZDENKA SLOMSEK,
učiteljica v pokoju

Blažu Arnič v spomin

Vest, da je 1. februarja, na prvi dan njegovega sedemdesetega leta, smrt pretrgala nit življenja skladatelju Blažu Arnič, ni globoko pretresla le njegovih svojcev, prijateljev in znancev, temveč je raztrgala široko vrzel v svetu slovenske glasbene umetnosti. Z njim je legel v grob samorastnik izpod Raduhe, velik človek in umetnik.

Blaž Arnič se je rodil 31. januarja 1901 na majhni kmetiji sicer tisoč metrov visoko na pobočju Raduhe, nad Lučami v Savinjski dolini. Svoja detinska, deška in fantovska leta je preživel kot vsi revni kmečki ljudje. Bil je pastir in hlapec, poljski in gozdni delavec, bil je tesar in splavar lesa po Duplejniku do Savinje. Bil je tak kot vsi, le z razliko, da se je v njem že vse od zgodnjih let oglašala ljubezen, prava strast do glasbe. Še otrok se je rad predajal zvokom pastirske žvegle in če je le mogel, je vzel v naročje harmoniko. To je bila za Blaža velika sreča. In kmalu je postal tak harmonikar, da so njegove viže vemale plesalce in pevce. Ni je bilo svatbe ne veselice brez njegovih veselih zvokov. Toda njemu to ni bilo dovolj, sanje so ga vodile dalje. Kaj rad je odhajal v Ljubno poslušat godbo na pihala. Viže, ki jih je slišal tam, je kar po spominu presajal med svoje godce, katere je zbiral okrog sebe.

Bilo mu je že devetnajst let, ko se je Blaž Arnič nekega dne odločil. Z obronkov pod Raduho, iz v vetru pojočih polj in gozdov ga je ljubezen do glasbe gnala v svet. Z vsem hrepenenjem je hotel prodreti v skrivnost glasbe, v čar harmonije, da bo zmogel vsaj toliko, kot orglar v Lučah ali kapelnik v Ljubnem. Poslovil se je od matere, sester in brata in jo s popotnjo kar peš mahnil preko Volovjeka do Kamnika in odtod z vlakom v Ljubljano. Zdal se je zanj začelo prvo, dokaj trpko, poglavje v tujem svetu.

Ko je v Ljubljani povpraševal za stanovanjem, ga je pol nagonsko zanesla med majhne hiše v Novi Vodmat. Tam se ga je usmilila revna čevljarska družina. Zadovoljil se je s spanjem na golih tleh pod klopjo, dokler ni bila prazna tesna podstrešnica, kjer je srečen prebival več let.

Na orglarski šoli na Poljanski cesti — vodil jo je profesor in skladatelj Stanko Premrl — so ga spočetka ogledovali začudeno in ne brez posmeha. To ga ni motilo, zakaj prišel je v svet, kamor so ga vodile vse mladostne sa-

nje. Oklenil se je učenja — posmeh je zginil, zakaj v tretjem letniku je že bil — odličnjak in organist.

Toda biti organist je tedaj pomenilo, da moraš imeti jeguljasto hrbtnico. To pa samorastnik izpod Raduhe nikakor ni mogel biti že zaradi svojega čisto človeškega ponosa. Tedaj se je odločil celo za drugačen poklic in na posled je tudi kot organist, ker ni mogel živeti brez glasbe, doživel hudo razočaranje. To pa je bila tudi odločitev za nadaljnjo pot.

Iz Bučke na Dolenjskem se je vrnil v Ljubljano in se vpisal na oddelku za kompozicijo in igranje na orglah na konservatoriju. S tem se je postavil pred odločilnim: bili ne biti. S silnim naporom se je prebijal skozi življenje, trpel ponižanja, pomanjkanje in glad, toda odnehal ni. Med štiri letnim uspešnim študijem na konservatoriju je tudi pridno komponiral vrsto vokalnih in instrumentalnih skladb; nekatere so bile že tedaj izvajane, nekatere natisnjene v glasbenih revijah. Ta uspeh mu je dal veselja in poguma za nadaljnjo izpopolnitev na Dunaju, kjer je bil stradež spet njegov vsakdanji gost, vendar mu je kljuboval, čeprav se je znašel od izčrpanosti in bolnišnični prav v trenutku, ko so bile izvajane tu ustvarjene tri njegove skladbe: prvi del simfonije »Duma«, Uvertura in Klavirski trio. Pred vrnitvijo v Ljubljano se je izpopolnjeval še v Varšavi, Krakovu in Parizu, se zaposlil eno šolsko leto, tudi v privatni gimnaziji v Bolu na Braču.

Tudi zdaj mlademu umetniku Blažu Ljubljana ni bila milostna v njegovem boju za skromen kos vsakdanjega kruha. Zaman se je potegoval za to ali ono službo, zadovoljiti se je moral s privatnim poučevanjem glasbe in koncerti na orglah. Nekaj časa je bil celo bibliotekar v Angleškem klubu. Ali zdaj je imel glasbeno znanje in bil je na risku mladostnih moči. V letih pred drugo svetovno vojno je ustvaril dolgo vrsto del, med njimi štiri simfonije, štiri simfonične pesnitve, več koncertov ter razna komorna dela. Da pa so te umetnine prišle do javne izvedbe, se je včasih moral boriti skoraj z nepremostljivimi težavami, zakaj pojaviti se je z obsežnimi skladbami, ves samosvoj in naš, s prvimi slovenskimi simfonijami. Čeprav so mu kritiki nametali

pod noge gore polen (isti kritiki so ga pozneje na vsa usta kvalili), se ni, zavedajoč se vrednosti svojih del, niti za hipec vdal malodušju. Na lastno pest je organiziral simfonične koncerte — in uspeh je bil za tedanje razmere več kot presenetljiv. Ljudje so napolnili dvorano, doumeli njegovo glasbo in jo valjubili. Zdal se je morala zganiti tudi šolska oblast — po toliko letih negotovosti in ponižanj je šele februarja 1941 dobil službo profesorja na ljubljanski glasbeni akademiji.

In prav leto 1941 je bilo za našo usodo odločilno — kar trije okupatorji so zasedli slovensko zemljo. Vihar, ki je nastal, je ločil zrnje od plev, može od strahopetcev, klečepalcev in šlev.

Blaž Arnič se je bil že v dolgoletnem boju za goli obstanek opredelil politično in svetovnonazorsko. Tako se je že v poletju 1941 znašel na prvem ilegalnem kulturnem plenumu OF, kjer je bil izvoljen v delovni odbor. Njegova delovna soba je postala prostor za ilegalne seje in sestanke, v njej so se povezovale v OF skoraj vse skupine ljubljanskih kulturnih ustanov. Iz nje so odhajali kulturniki med partizane, kamor sam zaradi bolnih oči ni mogel, zato pa se je tem zvesteje podrejal sklepu o kulturnem molku, kljub pritisku okupatorjev in njegovih hlapcev.

To je bil čas, ki ga je Blaž izpovedal v veliki simfoniji »Vojna in mir«, v simfonični pesnitvi »V pričakovanju« in v Triu II. za violino, čelo in klavir. V teh skladbah se izrazilo in očitno zrcali njegova ljubezen do mučeniške, a junaške domovine, njegova vera v odrešitev, osvoboditev in lepšo prihodnost... Iste misli je izpovedal tudi v »Dumki«, največji slovenski simfoniji, ki jo je ustvarjal v tem času. Veličasten boj za osvoboditev pa je glasbeno upodobil v simfonični pesnitvi »Gozdovi pojo«, ki pa mu je ni uspelo dokončati, ker so ga spomladi 1944 gestapovci zapirali in odvedli v taborišče smrti Dachau, odkoder se je le po naključju rešil živ.

Srečen kot še nikoli se je Blaž vrnil, po strahotni življenjski preizkušnji, v osvobodeno domovino. Postal je redni profesor kompozicije na Akademiji za glasbo v Ljubljani, kjer je povzročal do svoje prezgodnje smrti. Z velikim zagonom je začel ustvarjati vrsto velikih glasbenih umetnin — 6. simfonija »Samorastnik«, 7. simfonija »Pesem delav«, 8. simfonija »Na rodni grudi«, simfonične pesnitve »Gozdovi pojo«, »Nove zarje«, »Ples čarovnic« in »Podvodni mož«, dva koncerta za violino in orkester, kantata »Z vlakoma«, več filmskih skladb, sonati »Vragova podoknica« in »Slike iz mladosti« in velika vrsta vokalnih skladb za mešani, moški, ženski in mladinski zbor. Posebno ljubezen je posvečal prav vokalnim skladbam, namenjenim mladini. Njegovo pero pa je večno zastalo na partituri, kjer je nastajala njegova deveta simfonija... kar je tudi potrdilo, da je bil Blaž Arnič v prvi vrsti simfonik, edini in samosvoj v vrsti slovenskih skladateljev.

In ko njegovi prijatelji in številni znanci čutimo ob njegovu izgubi veliko praznino, ko pogrešamo njegov optimizem, smeh in vedrino, vemo, da je omahnil v prerani grob velik človek in umetnik, ki si je s svojim umetniškim delom postavil najlepši in trajen spomenik.

CRTOMIR SINKOVEC

SAP - Ljubljana

Oddelek za turizem
LJUBLJANA
Titova c. 38

- 28. FEBRUARJA vabimo strokovnjake čevljarske stroke na ogled mednarodne razstave vzorcev obutvene industrije, ki bo v Zürichu od 1. marca do 5. marca 1970.
- 7. MARCA za praznik »Dan žena« vas vabimo na enodnevni izlet po Italiji: Ajdovščina, Gorica, Videm, Palmanova, Gradež, Tržič (Monfalcone)
- 21. MARCA ogled mednarodnega kmetijskega sejma in salona kmetijskih strojev v Veroni.
- 8. APRILA vabimo preživele internirance, prijatelje in njihove svojce, da se udeležijo 6-dnevnega komemorativnega potovanja v Buchenwald — Doro.

Na voljo so vam programi za izlete in potovanja za prvomajske praznike: 11 dni v Sicilijo — 12 dni v Ameriko in na Bahamske otoke — 10 dni v Holandijo — 18 dni v Španijo in na Balearske otoke — 5 dni na Dunaj, v Prago in Salzburg — 4 dni Salzkammergut in po Avstriji do Dunaja — 5 dni v Verono in po severni Italiji — 4 dni z letalom v Pariz.

Prijave in informacije v poslovalnici SAP, Titova 38.

POMAGAJ SI SAM
IN UNIOR
TI BO POMAGAL

stanovanjska hiša S-4C5/C

zahtevajte prospekte

sodobni družini
sodoben dom

marles®

marles-maribor

NAGRADNA IGRA Z NOVCI

Kreditna banka Celje je s 1. februarjem 1970 pričela z mladinsko nagradno igro s starimi novci. Gre za serijo petih starih kovancev, ki so povezani z zgodovino mesta Celja, in sicer: Friderika II. Celjskega iz leta 1362, Ulrika II., zadnjega celjskega grofa (1406–1456), Claudiusa, rimskega cesarja, ki je podelil mestne pravice keltski naselbini Celei (41–54), keltski srebrnik iz II. stoletja pred našim štetjem, ki je bil kovan v Celju, in dvojni tolar Franca Jožefa I. (1848–1916), kovan v spomin na gradnjo južne železnice Dunaj–Trst leta 1857. Kovanci bodo izdani do meseca septembra 1970.

V oktobru pa bo nagradno žrebanje vlagateljev v vključenih v to nagradno igro.

KREDITNA BANKA CELJE

Mile Pavlin **SKRIVNOST ŠIMNOVE SMRTI** / TORZO ROMANA /

Zato sem sklenila molčati in najprej ugoviti, kdo je človek zraven mene in kaj sploh hoče. Da se ni priplazil kak italijanski vojak skozi okno ali da se ni že podnevi skrtil v stanovanju? Saj so pogosto metali za menoj svoje pohotne poglede, nedvoumno namigovali in tudi neslanosti sem slišala toliko, da sem jih bila že kar navajena...

Potipala sem telo zraven sebe in takoj ugovila, da ima grbo. Takoj sem se spomnila, kdo je. Toda Šimen je moja kretnjo spet napačno razumel in kot divji planil name. Začela sva se mikastiti, odeje so frčale po tleh. Šimen je bil majhne postave, toda strahovito močan. Komaj sem ga užugala z zvijačo... Začela sem se pretvarjati, da mi godi in popuščati. Ko je mislil, da je zmagal, ni več pazil name, oprla sem se ob stranico postelje in ga na vso moč pahnila od sebe. Treščil je na trda tla in za nekaj trenutkov kar obležal na parketu, nato pa me je začel moledovati:

»Ne lomi ga!« Morda se vsake besede točno ne spominjam, preveč sem bila razburjena in prestrašena, toda približno se vem, kaj je pleteničil...

»Nihče ne bo vedel, da sem bil pri tebi. Tudi tebi se ne bo prav nič poznalo, pazil se bom. Ni zdravo, če sta dva mlada, življenja polna človeka takole skupaj dan za dnevom, kot sva midva, pa ne zadovoljita svojim naravnim potrebam. Čas teče in nekoč nama bo obema

155

žal za mladostjo, ki je nisva znala izkoristiti. Posebno še zdaj, ko je vojna...«

Tako si nisem predstavljala ljubezni in odnosov med moškimi in ženskami. Morda sem preveč gledala osladne filme in brala romantične knjige? Kasneje sem videla, da je življenje prav malo romantično... Toda do Šimna sem kot moškega že prej čutila odpor, trpela sem ga predvsem zaradi zaverovanosti v naš boj in zaradi sočutja, kot sem že rekla. Takrat pa se mi je v hipu strahovito zagnusil tudi kot naš tovariš, ki je izdal naša načela. Take svete reči, kot je naš boj, skuša izkoristiti v osebne namene, pa še celo tako, kot delajo italijanski vojaki in lahka dekleta...

Odločno, toda mirno sem mu svetovala, naj gre takoj spat, ker ne bo dosegel pri meni ničesar, saj nisem taka, kot si je on predstavljal. Če ga že krotoviči strast, naj poišče kako drugo, saj je dosti takih, ki so za denar pripravljene ustreči, če mu je samo do tega.

Spet je začel moledovati, tako ponižujoče, da sem ga v hipu zasovražila. Slinil se mi je okoli nog in poljubljaj stopala, jokaj, hlupal in jecjal. V eni sapi je trdil, da me blazno ljubi, da bo naredil samomor, če ga ne uslišim, da bom jaz kriva njegove smrti ter da se je samo pošalil z menoj, če sem kaj trdna. Nato pa: ako sem ničvednica, ki se samo igra z moškimi toliko časa, dokler se vanjo ne zaljubijo, potem pa se jim izmakne. Celotitalijane mi je očital in grozil, da me bodo ostrigli, če ne preneham z njimi. Rekel je da Lahihodijo k meni, kadar ni njega...

Zagrozila sem mu, da ga bom skloftala, če se takoj ne pobere v posteljo in ne utihne. Nekaj časa je še ležal na tleh poleg postelje, potem pa je vstal in se pobral iz sobe kot pre-

156

tepen pes. Spotoma je mrmral, da bom že videla, koga sem odklonila in kdo je on, da mi do smrti ne bo pozabil tega in da bo že našel priložnost za maščevanje.

Potem sem vse to povedala očetu. Čakala sva dan ali dva, da ne bi bilo preveč očitno, kako mora Šimen prav zaradi tega od hiše...

Z očetom sva se dogovorila, kako bo govoril. Saj ga je hudo skrbelo, ko je slišal o tistih Šimnovih grožnjah. Odkrito si mu ni upal pokazati vrat. Časi so bili taki, da bi res lahko kaj naredil kar bi meni in očetu škodovalo. Zato sva si izmislila tisto o Italijanih...

Spominjam se, kako je odhajal od nas. Z očetom sta se poslovila, ko da se ne bi nikoli nič zgodilo med nami. Celotekaj spodbudnih besed je slišal od očeta, sam pa se je skušal šaliti. Le v njegovih očeh sem opazila iskricesovraštva. Do mene pa je bil zelo zadržan in hladen. Le roko mi je podal, pri tem pa zaničljivo ukrivil ustnice...

Zdaj ga spet vidim... Spomnila sem se, kaj mi je takrat rekel tisti gestapovec, ko se je poslavljajal od mene. Violeta in Hrast... Tedaj smo že marsikdaj kaj brali o tem, kako so na Zahodu strpni do vojnih zločincev in kako so se odnosi med nekdanjimi zavezniki zaostrili. Da ni prišel Šimen zaradi tega? Toda on je bil vendar ves čas pri partizanih... Vsa takoko mi je povedalo več ljudi, ko se je zanimala za vse vas, ki ste bili kdaj pri nas. Celotsem bila zvedela, da je zaposlen v Državni ustanovi...

Toda v Državni ustanovi bi bila lahko tudi jaz, če bi le hotela, — in če bi si upala. Da ni tudi Šimen eden izmed takih, kakršna bi bila jaz?

Toda Šimen je zdaj še razpršil moje dvome.

157

158

Nekaj časa me je dokaj ljubeznivo gledal, potem pa je iz žepa s široko, teatralno kretnjo potegnil nekakšno izkaznico ter mi jo pokazal:

»Le dobro si jo oglej, da boš vedela, s kom imaš čast govoriti!« je rekel med smehom. »Zala pa si še vedno tako, kot si bila v starih časih. Vse to ti ni prav nič škodovalo...«

Prvi hip nisem nisti slutila, na kaj namiguje. Vprašala bi ga, kaj želi, in se ga otrsela z izjavo, da sem še vedno pripravljena pomagati Državni ustanovi po svojih močeh...

»Pa si res lepa ptička,« se mi je zarežal v obraz. »Patriotka! V resnici pa si...« In izrekel je ostudno psovko, s katero preprosti ljudje imenujejo žensko, ki se prodaja za denar.

»Marsikaj vemo o tebi,« je nadaljeval. »tvoji gestapovski prijatelji so pozabili sežgati precej papirjev in pobiti dosti ljudi, ki so kaj vedeli o tebi. Tudi sami so marsikaj povedali, ko jim je šlo za nohte...«

Prišel sem zaradi obračuna. Sedi in povej lepo vse, kar si zagrešila. Samo brez tuljenja! Ta noč je tvoja zadnja na prostosti. Priporočam ti odkritosrčnost. Morda se izmažeš z dosmrtno, saj sodniki večkrat upoštevajo odkritosrčnost, lepoto in mladost, pa tudi dve leti sta že mimo, kar smo nehali s takimi kot si ti, obračunavati za prvim grmom...

Sedla sem na kavč, kot bi šlo za najbolj navadno zadevo, in mu začela pripovedovati. Potem so mi začele po obrazu teči solze, nisem več mogla zbrano in mirno pripovedovati. Pogledala sem ga in opazila, kako uživa ob mojem trpljenju, kako se mi škodoželjno reži, prenehala pa kljub temu nisem. Le njemu ni-

159

sem imela dosti povedati, zato sem kmalu končala.

Tedaj je rekel:

»Napravi se, šla boš z menoj. Zunaj naju čaka avto...«

Pri tem me je tako čudno pogledal, da sem takoj uganila, kaj želi. Tisto, kar je hotel že nekoč, samo da je zdaj računal, da sem v njegovih rokah. Da bi mu padla okoli vratu... Toda jaz sem vedela, da se želi samo maščevati. — Če bi se mu dala, bi s tem morda kaj dosegla le za nekaj časa. Potem bi me sam ovadil in vse zanikal, jaz pa bi vseeno šla v zapor. Ne, ne boš me dobil, sem sklenila, pa čeprav grem za sto let za rešetke.

Začela sem se napravljeti, vzela sem s seboj nekaj najnujnejših reči in že sem bila nared. On pa me je samo gledal. Čakala sva...

Ko sem se naveličala, sem mu rekla:

»Pojdem!«

Oči so se mu zlobno zablistale.

»Ne, še ne pojdeš,« je rekel. »Prej si mi omenila, da je tisti gestapovec obljubil, da pride nekdo k tebi, da bi te povezal. Čakala boš doma in mi sporočila, če pride. Za toliko časa ti odlagam kazen.«

Naročil mi je, kako naj se obnašam, če kdo pride, in kam naj sporočim. Dal mi je svoj naslov in telefonsko številko. Potem je odšel, ne da bi pozdravil, vrata pa je za seboj zaloputnil.

Kako je to vplivalo name, menda ni potrebno pripovedovati. Spet sem bila dolge tedne nesposobna za vsako delo, samo poležavala sem doma in premišljevala. Zatrčno sem sklenila, da vseeno Šimnu pomagam izslediti tistega, ki je povezan z zahodno obveščevalno službo in ki naj bi prišel k meni...

160

Nekoga dne me je obiskal neznanec. Ustrašila sem se ga, bil je vljuđen in kar brž je povedal, zakaj je prišel. »Violeta, pošilja me Hrast.« Zanimal se je za govorice po mestu, za prevoze po železnici (le kdaj se bom znebila skrbi za železnico, sem pomislila), se dogovoril, kam naj sporočim vse ugotovitve in kje ga bom dobila, če ga bom potrebovala, in odšel.

Komaj je izginil, sem že tekla v telefonsko govornico in poklicala Šimna. Kmalu me je poiskal. Bil je surov, pestil me je za vsako malenkost, kot da ne bi bila sama povedala za obisk, obljubil, da se bodo zanimali za tujca, in odšel. Kdo je bil tisti tujec, ali je bil resnično agent zahodne obveščevalne službe ali pa Šimnov človek, nisem nikoli zvedela. Prav tako mi Šimen ni dal nobenih navodil, kaj naj delam naprej. Vsaka obveščevalna služba bi pograbila priložnost in začela krmiti sovražnika z lažnjivimi, ali nebitvenimi podatki, le naša je izpustila priložnost iz rok, sem si mislila.

Tistega človeka pa tudi ni bilo nikoli več k meni. Počasi sem na neljub dogodek pozabila. Spet je preteklo leto ali nekaj več; menda je bilo sredi januarja osemindesetega, ko sem dobila pozivnico, naj se zglašim na Državni ustanovi. Tam so bili z menoj hladno vjuđni, peljali so me v neko pisarno. Zdelo se mi je, da sem se znašla prav v tisti sobi, kjer sem nekako pred štirimi leti govorila z gestapovcem. Ponudili so mi stol, sedla sem in tedaj se je začelo...

Omenili so mi, da so zvedeli, da sem bila gestapovska agentka. Mislija sem: je pač Šimen šele zdaj spravil vse skupaj na dan. Začela sem pripovedovati. Dopoldne še nisem

161

končala, zato so mi prinesli kosilo v pisarno. Popoldne sem nadaljevala, spet so mi prinesli večerjo, nato pa so me prijazno povabili, naj ostanem pri njih čez noč. Spala sem seve v zaporu, v samici, drugo jutro pa so me spet spraševali. Povedala sem vse po pravici, samo da še veliko bolj podrobno kot vam, ker jih je vse bolj zanimalo, pa bolj sveže spomine sem imela, saj je vmes preteklo manj časa.

Zvečer drugega dne sem prišla do tistega, kar se nanaša na sedanost. Ali je prišel kdo k meni, da bi me povezal? Seveda je prišel, sem takoj povedala. Toda zakaj nisem nič povedala, kar bi bila morala napraviti?

»Saj sem,« sem se izgovarjala.

Komu? Rekla sem, da je bil Šimen pri meni in da mi je že prej povedal, kako vedo zame. Skratka, vse kar se je zgodilo takrat, sem povedala.

Moj nasprotnik me je pustil nekaj časa samo, nato so me spet spravili v zapor in me pustili nekaj dni pri miru. Končno so me spet klicali.

»Vprašali smo Šimna. On o tem ne ve nič,« so mi rekli.

Seveda, pokvarjenec vse zanika, kar sem lahko pričakovala. Klen, ne bom mu pustila, da me blati, sem sklenila in zahtevala, naj ga pripeljejo predme. To pa so spet odklonili...

Šele zdaj vem, zakaj so tako delali. Šimen je bil zvedel zame od svojih delodajalcev iz zahodne obveščevalne službe. Najbrž je dobil nalogo, naj ugotovi, kje sem in kaj delam. Ko je ugotovil, da sem navadna študentka, nisem bila več zanje posebno zanimiva. Morda bi me uporabljali za kakšne manjše naloge.

162

Kulturni obzornik

V POČASTITEV OSREDNJEGA SLOVENSKEGA KULTURNEGA PRAZNIKA

Prešernovi nagrajenci 1970

V počastitev Prešernovega dne je bila 7. februarja v avditoriju Operne slovenskega narodnega gledališča v Ljubljani slavnostna akademija. Na proslavi, ki so se je udeležili najvišji predstavniki slovenskega ustvarjalnega, kulturnega, družbenega in političnega življenja, so podelili tudi Prešernove nagrade in nagrade Prešernovega sklada za leto 1970:

PREŠERNOVE NAGRADE SO PREJELI:

MIHAELA ŠARIČEVA za življenjsko delo na področju igralske umetnosti.

»Treh desetletij slovenskega gledališča, ki so sledila njenim prvim nastopom, si ni mogoče zamisliti brez Mihaele Šaričeve. V njeni umetnosti je bilo vselej nekaj izjemnega; njene odrske podobe so bile preproste, iz enega kosa, nemara bi celo lahko rekli: pogosto iz istega žlahtnega kamna izklesane; intimne, pa hkrati monumentalne. V sleherni od njih je našla

in znala poudariti žlahtne človeške črte, jim dati žar poetične topline in jih oblikovati s svojim redkim čutom za lepoto slovenske besede.

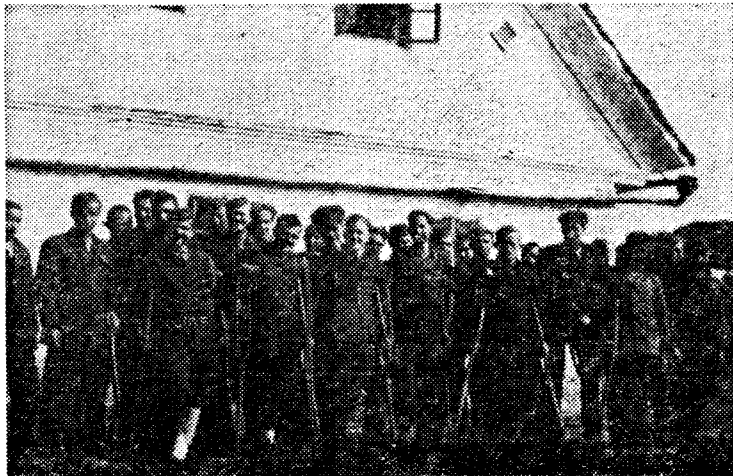
VENO PILON za življenjsko delo na področju slikarstva.

»Njegov ustvarjalni vrh v slikarstvu je sicer omejen na razmeroma kratko časovno obdobje, vendar je v njem združena ne navadna izrazna moč, tako da tudi po tej strani zavzema posebno in pomembno mesto v slovenski likovni zakladnici. Združuje mediteransko občutje za plastično te-

lesnost s poetičnim doživetjem domače pokrajine in človeka, ki je globoko socialno občuteno. S svojo izpovedno močjo presega nacionalne okvire in je postalo prava humanistična izpoved človeka Pilonove generacije.

PARTIZANSKI INVALIDSKI PEVSKI ZBOR ob 25-letnici za koncertno izvajanje partizanske pesmi doma in v tujini.

Partizanski invalidski pevski zbor na začetku svojega delovanja

»S svojo neposredno doživeto pesmijo je v zadnjih dveh letih osvobodilnega boja hrabil borce, navduševal ljudstvo in seznanjal tujino z osvobodilnim bojem jugoslovanskih narodov. Po osvoboditvi opravi zbor novo zgodovinsko nalogo: ohranja partizansko pesem... Partizanski invalidski pevski zbor, pomnožen z mlajšimi pevci, je prerasel v eno naših najpomembnejših ljubiteljskih zborovskih skupin, obenem pa je obvaroval svoje posebno pevsko izročilo. Duh ljudske revolucije je ostal živ v njegovih pesmih!«

DIPL. INŽ. ARH. STANKO KRISTL za šolo dr. Franceta Prešerna v Kranju.

»Šola je zasnovana na sodobnih konceptnih načelih, v svoji dokončni izvedbi pa je rešena oblikovno enotno in predstavlja polno sozvočje koncepta s končnim detajlom in prav tako popolno vsklajenost koncepcije prostora z zahtevami funkcije. Posebna oblika arhitekture tega objekta leži v osnovnih ustvarjalčevih odločitvah, s katerimi je povsem priznal potrebo po skrajni ekonomiki gradnje in je na tej osnovi ustvaril poetično-racionalen arhitekturni sistem, s katerim je lahko obvladal realizacijo tehnološko korektno in hkrati izredno domiselno ter bogato.

NAGRADE PREŠERNEVEGA SKLADA SO PREJELI:

JAKOB JEZ za kantato De fraig amors, **ALBERT KASTELI** za grafični in industrijski design, **MAKS KAVCIC** za slikarska dela razstavljen v Mariboru in Ljubljani v 1. 1969, **TONE KUNTNER**, za pesniško zbirko »Lesnika«, **MARCO MUNIH** za umetniško vodstvo akademskega pevskega zbora »Tone Tomšič«, **ANTON PETJE** za vlogo Lawrence Shanaona v Willi-amsovi »Noči iguane«, **Jupitra** v Plautovem »Amfitrionu« in Cheje v Kozakovi »Legendi o svetem Che«, **ANTON PIBERNIK** in **VLA-DIMIR SEDEJ** za hotel »Rudar« v Trbovljah, **BINE ROGELJ** za grafično delo na področju karikature, **TONE SVETINA** za roman »Ukana« (»Roman je posebno umetniško dejanje, tako v dokumentarnem podajanju dogodkov, kot tudi v razkrivanju intimnih človeških odnosov in življenjskega smisla. Pisatelj je tu pogumen izpovedovalec svojih nazorov, je pošten do sebe in do revolucionarnih dogodkov na Slovenskem, vse delo pa je prežeto z odporom do vojne in ubijanja«), **RUDI SELIGO** za roman »Triptih Agate Schwarzkobler«, **ZLATKO ŠUGMAN** za vlogo Karla v Dürrenmattovih »Prekrščevalcih«, **Gregorija** v Ayck-bournovih »Polovičnih resnicah« in Van Valderna v Borovem »Plesu smeti«, **JOZE TISNIKAR** za slikarska dela, razstavljen v letu 1969, **MARIJAN VODOPIVEC** za izvirne in uspele glasbene stvaritve na področju radijske in televizijske scenske glasbe in **DANE ZAJC** za pesniško zbirko »Ubijavci kač«.

Vestnik koroških partizanov

Pravkar je izšla skupna, 8. in 9. številka II. letnika tega glasila odbora koroških partizanov v Ljubljani. Kot že vse prejšnje številke je tudi ta precej zajetna, vsebuje pa vrsto tehničnih sestavkov. Poleg spominskega dela, ki obravnava zgodovino koroškega partizanstva, je v »Vestniku« tudi nekaj drugih sestavkov, ki kažejo na težnjo uredništva, povezati partizanstvo z dogodki pred zadnjo vojno in tudi po njej.

Tako v reviji zasledimo sestavek o nastanku glasila koroških Slovencev »Slovenskega vestnika«. Ta je nastal leta 1946. Prav tako najdemo v reviji v rubriki »Prikazi in ocene«, ki so jo s to številko šele uvedli, prikaz revije »Mladje« 7/8. To revijo izdaja skupina slovenskih koroških študentov, zadnja številka pa je izšla pred tremi leti. Na dalje je v reviji tudi ocena pesniške zbirke Andreja Kokota »Zemlja molči«, ki je izšla v Celovcu lani, opis delovanja Planinske zveze Slovenije v odnosu na Koroško ter kratek prikaz življenja in ustvarjanja Tončija Haderlapa. Ta štiridesetletni mož, ki piše pesmi, je bil star komaj štirinajst let, ko je postal partizan.

Zanimiv je tudi prikaz gibanja nekdanjih borcev za severno mejo za lastno organizacijo. Tako med drugim tudi zvezo, da je bil ustanovljen koordinacijski odbor koroških partizanov, borcev za severno mejo in kluba koroških Slovencev v Ljubljani.

Zanimivosti

Pomoč hčerke Thomasa Manna

Hčerka znanega književnika Thomasa Manna, Elizabeta Mann-Borghese je poslala jugoslovanskemu veleposlaniku v Washingtonu Bogdanu Crnobrnjiček za tisoč dolarjev kot svoj osebni prispevek za žrtve potresa v Bosanski Krajini. Gospa Borghese je znanstvena sodelavka kail. fornijskega centra za raziskovanje demokratskih ustanov v Santa Barbari.

Za »Neretvo« — »Sutjeska«

Julija letos se bo pričelo snemanje filma o junaštvu jugoslovanskih partizanov na Sutjeski. Proizvajalci tega filma računajo, da bi bila premiera tega filma konec leta 1971. Direktor filma Nikola Popović je izjavil, da se za film zanimajo nekateri producenti, ki so sodelovali že pri snemanju »Bitke na Neretvi«. Scenarij za »Sutjesko« pripravlja književnik Brana Ščepanović v sodelovanju s režiserjem filma Stipom Veličim, asistentom Veljka Bulajića pri filmu »Bitka na Neretvi«. Superrevizor filma bo Veljko Bulajić. Kaže tudi, da bo v filmu sodelovala večina igralcev, ki so nastopili v »Neretvi«. Spričo tega, da bodo film realizirali združeni jugoslovanski producenti, je ekli, pa še pred časom naslovlja prošnjo za sofinanciranje tudi na slovenski filmski sklad. Upravni odbor tega organa je zavrnil sleherno sodelovanje, kajti posluje po pravilniku, ki ga predvideva natečaj. »Sutjeska« pa na tem natečaju ni sodelovala!

Komemoracije za Luthrom Kingom

Širom ZDA so meseca januarja prirejali komemorativne seje in pohode ob sedemindesetletnici rojstva ubitega črnega voditelja dr. Martina Luthra Kinga. V petih ameriških državah in več mestih so dan Kingovega rojstva proglasili tudi za uradni praznik.

Podpisi politikov najcenejši

Eno od nenavadnih poslovnih dejavnosti je pričela na newyorški V. aveniji nova prodajalna — podpisov najslavnejših osebnosti svetovne zgodovine in današnjega časa. Zelo visoko so ocenjeni podpisi ameriških predsednikov: Lincolnov velja 600 dolarjev, Jeffersonov 795, Washingtonov pa celo 1.250. Še višje — na 2.800 dolarjev — je ocenjeno osebno pismo sedanjega ameriškega predsednika. Na prostem tržišču imajo podpisi osebnosti različno vrednost. Podvreč se morajo zakonu ponudbe in povpraševanja, odvisni pa so tudi od borznih spekulacij. Trgovina jamči za originalnost starih podpisov. Poleg podpisov znamenitih kirurgov, igralcev, pevcev, skladateljev in pisateljev ponuja trgovina tudi svojerodne pisane rokopise vladarjev, politikov in državnikov. V zadnjem času je mogoče najceneje dobiti originalne podpise britanskih politikov; veliko pa je povpraševanje po podpisih vasoljcev.

Nova izdaja »Vojne enciklopedije«

Uredništvo »Vojne enciklopedije« pripravlja drugo izdajo te velike enciklopedije, ker je prva izdaja v desetih knjigah že zdavnaj razprodana. Nova izdaja, ki ne bo ponatila prve, bo obsegala tudi najnovejše dosežke in izkušnje v sodobni vojni vedi, tehniki in podobno. Zlasti si bodo prizadevali izpopolniti prispevke o nacionalni zgodovini, narodnoosvobodilnem boju, splošni ljudski obrambi, o revolucionarnih in osvobodilnih vojnah ter gibanjih, raketnem orožjevanju... Pri pisanju druge izdaje, ki bo obsegala celotno fenomenologijo vseh narodov in časov, bo sodelovalo okrog 1.500 piscev in 650 strokovnih svetovalcev iz vse Jugoslavije. Izšla bo v desetih knjigah na približno 8.000 straneh, opremljena pa bo s številnimi fotografijami, skicami in zemljevidi.

Partizanska ljudska pesem

Objeli temni gaji so junake

Objeli temni gaji so junake,
ki hoteli tujcu niso robovati,
odšli osvetit rabljem se za brate,
ki kri za narod morali so dati.

Kdo to ste fantje s puško na ramenu,
s pištolo v roki, bombami ob pasu,
z očmi sijočimi v plamenu,
ki osnovo dali novemu ste času?

Mi partizani kličemo se sami,
a Nemci zmerjajo nas za bandite,
goščave mir in sladki sen na slami,
odporne dela nas in kremenite.

A oni, v hišah naših, ki živijo
in žuljev naših uživajo sadove,
kulture svoje oni vas učijo,
po hrbtu z bičem, a roke v okove.

So strli mesta in vasi požgali,
in preselili so Slovence,
pravico našo so in čast teptali.

Sveta dobrine, mar so le za Nemce?
Ste šteli vi mrliča, pogorišča,
otroke, ki brez staršev so ostali,
po vsej deželi; pričajo grobišča.

In tega mi, da ne bi maščevali?
Pozabil narod teh ne bo zločinov
in naglo se že bliža dan plačila.
Takrat se doba žalostnih spominov
končala bo in nič več povrnila.

Sestre in brate bomo maščevali
in svobodo ponesli temu svetu,
kot rodnj bratje bomo se zvezali,
in hvalo sin bo pel očetu.

Blaž Ostrovrhar
(Decembra 1943)

Vojaška veda in tehnika

Razmerje sil v Vietnamu

Razmerje sil na vietnamskem bojišču je težavneje ugotavljati kot drugje glede na to, da se oborožitev obeh vojskujočih na strani bistveno razlikuje druga od druge. Po številu udeležencev v tem spopadu bi sodili, da ni bistvene razlike. Američani in pripadniki saigonske vojske je približno milijon, medtem ko imajo sile PNO kakih 450.000 borcev. Če k njim prištejemo še polvojaške formacije, bomo prišli tudi v tem primeru na milijon moč.

Razmerje v živi sili je potemtakem približno izenačeno, toda glede oborožitve je stanje bistveno drugačno. Severni Vietnam ima, na primer, le 133 bojnih letal, medtem ko jih ima saigonska vojska več kot tisoč, če upoštevamo še tistih 250 letal, ki bazirajo na Tajskem. K temu številu je treba dodati še nekaj tisoč letal in helikopterjev ameriške vojske.

Težki transportni helikopter Mi-10-K

Lani so na letališču Inštituta za civilno letalstvo v bližini Moskve preskušali novo verzijo težkega transportnega helikopterja Mi-10. Letalo ima oznako Mi-10-K.

Helikopter Mi-10 je dolg nekaj čez 32 metrov, visok 10 metrov, glavni rotor pa ima premer 35 metrov. Prazen helikopter tehta 27 ton, njegova nosilnost pa znaša 15 ton (toda pri verziji Mi-10-K nekaj čez 25 ton). Če je srednje obremenjen, bo letel s hitrostjo 200 km na uro (prazen 235 km na uro), njegov doseg pa znaša kakih 250 km.

Kaj je s potniškimi letali »concorde«?

Znano je, da so v svezi s britanskofrancoskimi potniškimi letali »Concorde« nastale precejšnje težave, ki jih ob načrtovanju novega letala niso bili predvideli. Njihova proizvodnja je zakasnila, stroški pa so tudi precej večji, kot so sprva menili.

Pred kratkim so objavili, da bodo letala pustili v redni promet čez tri leta in da bodo takrat štiri velike letalske družbe s njimi vzdrževale zvezo med Evropo in Ameriko. Sedaj sta dokončana dva prototipa, v delu pa sta še dve letali zunaj serije.

S prototipom 001 so 27. oktobra 1969 na višini 5.000 metrov dosegli hitrost 1.600 kilometrov na uro.

Letalo za »tiho« izvidništvo na majhnih višinah

Ameriško letalsko podjetje Lockheed je pripravilo novo letalo YO-3, ki je namenjeno za »tiho« izvidništvo na majhnih višinah in ki združuje značilnosti jadralnih in klasičnih letal na motorni pogon.

Letalo je zasnovano kot jadralno letalo SG 2-32 »Schweizer«, v katerega so vgradili šestcilindrski motor na zračno hlajenje s šestokrakim vijakom. Motor ima 210 KM, vijak pa se sorazmerno počasi vrti. Krila so močnejša, da bi tako povečali nosilnost letala.

Letalo YO-3 je dejansko naslednik podobnega letala Lockheed QT-3, ki ima motor s 100 KM in ki so ga preskušali tudi že v Vietnamu. Čeprav se je QT-3 včasih spustil na višino 30 metrov od tal, je letel tako tiho, da njegovega motorja sploh ni bilo slišati.

Pripravljajo pa še tretjo verzijo tega letala »Q-Star«, ki bo imelo močnejši, čeprav nekoliko lažji motor. Motor bo še tišji, vgrajen pa bo bržkone v zadnji del letala.

Izdelave te kategorije letal, ki je namenjena za izvidništvo in opazovanje na bojišču ali nad območjem delovanja partizanskih enot, so se lotili predvsem zato, da bi letala bila varnejša pred lahko protiletalsko oborožitvijo, mitraljezi in puškami. Letala te vrste lahko tiho in izenačeno na majhnih višinah prilete nad cilj, po opravljeni nalogi pa neopazno zginijo. Izdelana so v skladu s kušnji, ki so jih Američani pridobili v Vietnamu.

Obrambna vzgoja in ljudska zaščita

Prizori iz mučeniške Biafre

S kapitulacijo biafrske vojske in begom njenih voditeljev se je končala ena izmed najbolj krutih in brezobzirnih vojn sedanosti, ki je trajala v 30 mesecih skoraj dva milijona človeških življenj. Umreti je moralo tudi nešteto otrok, saj je bila vojna v Biafri predvsem vojna armade proti ljudstvu.

Človeška zgodovina je »bogatejša« še za en krvav madež. Čeprav so velike države vojno v Biafri skušale vpreči v svoj voz, vseeno ne moremo zanižati ob nekaterih ugotovitvah. Namreč, da so zvezne čete ravnale zelo kruto z domačini, posebno s pripadniki plemena Ibo, ki so jih pobijali v množicah. Nikakor si ne moremo upora lagati kot delo tujih hujskačev,

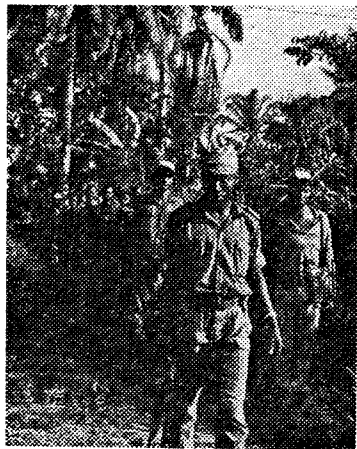
ampak kot pojav, ki kaže na globoko nezadovoljstvo dela državljanov. (To ne velja samo za biafrski primer, ampak za vse upore v človeški zgodovini). Prav tako ne smemo pozabiti, da je bilo na eni strani skoraj goloroko ljudstvo, ki se je kljub temu upiralo več kot dve leti, medtem ko je bila na drugi strani dobro izurjena, opremljena in oborožena vojska večine. Kljub strahotnim žrtvam pa je Biafra vzdržala 30 mesecev.

Podobne pojave, kot je bil biafrski upor, lahko zasledimo tudi drugje. Značilni so za prehodno razdobje, ko se iz drugih oblik državnosti porajajo nacionalne države. V Afriki nastajajo nacionalne države iz nekdanjih kolonij, v katere so tuji osvajalci zajeli ozemlje in narode v skladu z večjim tekom pri delitvi, strateškimi ali gospodarskimi cilji.

Kdo ve, če bo zdaj v Biafri mir? Ali se ne bodo ljudje, ki se čutili ogrožene, zatekli v neprenehne pragozdove in od tam nadaljevali neskončno vojno za svoje življenje?

Biafrska vojska je štela kakih 500 tisoč vojakov, toda samo kakih 20 tisoč jih je imelo sodobno orožje. Biafra ga je dobila od Portugalske in Francije ali pa ga je kupila od raznih prekupčevalcev z orožjem. Vsi drugi pa so nosili kar so pač imeli, od starih kremenjač do lovskih pušk, lokov in sulic. Tudi novinci na fotografiji nosijo kar palice namesto pušk, ko jih urijo

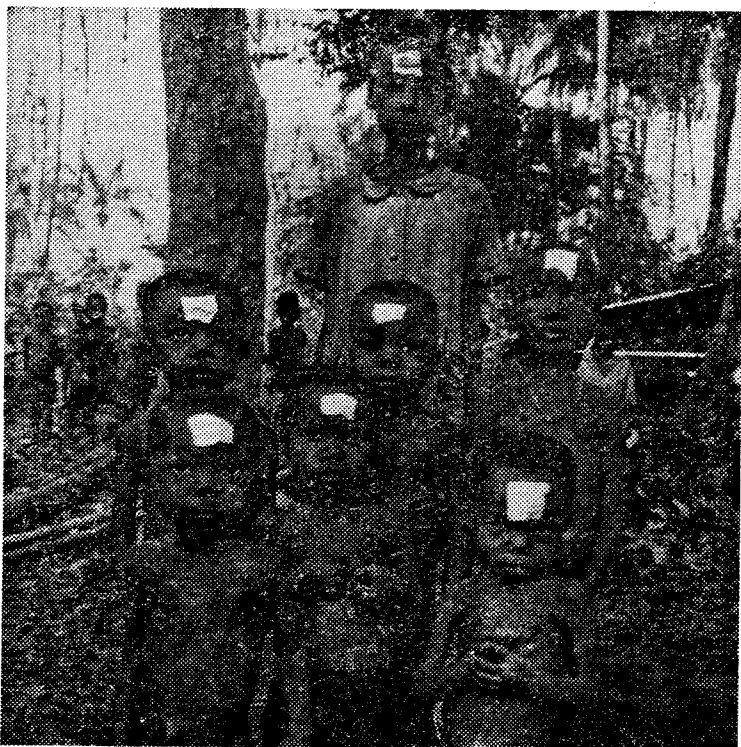
Bolje oborožena enota biafrske vojske na pohodu

Zmagovalci prihajajo... Ponosni, dobro oboroženi in opremljeni, oblečeni po ameriški vojaški modi, oboroženi s sodobnim orožjem iz evropskih in ameriških tovarn.

Tisoči beguncev na cestah so prav tako slika brezobzirne vojne

Sestranski otroci, žrtve lakote zaradi blokade, bodo najbrž vse življenje čutili posledice pomanjkanja

Znanost in obramba

V ZADNJIH DESETLETJIH DOBIVA VOJNA KOT DRUŽBENI POJAV VEDNO VEČ ZNACILNOSTI SPLOŠNE VOJNE. NE VOJSKUJEJO SE VEČ SAMO VOJSKE, AMPAK OBOROŽENI NARODI, VSE LJUDSTVO ENE ALI DRUGE VOJSKUJOČE SE STRANKE. VOJNA VSRKA VASE CELOTNE ZMOŽNOSTI DEZELE IN LJUDI: GOSPODARSKE, TEHNIČNE, ZNANSTVENE, MISELNE IN MORALNE.

Ko govorimo o zadevah vse-ljudske obrambe, je v današnjem družbenem razvoju nujno potrebno da izginje do nedavnega ostra razmejitev med pojmom vojaški in civilni. Še več, vedno tesnejša je povezanost med znanostjo in vojaškimi vedami na vseh področjih. Predvsem pa velja, da vojaške tehnike nikjer ne morejo uspešno izdelovati in uporabljati brez široke naslonitve na znanost.

V tem smislu je značilna naša narodnoosvobodilna vojna, kjer je bilo ljudstvo odločilen dejavnik. Ljudstvo je neposredno sodelovalo in se uveljavilo na vseh področjih vojaškega delovanja, tako pri nastajanju, izpopolnjevanju in uporabi oboroženih sil. Naša osvobodilna vojna je ovrgla že ustaljeno mnenje, da vojaške zadeve lahko uspešno urejajo samo vojaški strokovnjaki. Pri nas pa so med vojno strategijo in taktiko ustvarjali civilisti, politiki revolucionarne avantgarde. O tem pojavu bi morali tudi v sedanosti veliko pogostejše in temeljiteje razmišljati, posebno še, ko govorimo o vključevanju družbene zavesti, tako znanstvene kot politične, v večanje uspešnosti vseljidske obrambe.

Odločna usmeritev naše samoupravne skupnosti naj bodo vse zadeve naše obrambe skrb in dolžnost celotne družbe, zahteva tudi drugačen položaj in vloga znanosti v vojaških zadevah. Takoj naj poudarimo, da se samoupravna družba bolj in prej kot druge oblike družbe zanima za to, da bi temeljito in vsestransko spoznala pogoje in možnosti za vseljidsko vojno in kar se da bolj izpopolnila organizacijo in uporabo svoje vojaške moči. Eno in drugo lahko doseže samo s pomočjo znanosti, predvsem družbene, ki pa se pri nas navadno ne približa vojaškim zadevam za razliko od prirodoslovnih in tehničnih znanosti.

V samoupravni družbi je potrebno, da znanost kot samostojna družbena dejavnost v celoti postane pomemben dejavnik tudi za zadeve vseljidske obrambe. To pomeni, da je treba znanost spraviti v položaj, kjer ima pravico in dolžnost ukvarjati se s proučevanjem vojaških pojavov, ki posegajo v njeno področje. Politične, zgodovinske in ekonomske vede, sociologija, psihologija, etika, filozofija, razen teh pa še prirodoslovne in tehnične vede — ves ta skupek ima velike možnosti za proučevanje in dograjevanje vojaške moči družbe z različnih stališč. Predvsem pa bi bilo potrebno znanstvenikom omogočiti svobodno izbiro raziskav kot predmeta svoje dejavnosti, seveda v tesni povezavi z znanstveniki v oboroženih silah.

Poleg teh splošnih družbenih koristi ima znanost še posebne razloge za dejavnost pri zadevah vseljidske obrambe. Predvsem ji ta omogoči neposredno povezavo z življenjskimi vprašanji družbe in večjo svobodo znanstvenega ustvarjanja. Ko prodre na področje, zanjo še pred kratkim tuje, razširi svojo dejavnost še na področja v zvezi s prvim in z njim povezana. Po drugi strani pa znanost z vključevanjem v proučevanje vojaških zadev prispeva k slabitvi vojaškega birokratskega ustroja ter tako neposredno preprečuje porajanje militarizma.

Tak položaj in odgovornost znanosti vključujeta popolno spodbudo znanstvenih ustanov in organizacij, ki bi se odražala v načrtovanju dela znanstvenih ustanov na vojaškem področju in v težnjah znanstvenih delavcev, da svoje načrte izvršijo pravočasno in temeljito. Najboljša oblika za izboljšanje znanstvenih uspehov in za njihovo sporočanje vsem pooblaščenim bi bili zbori znanstvenikov na zvezni, republiški ali občinski ravni. Na njih bi sode-

lovali ne samo teoretiki, ampak tudi praktiki, ki se stalno ukvarjajo z vseljidsko obrambo. Pridatelji takih zborov bi bile lahko civilne ali vojaške ustanove. Na tak način bi lahko obsežno in učinkovito poglabili ter pojasnili pomen vojaških načel, to pa predvsem s prenašanjem izkušenj, samoupravnostjo ter povezavo preteklosti s sedanostjo.

Glede na to, da je samoupravna družba ukinila državni monopol na področju vseljidske obrambe, je tudi razumljivo, da znanstvena misel na področju oboroženih sil prav tako ne bi imela monopolističnega položaja. Zaradi tega bi se vojaška znanost zaprla v ozke meje in zavirala mobilizacijo vseh znanstvenih mož-

nosti. S tem bi dosegli vse drugo kot pa tisto kar si želimo.

To pa ne pomeni, da vojska ne bo več imela ustanov, ki se ukvarjajo z znanstveno dejavnostjo. Te ustanove so že do zdaj dosegle lepe uspehe. Večja udeležba celotne znanosti glede vojaških zadev pa zahteva razširitev znanstvene dejavnosti in pridobivanje vedno novih strokovnjakov. Le tako bo znanost v vojski uspešno opravila svojo nalogo in spodbudila s stvarnimi nalogami celotno znanost družbe.

Povezava znanosti in celotne vojaške miselnosti pa ne bo lahka naloga. Čeprav je vojaški način mišljenja v naših ljudeh globoko zasidran, moramo ob vsem tem upoštevati odmaknjenost naše znanstvene in politične miselnosti od vojaških zadev. Zato bo morala družba napeti vse sile, da bo delo okoli tega trajno in učinkovito. Na čelu dela pa bodo morale biti zavestne politične sile, v prvi vrsti ZKJ in SZDL.

Elektronski daljinomer

ELEKTRONSKI DALJINOMERI IMAJO VEČJI DOSEG IN SO NATANČNEJŠI OD KLASIČNIH, PA TUDI HITREJE MERIJO IN JIH JE MOGOČE UPORABLJATI V NAJTEŽAVNEJSIH VREMENSKIH RAZMERAH.

V vojnem času uporabljajo daljinomere v razne namene zlasti pa pri streljanju in navigaciji. V zadnjem času so se uveljavili elektronski daljinomeri, ki so v primerjavi s klasičnimi — optičnimi — boljše predvsem zato, ker je njihov doseg precej večji in so tudi natančnejši.

Načela, na katerih elektronski daljinomer deluje, so zelo preprosta. Gre za natančno določitev časa, ki ga potrebujejo elektromagnetski valovi za pot od začete do končne točke ter za vrnitev. Čeprav je čas izražen v delci sekunde, ga je mogoče s pomočjo sodobnih elektronskih naprav zelo natančno določiti. Elektromagnetski val v vsaki mikroskondni (milijoninski sekunde) napravi približno 300 metrov dolgo pot. To dokazuje, da je mogoče z elektronskimi daljinomerji ugotavljati razdalje s sprejemljivo natančnostjo, vendar pod pogojem, da je mogoče natančno meriti tudi tako majhne časovne enote, kot so stotinke mikroskunde.

Razdalje je mogoče glede na način oddajanja elektromagnetske energije ugotavljati na dva načina: z oddajanjem elektromagnetskih signalov v obliki sunkov ali pa z nenehnim oddajanjem elektromagnetskih valov. V prvem primeru gre za kratke sunke z daljšimi presledki. V drugem primeru merijo časovni presledki posredno z ugotavljanjem faznih ali drugačnih razmerij med neposredno oddanimi in vrnjenimi (odbitimi) elektromagnetskimi valovi. Zato imamo razne načine merjenja: impulzni, fazni in frekvenčni.

Pri uporabi impulznega načina ugotove razdaljo med začetno in končno točko na podlagi podatkov o času, ki poteče med začetkom oddajanja impulzov do vrnitve tega impulza, potem ko je bil odbit od končne točke. Pri tem neposredno merijo ustrezen časovni presledki. Pri uporabi faznega načina je predmet merjenja fazna razlika, na odlagi katere dobe ustrezen časovni presledki. Pri frekvenčni metodi pa razdaljo ugotavljajo na podlagi frekvenčnih sprememb neposredno oddanih in sprejetih (vrnjenih) signalov. V tem primeru neposredno merijo frekvenco.

Glede na to, če razdaljo merijo s pomočjo radijskih valov ali svetlobnih valov, razlikujemo dve vrsti daljinomerov: prvi so radijski, drugi pa elektro-optični ali svetlobni daljinomeri. Med radijske daljinomere lahko uvrstimo tudi radarje.

Med merjenjem se del elektromagnetske energije odbija od skrajne točke in se vrača nazaj v aparat. Energija se lahko odbije od kakega trdega predmeta, do katerega skušamo izmeriti razdaljo, na primer od letala. Če pa uporabljamo svetlobne daljinomere, bomo na drugem koncu imeli ogledala — žaromete (pasivne odbijače), pri uporabi radijskih daljinomerov pa posebne naprave — retranulatorje (aktivne odbijače) ki žarkov ne le odbijajo, temveč jih tudi ojačujejo in prenašajo na drugo frekvenco oziroma valovno dolžino. Za vojsko so praktičnejši tisti daljinomeri, pri katerih je predmet, do katerega je treba izmeriti razdaljo, pasivni odbijač, zakaj le na ta način je mogoče ugotavljati razdalje do ciljev na sovražnikovi strani. Takšni daljinomeri pa niso tako natančni in potrebujejo močnejše oddajnike kot sicer. Najnatančnejši daljinomeri potrebujejo posebno odbojno napravo, ki jo je treba postaviti na končni točki.

Če uporabljamo laserske daljinomere, prenašajo merilne informacije s pomočjo laserskih žarkov. Ker je za te žarke značilna velika sovisnost (koherentnost), je mogoče uporabljati še en način merjenja — interferentno metodo merjenja majhnih razdalj, ki se odlikuje po veliki natančnosti (do 1 mikrona). Z laserskimi napravami je mogoče natančno določati velikost in nadzirati dopustna odstopanja predmeta, ki ga obdelujemo na strožnici. Z laserskimi napravami je mogoče natančno meriti tako srednje razdalje (nekaj desetih kilometrov), kakor tudi večje (stotine kilometrov) in zelo velike razdalje (tisoči kilometrov). Meritve so tako natančne, da se je mogoče celo pri največjih razdaljah zmotiti največ za 1 meter.

Posebna skupina elektronskih daljinomerov so elektronski višinomeri.

Elektronske daljinomere uporabljajo zlasti artilerijske in raketne enote pri odkrivanju sovražnika in njegovih bojnih sredstev, tudi tanki in letala pri navigaciji, za ugotavljanje tirnice izstrelka, za določanje lege satelitov itd. Z njihovo pomočjo potekajo meritve mnogo hitreje, s tem pa je mogoče naloge opravljati učinkoviteje. Njihova prednost je tudi v tem, da lahko obratujejo celo v najtežavnejših vremenskih in klimatskih razmerah.

M. STEVANOVIC

Ob spominih Filipa Pajniča

V Benečijo in nazaj

Pajničeva trditve o vrhu Kolovrata in boju na njem, ki da je trajal ves dan, zasluži nekoliko daljšo razlago. Sporno je tudi, kje točno je bil boj, o katerem piše Pajnič. Predvsem pa je jasno, da boj ni bil na vrhu Kolovrata. Jaka Avšič je Jadrat, ko mi je o tem boju pripovedoval, imel pri sebi vojaški zemljevid 1:100.000. Po njem je ugotavljal, da je bil boj na Kovačičevi planini. Toda že to ime ni popolnoma točno. Še decembra 1964 sem pri pregledovanju gradiva za partizansko topografijo v goriškem muzeju na gradu v Kromberku našel podatek o planini Krnici. Tako ljudje tisto planino še zdaj imenujejo. Naj omenim, da se je večkrat zgodilo, da je planino, srenjski pašnik ali kak drug del zemljišča kdo prodal ali pa da je zemljišče prešlo iz skupne lastnine v roke zasebnemu lastniku. Tako se je tudi zgodilo, da je planino Krnico kupil Kovačič z Mosta, takratne Svete Lucije. Zato je postala Kovačičeva planina. Take primere pomnimo tudi drugje.

Toda tudi podatek, da je bil boj na Kovačičevi planini oziroma na planini Krnici, ni točen. Tam sta se zadrževala le Jaka Avšič in Dušan Pirjevec-Ahac, spopad pa je bil kakih sto metrov višje, na vrhu Hlevnika, na poti 876. To je vrh nekega stranskega grebena, ki se vleče vzporedno z glavnim grebenom Kolovrata nad Sočo, tako da je Hlevnik tik nad naseljem Foni.

Med I. svetovno vojno so Italijani Hlevnik močno utrdili kot del druge obrambne črte. Pri Fonih je bilo težko topništvo, ki je streljalo na Mrzli vrh. Dne 24. oktobra 1917, ko so združeni Avstrijci in Nemci pri Tolminu in Bovcu predrl italijansko fronto, zaradi česar je prišlo do prodora pri Kobaridu, je Fone in Hlevnik zasedel nadporočnik Rommel, ki je poveljeval wirttemberskemu bataljonu. Gre za kasnejšega nacističnega maršala Rommela, ki se je proslavil v Afriki. O zavzetju Fonov in Hlevnika večkrat piše Rommel sam v svoji knjigi.

Pajničev podatek o boju vrh Kolovrata oziroma na Hlevniku pa ima tudi dva druga spodrsilaja. Pajnič namreč piše, da so po boju ostali na položajih prav tako kot partizani tudi Italijani. Iz italijanskih poročil, ki so ohranjena in so sedaj v arhivu Instituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani, pa tudi iz pisanja Stanka Petelina v njegovi »Gradnikovi brigadi« zverno za drugačno sliko dogodkov.

Italijansko poročilo navaja vse čete, ki so sodelovale v boju na Hlevniku. Iz zgodovine italijanskega odpora tudi izvemo, kako je italijanski generalni štab pripravil obrambo Italije pred Nemci po padcu Mussolinija in po kapitulaciji. Tudi načelnik vrhovne komande general Ambrosio je računal, da bo Italija prešla na stran Angležev in Američanov ter se udeležila vojne proti Nemčiji. Zato je že spomladi 1943 izdal ukaz za utrjevanje starih mej, ki jih je imela Italija po rapalski pogodbi, obenem pa tudi ukaz za obsežno čiščenje Primorske. To naj bi se razvijalo od zahoda proti vzhodu, torej proti stari jugoslovanski meji. Najprej bi partizane pognali čez Sočo na levi breg, nato pa čez staro mejo. Na eno izmed takih akcij čiščenja je na Hlevniku naletela tudi Gregorčičeva brigada, Gradnikova pa pri Livku.

Poročilo se konča z ugotovitvijo, da je italijanski vojski uspelo pregnati upornike čez Sočo. To je nekaj povsem drugega kot trdi Pajnič, ko piše, da so čez noč ostali oboji na položajih prejšnjega dne. Tudi Jaka Avšič pravi drugače kot Pajnič, njegovi podatki se ujemajo z italijanskimi. Avšič piše, da se je brigada ponoči premaknila naprej proti svojemu cilju. Iz drugih virov tudi vemo, da se je brigada ponoči zares umaknila proti Soči, kot trdijo Italijani, toda le pod naselje Foni. Naslednjega dne pa je šla po pobočju Kolovrata, še vedno nad Sočo, ter prišla na Matajur. Tudi Pajnič se spominja, kako so se »zabili« nad Sočo pod neko steno in opazovali avtomobile, ki so vozili po dolini Soče.

Razen tega se Pajnič tudi moti, ko trdi, da je bil boj na Hlevniku prvi celodnevni boj na Primorskem, in to celo na drugi strani Soče, v Benečiji. Meja z Benečijo pa poteka po vrhu Kolovrata, toda niti ne povsod.

Samo mimogrede naj omenim, da je lani junija tudi Planinski vestnik pisal o Gregorčičevi brigadi in njeni poti v Benečijo. Ivan Savli piše, kako je šla Gregorčičeva brigada čez Kuk proti Benečiji. Ta pot po vrhah pa je bila zanjo nemogoča, ker so imeli Italijani zaseden Lavek. Istega dne, kot je bil boj na Hlevniku, to je 10. maja, jih Gradnikova brigada ni mogla od tam pregnati. O tem piše Petelin v »Gradnikovi brigadi« na 29. strani.

Ob vsem tem pisanju se moramo tudi vprašati, kakšen pomen je imel boj na Hlevniku za pohod v Benečijo. Avšič o namenu pohoda piše naslednje: »Združiti Gradnikovo in Gregorčičovo brigado na desnem bregu Soče, čistiti od sovražnika Brda in slovensko Benečijo.« O nalogah obeh brigad piše v svojih spominih tudi Danilo Šorovič. Pravi, da je imel o tem pogovor z Edvardom Kardeljem še v Dolomiti. Cilj pohoda naj bi bil, da s premiki vzdolž Soče po njeni vzhodni in zahodni strani, v bližini Gorice in Trsta, pokažejo partizansko moč sovražniku. Po Šoroviču mu je Kardelj dejal, da lahko zato pričakujejo s sovražnikove strani odločne nasprotne akcije.

Naloga obeh brigad torej ni bila omejena na določeno območje. Avšič govori o Brdih in Beneški Sloveniji, Kardelj pa o akciji ob obeh bregovih Soče blizu Gorice in Trsta. Po mojem je treba te trditve in navodila jemati bolj na splošno. Zavedati se je treba, da ob tem času ni bilo v Beneški Sloveniji niti enega aktivista OF. Le kobariški in tolminski aktivisti so imeli stike z nekaterimi somišljeniki ali zaupniki onstran Kolovrata in Matajura. Zatorej pohod v Benečijo pomeni partizansko zmornost. Gregorčičeva brigada je odhajala v neznanost, saj ni imela prav nobenih podatkov o sovražnikovih načrtih, sili in postojankah in je morala sproti o vsem tem poizvedovati.

Zato sodim, da bi bila naloga, kot jo opisuje Avšič, najbolj opravljena, če bi bili obe brigadi obiskali predvsem vzhodni del Benečije, kraje onstran Kolovrata med Idrijo in Nadižo. Ta pot bi bila namreč za obe brigadi najkrajša, čiščenje sovražnikovih postojank bi se lahko razširilo celo na Brda.

Sovražnikova akcija je z bojem pri Livku zadržala Gradnikovo in ji take preprečila združitev z Gregorčičevo, ki je morala po enodnevnih obrambi na Hlevniku prek Kolovrata na Matajur. Tako je poiskala prost, pot čez Nadižo samo v vzhodno Benečijo, saj je v Nadiški dolini bilo veliko italijanskega vojaštva.

Tu naj si tudi dovolim majhno pripombo, ki morda nima z vsem tem dosti zveze, zlasti ne z mojim vrednotenjem Pajničevih spominov. Avgusta 1956 je menda sam Jaka Avšič organiziral sestanek nekdanjih gregorčičevcev in gradnikovcev na »Kovačičevi« planini. Udeležil sem se ga tudi jaz. Prišla sta tudi Albert Jakopič-Kajtimir in Renko-Jakec. Na kraju samem, vrh Hlevnika, smo se pogovorili odkrito in natanko ugotovili potek boja in kraje. Nazadnje smo ugotovili, da je bilo italijansko poročilo popolnoma točno. Ob tej priložnosti mi je povedal za svoje mnenje tudi tovariš Kajtimir. Na srečo ni imela brigada hudih izgub, ker se je bojevala v nekdanjih italijanskih strelskih jarkih. Toda bolje bi bilo, če bi bila že pred bojem uporabila staro partizansko zvijačo ter se izmaknila frontalnemu boju s pohodom proti Soči. Čeprav nisem taktik, se mi zdi, da bi bilo tako res bolje. Edino eno mi ni bilo jasno, kaj bi bilo, če bi sovražnik brigado zasledoval do Fonov in še dalje, saj bi bil tedaj še dan. Na to pa ni moč odgovoriti, to bi bilo nekako tako: kaj bi bilo, če bi ne bilo itd. Če upoštevam vse izkušnje, ki sem si jih nabral med desetletnim brskanjem po italijanskih poročilih, sem skoraj prepričan, da tega Italijani v skladu s svojimi navadami ne bi naredili. Tedaj namreč italijanski vojak ni imel več takega poguma kot prej, ker ni več verjel v zmago, saj je slisal za poraze v Afriki in drugod.

(nadaljevanje)

BISERI PRODUKCIJE 1969:

MODERNA URA
LORD 71

MODERNA ŽENSKA URA
LADY 71

Vse DARWIL ure z DAR-BLOCK: posebno vgrajena naprava, ki ščiti DARWIL uro pred udarci in tresljaji. Kupujte le službeno kontrolirane zlate proizvode pri Generalnem švicarskem zastopništvu:

TRST - Piazza S. Antonio Nuovo 4/I-II, po svetovnih konkurenčnih cenah nudi največjo izbiro zlatega nakita v Evropi iz 14, 18 in 22 karatnega službeno kontroliranega zlata, ki ga prodajamo s specialno garancijo.

Na zalogi imamo vedno preko 600 modelov ur DARWIL in ARETTA. Ure znamke DARWIL in ARETTA lahko vedno kupite tudi v specializiranih trgovinah in veleblagovnicah v Jugoslaviji.

Servisi so organizirani v vseh večjih mestih Jugoslavije.

DARWIL

Loške
tovarne
hladilnikov
Škofja Loka

LTH

**V KORAK
S ČASOM**

v konzerviranju živil
na principu globokega
zmrzovanja na tempe-
raturu — 18° C.

zamrzovanje
živil
v gospodinjstvu

PROIZVAJAMO KONZERVATORJE:

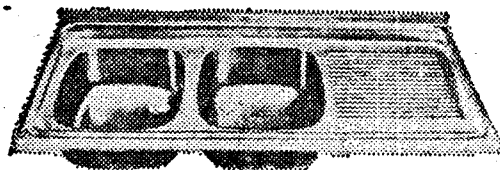
SGH — 110 litrov	1600.— N-din
SGH — 200 litrov	2730.— N-din
SGH — 300 litrov	2990.— N-din

Kljub temu, da je izbira industrijsko konzerviranih živil vsako leto pestrejša in bogatejša, se tam, kjer pridelajo doma dosti živil, še vedno izplača konzervirati doma.

**ZAHTEVAJTE PONUDBE
IN PROSPEKTE.
PRODAJA TUDI ZA DEVIZE.**

Telefon: 85-091
Telex: 34-519 YULTH
Telegram:
ELTEHA Škofja Loka

**POMIVALNO KORITO IZ UVOŽENEGA
NERJAVEČEGA MATERIALA — KROM-NIKEL**

KOVINOPLASTIKA • LOŽ

Sodobno oblažinjeno pohištvo v sodoben
dom nudi

»NOVA OPREMA«, Slovenj Gradec.

**Peči vseh vrst
domače in uvožene**

TUDI NA KREDIT

• NAMA • NAMA • NAMA •

**TRGOVSKA HIŠA
TROMOSTOVJE
ŠKOFJA LOKA
KOČEVJE**

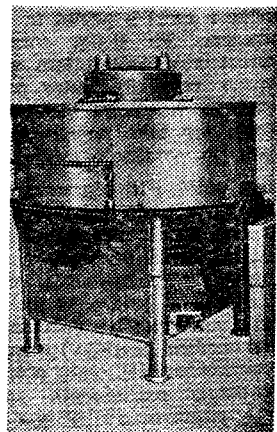
Obrtno podjetje

»OBRNIK«
PREBOLD

izdeluje krožne betonske
mešalce v velikosti 500 li-
trov z električnim motorjem
380 W.

Mešalec je primeren poleg
mešanja betona, tudi za me-
šanje malte. Uspešno ga upo-
rabljajo izdelovalci betonskih
zidakov.

Prodajna cena 9.750.— Ndin

Milutin

Vujović: IZ ČETRTE OFENZIVE

BEGUNC

ČETRTE OFENZIVA SE JE ZAČELA JANUARJA 1943 NA ČRTI ZAGREB-REKA, KJER SO NAPADLE NASO VOJSKO NEMSE IN USTASKE ČETE. CENTRALNA OPERATIVNA GRUPA POD POVELJSTVOM VRHOVNEGA ŠTABA SE JE PRED NADMOČNIMI SOVRAŽNIKOVIMI SILAMI UMIKALA PROTI VZHODU, PROTI HERCEGOVINI, KJER SO JO PRICAKALI ITALIJANI IN ČETNIKI OB NERETVI. Z NAŠIMI BORCI SE JE UMIKALO VEČ DESET TISOČ CIVILISTOV, IZ PREJŠNJIH BOJEV PA JE BILO TUDI VEČ KOT 4.000 RANJENCEV. MED BORCI IN CIVILISTI SE JE TUDI ZAČEL SIRITI PEGASTI TIFUS. TODA Z ZNANO UKANO NA NERETVI SE JE GLAVNINA NOV PREBILA NA LEVI BREG NERETVE IN TAM ODLOČILNO PORAZILA ČETNIKE. PO KRATKEM PREMORU SE JE ZAČELA NA TROMEJI BOSNE, HERCEGOVINE IN CRNE GORE NOVA SOVRAŽNIKOVA OFENZIVA, KI JO POZNAJO KOT PETO.

Že več dni divja četrta ofenziva. Sneži kar naprej, noč in dan. Pomika se kolona moških, žensk, otrok in borcev. Kolona za kolono nadaljuje svojo pot proti Grmeču in Satoru. Včasih vlada v teh kolonah red, včasih pa hodi vsak na svoj način. Zato je menda tudi toliko kolon in toliko shojenih potov. Ljudje cijazijo cule in svežnje, iz katerih mole ponve, kotlički, koruzen kruh in krompir.

Nemci ubijajo vsakogar, ki ga srečajo. Grmeške vasi požigajo kar po vrsti.

Brkač visoke postave, o katerem bi lahko rekli, da vodi te kolone družin, mi pripoveduje, da Nemci vse požigajo in ubijajo.

»Ljudje so prestrašeni in beže...« sam pri sebi pa pripomi: »In sam ne vem, kam...« Hodil sem za njim in ga pazljivo poslušal.

»Dubovčani so sklenili, da ne bodo zapustili vasi. Naša vojska se je že umaknila. Prišli so Nemci in prednje je stopil Stojan in jim z drhtečim glasom v srbsčini, pomešani z nekaj slabo izgovorjenimi nemškimi besedami in z mahanjem pojasnil, da je vas sklenila počakati Nemce. Nemški oficir ni mnogo govoril z njim. Potegnil je revolver in sprožil. Stojan se je zgrudil mrtev. Ljudje so jeli bežati, nemški mitraljezi pa so kosili po njih. Tiste, ki jih niso utegnili pobiti, so zaprli v neko stajo in jo zažgali. Ogenj, strašen ogenj! Tako so zgoreli starci, žene, bolniki in otroci. Nemci so sipali rafale po tistih, ki so se skušali rešiti iz goreče staje... Drugi so po vrsti požigali hiše. Človek ni vedel, kam bi bežal, fant moj. Morali smo se umakniti. Vsa pota so zasnežena, zatrpana. Vsi poskusi, da bi napravili za prehod vojske pravo pot, so se izjalovili...«

Morda bi bil brkač še pripovedoval, da ne bi nekdo iz kolone kričnil:

»Kaj ste se pa ustavili? Nemci so že v Rujiški. Čez pol ure bodo pri nas!«

Vtem ko hodim v koloni, premišlujem o teh družinah, o vojni in nemškem vojaku, ki ubija ljudi in požiga naše grmeške vasi. Morda je prišel z Maina, morda je delavec iz Porenja ali Berlina, ubija naše matere in otroke, požiga nam hiše. Te kolone nemočnih družin so najhujša obtožba vsakega posameznika in vseh skupaj, i fašizma i te vojne. Na tisoče ljudi zmrzuje v teh gorah, na tisoče so jih danes pobili, na desetine vasi požgali. Ze tri leta požigajo in pustošijo po naši deželi. To ljudstvo se bori in se ne da uničiti.

Srečal sem neko družino iz okolice Bihaća. Sedeli so na gazi. Bila sta starec in starka s svojimi neboljlenimi vnuki. Starec je ves betežen, starka pa še nekoliko bolj pri močeh, čeprav že

vsaj sključena in upognjena. Otroci so majhni, tudi najstarejšemu ne bi prisodil več kakor sedem let. Po njihovi izčrpanosti je videti, da hodijo že dolgo. Malone vsi so bosi, v raztrganih nogavicah. Starec ima noge zavite v cunj, ki mu pomagajo, da laže gazi sneg. Izpod raztrganih otroških rut pogledujejo rdeči noski. Otroci jokajo in njihov jok je bolj podoben prigrulenemu ječanju. Starec je zavil v raztrgan plašč, izpod katerega mole komolci. Na gola mršava starčeva ramena nanaša veter sneg. Starec se večkrat strese od mraza. Nazadnje pa jame kričati na starko:

»Kaj pa venomer smrkaš?« Starka ne izpusti otrok iz naročja. Iz torbe vzame še zadnji košček kruha in da grižljaj zdaj temu, zdaj onemu otroku. Vse naokrog je pokrito s snegom in ledom...

Starec mi je pravil, da že od lanskega leta ni videl svojega sina. Odšel je v neko proletarsko brigado.

»Snaho so mi ondan ubili. Nemci. Ostali so mi tile revčki...«

Starka ni našla besed, da bi potolažila otroke. Kolikokrat sem že slišal, ko je rekla: »Glejte do tistegale mesta,« ki si ga je sama zamišljala, »tam najdemo očka in mamico.« Videti je, da jo nekaj teži, brčas bi na ves glas jokala, da ni bilo starca, ki je venomer kričal nanjo.

Sneži kar naprej in veter gaz zdaj zasuje, zdaj spet očisti. Sneg ni le neizprosno nasproti tem našim tegobam, marveč se kar nekam poigrava z nami...

Malo dalje od te so že druge družine, doma iz raznih krajev Like, Banije in Korduna. Neka žena, obvezana s črno ruto, venomer joka. Kraj nje sedeče ženske jo nenehoma tolažijo.

»Še malo, do tiste hiše, pa bomo počivali.«

Žena hodi počasi, ko da se boji, da ne bi koga pohodila, in vsak njen plah korak spremlja krik, da se mi zdi, da se bori z življenjem. Iznenada se zgrudi na gaz. Ženske se zberó okrog nje in po njihovi naglici je videti, da se je zgodilo nekaj izrednega.

»Odveži si to ruto, Jana, treba ga je zaviti.«

»V snegu smo zagledali otročka, kako brca v njihovih rokah.«

Ženski glas je zamenjal dokaj jasan, piščec novorojenčkov glas. Stopil sem bliže. Žena je ležala nezavestna v snegu. Kmalu pa je odprla oči in ko je zagledala otroka v Janinem naročju, se je nasmehnila. Solze so ji zalile oči, bila je bleđa, skoraj na pol mrtva...

Za nami je bilo slišati strahotno pokanje. Naše enote so zadrževale Nemce, da bi omogočile beguncem umakniti se čimdlje v gozd. Kdaj pa kdaj se je zapičila krogla v sneg poleg nas. Naš bataljon, ki je nepos-

Srečanje dveh brigad, ki nosita ranjence. Desa Koštan se sklanja nad ranjeno prijateljico.

redno ščitil begunce in nosil ranjence, ni bil dovolj močan, da bi napravil red.

Spet je nastala gneča. Moški in ženske so pobrali otroke in bežali na vse strani. Trije nemški bombniki so se spustili nizko ter mitraljirali begunce in ranjence. Starka je obležala mrtva na gazi, starec pa je nosil otroke od ene do druge bukke.

Porodnica je ostala v snegu. Za nami so prodirale nemške smuške kolone, dobro opremljene in preskrbljene. Kogarkoli so Nemci spotoma dohiteli, so ga ubili. Ubili so tudi porodnico in ženo, ki so bežale od nje. V snegu je obležal tudi novorojenček. Ubili so ga Nemci. Bolj grozljive smrti vso vojno nisem videl.

Bataljon, ki je ščitil begunce, je udaril po Nemcih. Več Nemcev je padlo. Bataljon je preprečil njihove nadaljnje zločine.

Podgrmeške vasi gore.

Noči se, snega je zapadlo že čez glavo. V mraku zagore ognji. S skupino borcev sem odšel k beguncem. Pristopil je Dragutin Nažinić in mi počasi pravil: »Danes so se z begunci umikali moja mati, žena in otroci. Ali jih bom našel? Morda leže kje mrtvi. Morda so Nemci mojo hišo zažgali. Bolje je, da ne grem naprej, da se vrnem v bataljon.«

Mokri in premraženi ljudje stojijo in sede, nekateri pa kar leže v snegu. Premraženo živino so komaj prignali do sem.

»Včeraj sem našel mrtvega očeta,« pravi Velimir Opačić. »Danes se mi ves dan zdi, da ga vidim pokraj sebe, najraje bi spregovoril in ga vprašal: Kje pa je mati? Zakaj si jo pustil samo? Včeraj sem videl mnogo mrtvih družin. Morda je tudi moja mati mrtva...«

Okrog enega izmed ognjev se je zbralo kakih deset beguncev. Sneg okrog ognja se je stopil, moškim in ženskam so se noge globoko pogrezle v razmočeno zemljo, vsi so izprožili roke proti plamenčku in videti je, da gore tudi njihove roke.

Otročiček se je priselal k materinim dojkam in srd na njegovem obrazu priča, da mati nima mleka. Neki starec drži v ustih pipo, v kateri je več vode kakor tobaka. Zaman jo skuša prižgati. Vsi molče, samo nekateri otroci jokajo.

Ko smo pristopili, se je starec zganil, vstal in rekel naglas:

»Smrt fašizmu, tovariši! Iz katere brigade ste? Ali je Djurin v brigadi?«

Ko smo mu povedali, da je Djurin prišel, je dregnil s komolcem ženo in vzkliznil:

»Stojanka, Djurin je prišel, rešeni bomo!«

Vsa srečna izgrebe Stojanka iz žerjavice nekaj pečenih krompirjev in nam jih porudi:

»Nate fantje, pojejte jih.«

»Pozdravite Djurina in povejte mu, da ga pozdravlja Uroš in Stojanka iz Jelašinovcev.«

Še bolj razgrebe ogenj in si pomane roke.

Pri drugem ognju slišimo pogovor.

»Tovariši, načrt o nadaljnji poti moramo napraviti. Zadnje dni je bilo med nami mnogo preveč žrtve. Pogumnejše ljudi moramo odrediti za desetarje, vodnike, komandirje čete...«

Beguncev je bilo mnogo. Videti je bilo, da so veseli, da smo prišli. Čeprav nismo nič vedeli o nadaljnjem pohodu, smo iz bojev tistega dne lahko sklepali, da se bodo morali begunci drugi dan že navsezgodaj umakniti še dlje v gozd. Ko so nam v štabu povedali, da so Nemci ubili ali da je brez sledu izginilo že nad tisoč beguncev, je Nažinić zadržtel po vsem telesu. Pristopil je k meni in dejal tiho: »Prepričan sem, da so tudi moji med mrtvimi.«

Skušal sem ga potolažiti, nisem pa mogel najti primernih besed, da bi ga prepričal, da so njegovi živi.

»Jutri, tovariši, bomo morali vse begunce oborožiti. Bolje je, če smo oboroženi,« je rekel komandant beguncev. »Prosim, predlagajte tovarišem, da se oborožimo.«

Na poti proti tretjemu ognju sem premišljeval o vlogi tega štaba.

»Do včeraj sem mislil, da je življenje v zaledju mnogo lažje kakor na fronti,« je rekel nekdo.

Obrnil sem se k nekemu tovarišu in rekel naglas:

»Tovariši, lepo je biti vojak.« Videl sem, da so me razumeli, ker so prikimali.

Obiskali smo še nekaj skupin beguncev. Na tisoče moških,

žensk in otrok je zapustilo svoje domove in zmrzovalo na zasneženi gori. Nekateri so gnali s seboj ovce, drugi krave in konje. Živino je zeblo in je stopicala okrog bukev.

Proti jutru je pritisnil hud mraz. Jutro je bilo lepo. V prvih jutranjih urah so nemška letala priletela nad Grmeč. Dim se je vzdigoval visoko nad gozd. Nemci so imeli dobre tarče. Begunci so se počasi pomikali naprej, le da je bilo zdaj med njimi mnogo več reda kakor prejšnje dni. Vse, kar je moglo nositi puško, se je oborožilo. Kolona je dolga. Močnejši se menjavajo na čelu kolone in gaziijo sneg.

Nenavadni sprevod nadaljuje pot po zameteni gori. Ta cijazi otroka, drugi vodi konja, tretji kravó, četrti nosi težko prtljago. Tej koloni slede druge. Nevarno in manj nevarno ranjeni. Kaže, da je več tistih, ki leže na nosilnicah, kakor tistih, ki jih nosijo.

Ob robu gozda bijejo naše brigade srdite bitke.

Okrog poldne so nemške »štuke« srdito napadle gozd. Bombe so žvižgale dobro uro in padale na nezaščitene kolone. Umakniti se ni bilo kam. Vsi poskusi, da bi se jim umaknili, so bili zaman. Na tisoče beguncev je zlo smrti v obraz. Matere na vso moč stiskajo otroke k sebi, da bi jih tako rešile. Bombe jih trgajo in mesarijo. Po snegu, po bukovih vejah, po preživelih beguncih padajo koščki mesa in živi živali drgetajo. Po stezicah leži vseprek na stotine mrtvih in iznakaženih beguncev. Neka na pol blazna mati obrača trupla in na ves glas kliče svojega Milana. Poznal sem starca z včerajšnjega pohoda. Enega otroka so mu Nemci ubili, drugega nevarno ranili. Nima mu s čim obvezati rane. Otrok globoko diha, starec pa je ves krvav in z drhtečimi rokami stiska rane na njegovih nožicah. Kdo pride živ iz tega pekla!

Dva otroka bolešno kričita nad skrčenim truplom:

Primeta jo za glavo, jo poljublja, božata in vzdihujeta.

Kličeta nas:

»Pomagajte, tovariši, to je naša mati!«

»Oba sta bosa. Slekla sta raz-

(Nadaljevanje na 12. strani)

nadaljevanje z 11. strani

trgano obleko in brišeta materino kri, prosita jo in rotita, naj vstane... Mati pa ju gleda s steklenimi očmi...

»Umaknita se, nemški bombniki so že blizu!« krične nekdo. Otroka pa še vedno stojita nad mrtvo materjo. Ves štab begunce je ubilo. Niti tistega brkača ni več videti. Kolono ranjencev so bombe zdecimirale. Mnogo nevarno in laže ranjenih je bilo ubitih. Na desetino pa je novih nevarno in laže ranjenih. S položaja prihaja vedno več ranjencev.

Se dlje v gozd se moramo umakniti. Na gori buči, veter zasuje s snegom tiste, ki ostanejo na teh pol shojenih grmeških stezah.

Na nove težave zadevamo. Treba je določiti čete, bataljone, cele brigade, da nosijo ranjence, onemogle in ozeble. Treba je zaustaviti to blazno jurišanje Nemcev.

Sestavili smo nove kolone z nosilci. Nemci so prodirali čedalje srditeje. Proti večeru je jelo znova snežiti. Tulil je silen veter. Nemške krogle so čedalje bolj zadevale begunce. Borci so postavljali nosilce z otroki in ranjenci v sneg, se vračali nekaj metrov nazaj in streljali po Nemcih. In to se je nadaljevalo do noči. Nocojsnja noč je hujša od včerajšnje. Vsi smo zbrani: begunci, ranjenci in vojska.

Nek otročiček se je stisnil k nam in ihtil. Na pol je nag. Ob vsakem gibu ali žvižganju bombe zadrti, se prime z rokami za glavo in krične:

»Mama, reši se, Nemci so tu!«
Skušal sem najti tisto mater, ki je sinoči iskala svojega Milana. Do noči je obračala trupla. Ob nekem truplu je obstala in tam je ostala...

Oginja ni nihče zakuril. Veter je vrtinčil snežinke in nanašal sneg. Vsi naši poskusi, da bi segreli neboljene otroke, so bili zaman. Vse toplejše, kar smo imeli na sebi, smo slekli, da bi jih segreli. Dobrih tisoč metrov od nas so taborili Nemci.

Noč je počasi minevala. Zjutraj bi bili morali nadaljevati pot proti Satoru.

Kaj nas čaka tam?

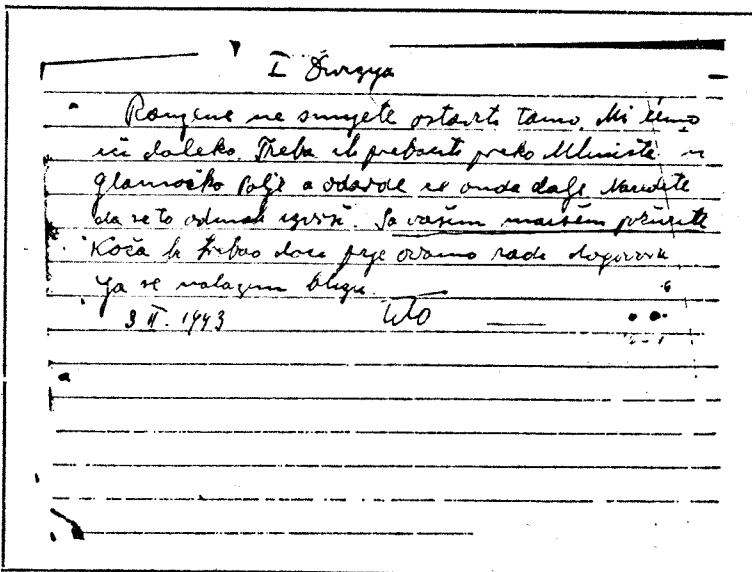
Na Grmeču je ponoči zmrazilo na desetino ljudi. Vrste beguncev so bile videti ko pokošene. Napočilo je mračno jutro. Oblaki so viseli nizko na nebu in sneg od snoči kar naprej naleta. Begunci so odrinili naprej. Čeprav je bila njihova kolona dokaj razredčena, je bila videti dolga. Ranjencev je neprimerno več, kakor jih je bilo prejšnje dni. Strašno je ječanje ranjenih in na pol zmrzajenih ljudi. Težko je hoditi s takšnimi kolonami. Starčka je zmrazovala na snegu. Se je toliko močeh, da pravi tovarišu kraj mene:

»Vzemi, fant moj, tegale otroka, nosi ga, nikar ga ne pusti tu. To dete je edino, ki mi je ostalo od devetih vnukov...«

Upre v nas pogled, poln strahu in prošnje. Ob tem pogledu, ki je preklinjal in prosil, nas je prevzela globoka žalost. Čeprav so nama s tovarišem težila ramena nosilnice z nevarno ranjenim borcem, sva vzela dečka, ki se je bil stisnil k mojemu tovarišu in tiho dejal:

»Ti, tovariš, drži nosilnico, jaz pa se je čvrsto oklenem, nikar se ne boj, saj ne bom padel.«

Dečkove noge so bose, zatečene, kri mu je pritiskala pod nohte. Z nosilnice je kapljala kri in tekla

Titovo povelje za prenos ranjencev

iz ranjenčevih ran, ko pa sva ga položila na tla, je bil že mrtav.

Nadaljevala sva pot z otrokom. Bližali smo se Satoru. Tu ni letal. Proti večeru smo zakurili velike ognje, da bi se begunci pogreli.

V Satoru smo našli nove begunce. Bili so kmetje iz glamoških in drvarskih vasi. Pustili smo jih pri naših beguncih in odšli na položaj. Četrta krajiška je odšla na položaj v smeri Rorov in Popovičev. Noč je bila temna, snežilo je kar naprej.

Pred očmi so se mi venomer vrstile slike. Skušam zbežati pred njimi, pa ne morem. Kar naprej vidim v duhu pred seboj starca, mater z otroki in brezimena trupla, v ušesih pa mi venomer odmeva krik: »To dete je edino, kar mi je ostalo od vnukov. Devetero sem jih imela...«

Nemci so ponoči mirovali. Zeblo nas je v snegu, brez hrane in brez tople obleke. Skušali smo se šepetaje pomenkovati, pa je pogovor zmerom nanesel na begunce.

Opačič je jokal kot otrok. Bil je edinec. Bilo mu je sedemnajst let, ko je odšel v partizane. Hišo so mu Nemci zažgali. Očeta in mater je izgubil.

Obrne se k Nažiniću in pravi: »Oprostite, tovariši, nekam hudo mi je pri srcu. Vem, da dočeto samo slabiči, toda...«

Iz njegovih besed, v njegovem ihtenju smo čutili vso boleost in žalost, ki sta težila in njega i begunce i vse nas. Boril se je že od svojega sedemnajstega leta. Kaj vse je že videl ta otrok! Vojsna, na tisoče pobitih in onemoglih, požgane hiše, zmrazjene in lačne ljudi. Veliko, težko breme si je naložil na ramena... Njegove solze in vsa njegova boleost so se mi zdele tako jasne in naravne.

Vtem so smo mi govorili o beguncih, vtem ko smo tolažili Opačiča, je mlad borec pokraj nas prožil cel mitraljezki rafal, čeprav pred nami nikogar ni bilo.

Vprašali smo ga, zakaj je streljal.

»Rad bi jih pobil vse naenkrat, tovariši. Vidim jih, kako pobijajo naše ljudi, kako požigajo vasi, in zdelo se mi je, ko da prodirajo proti nam.«

Nemci še zmerom požigajo in ropajo po glamoških in drvarskih vaseh. Nad goro divjajo neurja.

Izmeno smo dobili šele proti jutru. Spet smo morali iti mimo beguncev, ki so bili videti nekoliko bolj vedri, čeprav se je od

vseh strani razlegalo stokanje in jok, in čeprav smo videli premražene in lačne moške, ženske in otroke. Begunci so odrinili naprej v gozd, mi pa smo se vrnili na položaj. Nemci so okrepli pritisk. Vse iz gozda držeče steze so zaprte. Peta krajiška divizija se je znašla v obroču s stotinami in tisoči ranjencev, žensk, starcev in otrok. Ves dan smo bili srdite bitke. Vsi poskusi, da bi se rešili iz obroča, so se nam izjalovili. Proti večeru se je neki nemški koloni posrečilo prodreti v naš položaj. Nemci so vdrl v gozd. Njihovi juriši so se kar vrstili. Čeprav se je že nočilo, se je bitka čedalje bolj razplamtevala. Šele pozno v noč se je boj polegel.

Včeraj smo dobili med spopadi nova ojačanja. Vse, kar je moglo nositi puško, je prišlo iz taborišča beguncev v bojne enote. Prišli so starci, mladoletna dekleta in celo starke, ki komaj hodijo. Neka desetina takšnih borcev, dodeljena našemu bataljonu, se danes niti za ped ni umaknila. Včeraj sem štel, koliko Nemcev je ubil neki star Drvarčan. Enega dva, tri, pet, deset... Okrog njega so kar naprej žvižgale krogle. Skrit za debelo bukvijo je meril in Nemci so padali drug za drugim. Ko smo ga opozarjali, naj se umakne, nas je gledal čez puško in se prijazno smehljaj.

Do noči je ostal na položaju. Do beguncev Nemci ne bodo prišli. Pozneje sem zvedel, da je v ofenzivi izgubil dva sina in tri vnuke. Med begunci sta bili njegovi snahi in še dva vnučka.

Ko se je zdanilo, smo se pogrnali v protinapad. Na desetino partizanskih skupin se je z odviti ročnimi bombami približalo nemškemu položaju in zabobnelo je na stotine bomb. Mnogo Nemcev je obležalo mrtvih na snegu. Takoj zjutraj so plačali včerajšnje zločine. Nemci so zbežali proti Glamoču.

V smeri od Grahovega pritiska so Nemci čedalje srditeje.

Proti večeru je prišel na naš položaj komandant Pete divizije Slavko Rodić.

»V gozd Nemci ponoči ne smejo prodreti, jutri zvečer bomo zlomili obroč, begunce in ranjence moramo rešiti. Samo še to noč, tovariši, jutri zlomimo obroč, naše matere in otroke, naše ranjene tovariše moramo rešiti.« Potrepljal je nekega borca po rami, drugim pa je ponudil mošnjo pravega, rumenega tobaka.

Ko da še zdaj vidim pred seboj komandanta Slavka, fanta

visoke postave, lepega, z dolgimi rokami in črnimi brki, kako sedi na snegu pri ognju, sklonjen nad zemljevid, in izdaja povelja brigadam. Ali med probojem na Satoru, kako juriša v prvih vrstah s svojimi borci. Čudovit je bil in hraber, naš komandant.

Sneži kar naprej in veter vrtinči snežinke. Snežni zameti nas zasipajo. Noč je bila naporna in dolga. Drugi dan so Nemci večkrat poskusili prodreti na goro, pa smo jih vsakokrat odbili. Nocoj bomo zlomili obroč.

Begunci se počasi, s težavo pomikajo proti položaju. Četrta krajiška brigada je v predhodnici. Z močnim udarcem je utrla pot diviziji. Sneg škriplje pod nogami, veter tuli čedalje srditeje. Gora je vsa v dimu, vse naokrog bobni.

Peta divizija je v Četrto ofenzivi uspešno prebila obroč na Satoru. Begunci in ranjence smo rešili iz nemškega obroča. Jutro nas je zateklo na pobočjih Grmeča. Zadnji deli enot so šele prihajali, a že se je v Štekerovcih razlegla pesem Pete divizije:

»Počakaj nas Sanski moste, vsak čas pridemo ti v goste...«

Glavna sovražnikova vojska je v Četrto ofenzivi nadaljevala prodiranje proti glavni naših enot: Prozoru, Rami in naprej proti Neretvi, Peta divizija pa je opravila zelo močan ofenzivni naskok na Drvar, Petrovac, Ključ in Glamoč. V zelo kratkem času je bila malone vsa Bosanska Kra-

jina znova osvobodeno ozemlje. V Bosanski Krajini je spet zakipelo življenje. Spet so se belile strehe na preostalih obžganih hišah. V enotah Peta divizije, izčrpanih in onemoglih od lakote, naporov, nesnage in dolgih prečutih noči, je izbruhnil tifus. Kaj hitro je napadel skoraj vse borce v četah, celo cele bataljone in brigade.

Četrta brigada je dobila ukaz, naj krene prek Tičeva v grahovske vasi ter skupaj z dalmatinskimi enotami osvobodi Strumico in prodre proti Kninu. Glavna naših sil je bila v Peti ofenzivi srdite boje. Od naših ofenzivnih akcij je bilo v veliki meri odvisno, koliko glavne sovražnikove vojske bomo odvrnili od Pete ofenzive in tako pomagali glavni naših sil v nemškem obroču, da bi se laže rešile iz njega.

Tifus je zajel malone vso brigado. Neprestani pohodi in boji Četrte brigade so slednji onemogočili, da bi imela veliko bolnišnico, zato je morala pošiljati nevarno bolne na svobodno ozemlje. V skupini za tifusom obolelih sem se znašel tudi jaz in poslali so me v neko vas pod Grmečem. Tam se je mudil tudi Podgrmeški odred, ki sem vanj po ozdravljenju prišel tudi jaz. Odred so sestavili iz skupine borcev izpod Grmeča in velikega števila partizanov, ki so preboleli tifus, več ali manj iz vseh krajiških enot, kakor tudi iz dela bivših ranjencev tako iz krajiških kakor iz proletarskih enot.

ODBOR ZA MUZEJSKO ZBIRKO IN SPOMINSKA OBELEŽJA NOB OBČINE LJUBLJANA-BEŽIGRAD

RAZPISUJE

NAGRADNI NATEČAJ ZA NAJBOLJŠI SPIS O GRAMOZNI JAMI IN POKOPALIŠČU PADLIH BORCEV IN TALCEV NA ZALAH TER O RAŠISKI PARTIZANSKI ČETI IN RAŠICI.

Vsak od obeh spisov mora biti dolg 18 tipkanih strani po 30 vrst na papirju formata A-4.

Oboje mora biti opisano tako, da bo čimbolj razumljivo otrokom okrog 10 let starosti.

Vsebinska mora zajeti vse znane podatke in pomembnejša imena ter mora biti leposlovno dokončno obdelana.

Natečaja se lahko pisci udeležijo tudi samo z enim od obeh tekstov.

Pri opisu Gramozne jame in pokopališča padlih borcev in talcev na Zalah mora biti poudarek na Gramozni jami. Opisovanje naj bo čustveno. Med tekst se lahko vpleta dve partizanski pesmi, primerni za recitacijo.

Opisovanje rašiske partizanske čete naj izraža pogum, opisovanje požgane in izseljene Rašice pa naj bo čustveno. Med tekst se lahko vpleta dve partizanski pesmi.

NAGRADI ZA NAJBOLJŠA SPISA poleg običajnega honorarja: za spis o Gramozni jami in pokopališču padlih borcev

in talcev na Zalah 600 din
za spis o rašiski partizanski četi in Rašici 500 din

Odbor si pridržuje pravico odkupa nenagrajenih tekstov. Spise je treba poslati do 31. maja 1970 na naslov:

Muzejska zbirka NOB za mladino, Črnuče pri Ljubljani 195.

LESNA INDUSTRIJA STARI TRG LOSKA DOLINA

Kuhinja VEGA 55 pojem sodobnosti
in praktičnosti

Če gradite
pazite na stroške!

- PREDEN PRIČNETE GRADITI, OBIŠČITE TRGOVSKO PODJETJE »GRAMEX« LJUBLJANA, KURILNIŠKA 10
- PREPRIČALI SE BOSTE, DA IMAMO NA ZALOGI BOGATO IZBIRO NAJRAZLIČNEJŠEGA GRADBENEGA MATERIALA.
- PRIPOROČAMO VAM NAKUP SANITARNE IN OBLOŽNE KERAMIKE IZ UVOZA PO KONKURENČNIH CENAH.
- OBIŠČITE NAŠA SKLADIŠČA V LJUBLJANI, NA LAVRICI IN VRHNIKI

Avstrija v odporniškem gibanju

V marcu 1938 so Avstrijo protipravno zasedle nemška vojska, nacionalsocialistične enote in enote nemške tajne policije — gestapa. Avstrijska vlada je morala odstopiti in samostojne Avstrije je bilo konec. Hitler je namreč dal 11. marca 1938 ob dveh zjutraj nalog za pohod proti Avstriji in za zasedbo vse dežele. Že v letu 1937, ko je nemški generalni štab sestavil načrt za zasedbo Avstrije pod označbo »Sonderfall Otto« (posebni primer Otto), je avstrijska vlada prejela mnogo opozoril o pripravah na vdor nacističnih enot v Avstrijo.

Feldmaršallajtnant Jansa, takratni načelnik generalnega štaba avstrijske vojske, je izdelal obrambni načrt in je hkrati obvestil francoske in britanske vojaške atašeje na Dunaju o nevarnosti, ki ogroža avstrijsko neodvisnost. V januarju 1938 je moral feldmaršallajtnant Jansa na pritisk z nemške strani odstopiti, a po zasedbi Avstrije so ga nacisti prisilno konfinirali v Nemčijo. Avstrijska vojska pa je po marcu 1938 prenehala obstajati. Mnoge patriotične oficirje in podoficirje so odpustili iz vojske. K temu so pripomogle tudi razne denunciacije, kot v primeru Fritzja Kernmaierja, stotnika koroškega polka lahke artilerije številka 7. Dne 11. aprila 1938 je komandant oddelka major Peinemann pisal na gestapo v Celovcu: »...nujen je takojšnji odpust tega prostaške nevarnega oficirja z območja Jezernica — Beljak, oziroma njegov zapor v koncentracijsko taborišče...« Aretirali so ga takoj in mnogo let je prebil v nacističnih zaporih.

Od takrat je obstajala samo nemška oborožena sila, a oficirji in vojniki nekdanje avstrijske zvezne vojske so morali priseči »fiterju« Adolfu Hitlerju. Tiste, ki so se branili priseči, so postavili pred vojno sodišče in jih že v letu 1939 v zaporu Berlin-Plotzen-see umorili. Danes lahko zvemo iz raznih obsodb, da je mnogim pogumnim Avstrijcem pomenjala njihova domovina Avstrija več kot njihovo življenje.

Med II. svetovno vojno v letih 1939—1945 so Avstrijce poklicali v nemško vojsko in tisoče jih je izgubilo življenje v vojni, ki ni imela nič skupnega z avstrijskim interesom. Postali so žrtve Hitlerjevega poveljevanja samega sebe. Ker pa je bil prehod neodvisne Avstrije odvisen od poraza Hitlerjeve Nemčije, se je poročilo tudi avstrijsko odporniško gibanje.

Mnogi Avstrijci so se bojevali kot prostovoljci v vseh zavezniških armadah. Samo v britanski vojski je bilo več kot 1500 Avstrijcev, v francoski armadi je bil avstrijski bataljon, ki je sodeloval tudi v bojih za osvoboditev Tirolske. V jugoslovanski armadi je bilo več bataljonov avstrijskih prostovoljcev. Spomeniki v Sloveniji pričajo o njihovih žrtvah.

Obrambnemu ministru dr. Praderju so ob obisku na Poljskem poklonili listino o sodelovanju med avstrijskimi borci za svobodo in poljskimi borci odporniškega gibanja. V Grčiji so Avstrijci iz nemške vojske oskrbovali grške partizane z orožjem in prehrano.

V Avstriji so obstajale partizanske skupine v Oetzalu, Salzkammergut na Koroškem, Zgorjem Stajerskem in na drugih območjih, kjer so se borili proti nemški vojski in esesovcem.

POIZVEDBA

Prosim tovariša Sošič Marjana, takratnega bolničarja 1. čete, 1. bataljona Gubčeve brigade, ki je bil ranjen 16. 2. 1945 v Stranski vasi pri Žužemberku, če je še živ, naj se javi takratnemu bataljonskemu bolničarju.

Medija Viktor,
Kisovec 131,
Zagorje ob Savi

Obsežna avstrijska odporniška organizacija je obstajala v grenadirski diviziji »Hoch und Deutschmeister«, ki so jo sestavili iz ostankov 44. divizije in 7. armade. Člani odporniške skupine so delovali v vseh oddelkih te divizije. S ponarejenimi transportnimi dokumenti so ovirali prevoz municije. Na vrhovno komando so pošiljali napačna poročila o srčnosti bojev in opremi, da bi tako zmanjšali dopolnjevanje enot. V Belgiji in Italiji so člani odporniške skupine sodelovali z domačimi borci odpora.

Poleti 1942 je »vojno sodišče« poveljujočega generala na Norveškem obsodilo trikrat na smrt in še na tri leta zapora Fridericha Leinböcka-Wintera, doma iz St. Pöltna. Od 31 soobtoženih jih je bilo 13 obsojenih na smrt. Leinböck-Winter je v svoji enoti ustanovil »avstrijsko osvobodilno gibanje«, ki je tesno sodelovala z norveškimi odporniškim gibanjem. Umorili so ga 11. 4. 1943. Norveško prebivalstvo pa z ljubeznijo oskrbuje njegov grob.

Avstrijski zdravnik, ki je služil v nemški vojski na Norveškem, je dobil visoko norveško odlikovanje, ker je mnogim ujetnikom pomagal, da so lahko zbežali. Nekoga Avstrija iz Vorarlberga se v Oslu spominjajo z vsem spoštovanjem, ker je norveškemu borcem za svobodo omogočil uporabo nemških radiooddajnih naprav za zvezo z njihovo vlado v Londonu.

V Jugoslaviji se je — po spoznanju s partizani — pri Litiji skupina vojakov iz polka za varstvo železnice s polno opremo in orožjem priključila jugoslovanskim borcem za svobodo. Vodil jo je avstrijski narednik. Pripadniki brigade Jan Žižka na Slovenskem poročajo, da jih je po spoznanju z nekim Avstrijcem vojaško letalo oskrbelo z municijo in sanitetnim materialom. Narednik Antor Schmidt z Dunaja je pomagal Zide iz Geta v Rigi in Var-

šavi oskrbovati z orožjem. Vojno sodišče ga je obsodilo na smrt.

Učinkovita odporniška dejavnost je prišla do izraza pri raznih vojaških ustanovah na Dunaju, kjer je z vojaštvom sodelovalo tudi civilno prebivalstvo. Avstrijski vojaški zdravniki so s pošiljanjem vojakov v bolnišnice zmanjševali število tistih, ki so jih lahko pošiljali na fronto. Skupini majorja Karla Szokolla je uspelo skoncentrirati večje skupine avstrijskih vojakov. Uspeh so dosegli v Parizu in na Dunaju, kjer so 20. julija 1944 izvedli načrt zarote proti Hitlerju in aretirali voditelje NSDAP, gestapa in SS.

Majorju Szokollu je uspelo izogniti se aretacijam in je nadaljeval svoje delo predvsem pri preprečevanju raznih rušenj in mi-

Borci avstrijskega bataljona (posnetek je bil napravljen konec januarja 1945. leta)

niranj. V imenu njegove skupine je narednik Ferdinand Käs v aprilu 1945 navezal stike z Rdečo armado, da bi koordinirali akcijo za osvoboditev Dunaja.

Major Biedermann, stotnik Huth in poročnik Raschke so bili ovađeni in 8. aprila 1945 obsojeni na smrt in obešeni v Floridsdor-

fu na drogeve cestnih svetilk.

V vojnem muzeju na Dunaju imajo dokumente o več kot 5000 Avstrijcih, ki so jih obsodila nemška vojaška sodišča. Znano pa je, da je nad 35.000 Avstrijcev moralo žrtvovati svoje življenje, ker so sodelovali v odporniškem gibanju.

Prof. HERBERT STEINER

Na kratko o problemih v radovljški občini

Na zadnji seji občinskega odbora ZZB Radovljica, ki je bila 14. januarja, so razpravljali o pripravah za skupščino ZZB in o trenutnih nalogah. Sklenili so, naj bi bile skupščine v vseh dvajsetih združenjih borcev še pred koncem februarja, občinska skupščina pa naj bi bila v drugi polovici marca.

Iz obilice vprašanj, ki bodo o njih razpravljali na skupščinah združenj kot tudi na občinski skupščini bomo omenili nekatera, ki predstavljajo težje dela članstva in vodstev ZZB v občini.

Kot doslej, naj bi bila tudi v bodoče v ospredju skrb za urejanje stanovanjskih zadev borcev, pa tudi socialnih zadev nasploh. Prav tako pa tudi družbenopolitična vloga Zveze na vseh področjih, kjer delujejo člani. Staranje članov nezadržno vnaša v delo Zveze vedno nove socialne, predvsem pa stanovanjske težave, ki se jim kljub prizadevanju družbenih in upravnih organov ni mogoče upirati. Kljub nedvomnim uspehom in razumeva-

nju so potrebe še vedno zelo velike in zahtevne. Tako so lani sestavili listo prosilcev posojila za popravilo hiš in stanovanj s 375 imeni, toda ugoditi so lahko samo 147 tim in sicer 82 v Bohinju, 39 v radovljški ter 26 v blejski okolici.

Vsega skupaj je družba dala v ta namen 1.040.000 dinarjev, od vso- te več kot polovico za Bohinj, kjer je stanje najmanj zadovoljivo. Toda ostalo je še na Bledu 16, v Bohinju 6 in v radovljško-kroparskem okolišu najmanj 14 nujno potrebnih ljudi, ki niso dobili ničesar. Komisija v kateri so zastopniki borcev, skupščine in upokojencev, je vložila v banko nov milijon kot vezano vlogo, s katero bo čila nadaljnja popravila hiš in stanovanj, pa tudi za gradnje. Če bo šlo vse po sreči, bodo začeli graditi že spomladi, tako da bodo nova stanovanja vseljiva maja 1971. Zato kot kaže na skupščinah ne bo očitkov, kakršni so bili pogosti v preteklih letih.

Spricho socialnih zadev so marsi-

kje zanemarjali ostala življenjsko važna vprašanja. Opaža se odsotnost bolj delovnih članov v drugih družbenopolitičnih organizacijah, čeprav to ni splošen pojav. Zato so sklenili, da bodo vztrajali na podobnih stališčih kot so zastopana na ravni občinskih vodstev tudi v krajevnih merilih.

Letos, ko slavimo 25. letnico osvoboditve, bo cela vrsta proslav in prireditiv. Dne 10. maja bo v Begunjah osrednja proslava v občini, srečali se bodo borci, aktivisti, zaporniki in interniranci. V zvezi s proslavo bo treba temeljito poskrbeti za obnovo in urejanje spomenikov ter njihove okolice. Odbor se je tudi zahvalil gozdarjem Gozdnega gospodarstva Bled, ki so že do zdaj lepo skrbeli za spomenike po gozdovih. Zato bodo tudi na občinski skupščini predlagali, naj bi to podjetje prevzelo patronat nad vsemi spomeniki na Jelovici in Pokljuki, obenem pa bi mu dali tudi javno priznanje.

JR

Obisk v muzejski zbirki v Brestanici

O muzejski zbirki zapornikov, deportirancev in internirancev, ki domuje v enem izmed najstarejših slovenskih gradov v Brestanici, smo že pisali... Pred kratkim pa je brestaniški grad obiskala skupina okoli petintridesetih ljudi, med njimi predsednik ZZB NOV Slovenije Janko Rudolf, predstavniki komisij sveta za razvijanje tradicij in nekateri muzealci. Pod strokovnim vodstvom dr. Toneta Ferencja, ki je zbirko utrdil in zanjo še vedno skrbi, so si razstavljene predmete in grad sam pozorno ogledali. Obisk je spremljala želja, da bi v poznejšem neuradnem pogovoru strnili

vtise in spregovorili tudi o možnostih razvoja omenjene zbirke in njene nadaljnje usmeritve.

Iz pogovora je bilo moč razbrati, da bi muzejsko zbirko v Brestanici še dalje urejali v skladu z že večkrat izrečeno željo, da bi bile vloge posameznih muzejev NOB na Slovenskem ozko specializirane. Tako bi na primer muzej v Idriji spregovoril o partizanstvu, šolstvu, kočevski muzej o razvoju oblasti, v Kostanjevici bi bila razstavljena slikarska in kiparska dela na temo NOB, v Idriji grafika, v Brestanici risbe iz taborišč, zaporov, pregnanstva itd. Ker je bilo slišati, da se za

muzejsko zbirko v Brestanici zanimajo že druge države, je stekla beseda tudi o tem. Ideja mednarodnega obeležja je sprejemljiva in zaželena, je bilo rečeno, seveda ne v prvem obdobju razvoja.

Ze razstavljeno gradivo ter velika skrb in pomoč, ki so jo pri urejanju muzejske zbirke v Brestanici pokazali vsi krajevni dejavniki, dajejo slutiti, da ne bo ostalo samo pri besedah. Bolj kot pogovor o ureditvi imenovane zbirke pa je bilo to sicer neuradno srečanje pomembno kot prvi korak na poti k popolnejši ureditvi muzejev NOB na Slovenskem.

M. Š.

POJASNILO

Na željo tovarišice Sonje Bitenc, Ljubljana, Slomškova 6, pojasnjujemo, da je v članku »Boj klerofašistične straže proti osvobodilnemu gibanju« dne 21. 1. t. l. omenjeni Bitenc bil profesor Mirko Bitenc, član vodstva klerikalne stranke; po osvoboditvi je bil kot diverzant in vohun ujet in obsojen na smrt.

UPRAVNI ODBOR »POČITNISKE SKUPNOSTI«

ZZB NOV Ljubljana —
Banjole pri Puli

razpisuje

prosta delovna mesta za sezono od 1. maja do konca septembra 1970 za počitniški dom v Banjolah pri Puli.

1. 1 mesto upravnika stalno delovno mesto
2. 1 receptor-ka, administrator-ka
3. 1 glavna kuharica ali kuhar
4. 2 kuhinjski pomočniki
5. 3 kuhinjske delavke
6. 1 šefa strežbe
7. 1 šefa točilnice
8. 2 blagajničarki na register blagajni
9. 1 perico za pranje perila — na velikem pralnem stroju
10. 1 snažilko za zunanja dela in sanitarije
11. 1 šofer — nabavljaj

Rok prijave je 28. april 1970. Prednost imajo člani ZZB, NOV.

Ponudbe pošljite na naslov: »POČITNISKA SKUPNOST« ZZB, NOV., Ljubljana, Komenskega 7/III. soba 82.

NA OBISKU V BRESTANICI

Politični razgledi

Delegacije Združenih držav Amerike, Demokratične republike Vietnam, Osvobodilne fronte Južnega Vietnam ter saigonske Republike Južni Vietnam so prvič sedle za okroglo mizo v Parizu 25. januarja 1969. Doslej so se sestale več kot petdesetkrat, vendar se še niso sporazumele. Za Hanoi in začasno revolucionarno vlado Južnega Vietnam so zahteve popolnoma jasne: ameriške čete naj se umaknejo iz Vietnam, sedanjo vladavino v Saigonu je treba odpraviti ter namesto nje postaviti koalicijsko vlado. Saigon in Washington pa ovinkarita ter se nočeta odločno lotiti temeljnega problema za rešitev vietnamske krize. Saigon zavrača koalicijsko vlado, zakaj to bi bil konec sedanje administracije. General Thieu in njegovi prijatelji še zmerom zatrjujejo, da so »edini zakoniti in verodostojni predstavniki« Južnega Vietnam. Vendar se Hanoi in FNO ne vznemirjata preveč zaradi takšnega stališča, zakaj povsem upravičeno se zavedata, da je Saigon nič drugega kot »orodje« svojega mogočnega zaveznika, se pravi, da je navsezadnje vse odvisno od Združenih držav Amerike, Washington ima že več kot pol leta pred očmi en sam smoter: zmanjšati število ameriških žrtev. To je tudi rodilo novo politično-vojaško strategijo, imenovano »vietnamizacija« vojne v Vietnamu, pri čemer gre za to, da bi bre-me vojskovanja polagoma preložili z ramen ZDA na ramena saigonskega režima in njegove številčno zelo močne vojske. Poglavitna zmeta te politike je, da sploh ne upošteva resničnih razlogov ameriškega vmešavanja v Vietnam. Po sedmih mesecih »vietnamizacije« imajo ZDA v Vietnamu še zmerom 484.000 vojakov. Potemtakem bodo pariška pogajanja tako dolgo pogovor gluhih, dokler si bo Washington prizadeval zmanjšati »ameriško ceno«, zakaj vojna se bo seveda nadaljevala.

Ob obletnici pariških pogajanj povzemamo značilne odlomke iz izjav voditeljev posameznih delegacij.

NGUYEN THI-BINH, VODITELJICA DELEGACIJE ZAČASNE REVOLUCIONARNE VLADE JUŽNEGA VIETNAMA:

V Pariz smo prišli z odkrito željo, da bi našli politično rešitev južnovietnamskega problema, rešitev, ki bi vietnamskemu ljudstvu zagotovila njegove temeljne nacionalne pravice ter mu dala možnost, da živi v miru, neodvisnosti in svobodi. Zato smo predlagali deset točk obsegajoči dokument, ki naj bi bil temelj za spodobno,

Pogovor gluhih

pametno in logično rešitev južnovietnamskega problema. Bistvo tega dokumenta je v dveh: 1. ZDA morajo brezpogojno umakniti vse svoje čete iz Južnega Vietnam. 2. ZDA naj se odrečejo saigonski administraciji, da bi južnovietnamsko ljudstvo moglo samo in brez tujega vmešavanja odločiti o svoji usodi. Najprej je treba ustanoviti začasno koalicijsko vlado, ta pa naj bi potem izvedla svobodne in demokratične splošne volitve v vsem Južnem Vietnamu, tako da bi si ljudstvo moglo izbrati političen režim, ki mu najbolj ustreza. Ko bi se ZDA hotele pogajati o načelnih vprašanjih, bi bilo mogoče rešiti tudi konkretne probleme, tako da bi bila pogajanja uspešna. Zal pa Nixonova administracija s tako imenovano »vietnamizacijo« samo krepki napadalno ameriško vojno v Južnem Vietnamu. Američani za zeleno mizo vztrajno zagovarjajo nespametne zahteve po »obojestranskem umiku«, kar pomeni, da bi bili napadalci in njihove žrtve v istem položaju. Ameriška politika do našega ljudstva — kakor tudi do afriških, azijskih in latinoameriških ljudstev — je že zmerom politika »mednarodnega žandarja«, ki se vmešava povsod, samo da bi preprečil gibanja za nacionalno osvoboditev in neodvisnost. Naše ljudstvo, ki se že skoraj četrt stoletja bojuje za nacionalno neodvisnost, bo vztrajalo v pravičnem boju, dokler ne bo doseglo svetih ciljev.

XUAN THUY, VODJA DELEGACIJE DEMOKRATIČNE REPUBLIKE VIETNAMA: Med pogajanj v Parizu sta naša in delegacija začasne revolucionarne vlade Južnega Vietnam dali vrsto pozitivnih in konstruktivnih predlogov, med katerimi je najpomembnejši deset točk obsegajoči dokument južnovietnamske FNO. Toda ameriški delegat vztraja pri nespametnih zahtevih, se pravi pri »obojestranskem umiku«, razen tega pa zavrača naše zahteve po ustanovitvi začasne koalicijske vlade v Saigonu. Po decembru 1969 so ZDA znižale raven pariške konference ter namenile vsa prizadevanja »vietnamizaciji«, se pravi politiki, po kateri naj bi se Vietnamci bojevali z Vietnamci, pri čemer bi saigonski režim dobival ameriško pomoč. Umik ameriških čet je le kaplja v morju, tako da podaljšuje napadalno vojno. Skratka: pariška konferenca je zastala, ker se ZDA še vedno oprijemljejo napadalne kolonialistične politike, ki namerava spremeniti Južni Vietnam v novo ameriško kolonijo ter ločitev Vietnam podaljšati v neskončnost. Če naj se pariška konferenca posreči, se mora ameriška vlada odpovedati koalicijski napadalnosti v Vietnamu, naglo odpoklicati svoje čete, prenehati podpirati trojko Thieu-Ky-Khiem ter priznati sestavo začasne koalicijske vlade v Južnem Vietnamu. Če pa bodo ZDA trmasto nadaljevale sedanjo politiko, se bo vietnamsko ljudstvo odločno bojevalo še naprej, dokler ne bo zares dočakalo miru in neodvisnosti.

PHAM DANG LAM, VODJA DELEGACIJE REPUBLIKE JUŽNI VIETNAM (SAIGON):

Južnovietnamsko ljudstvo se že petnajst let bojuje zoper komunistično agresijo, ki jo vodi hanojski režim. Sestanki v Parizu v letu dni niso niti malo napredovali samo zato, ker se komunistična stran noče zares pogajati z nami. Komunisti se ves čas gredo le propagando ter se oprijemajo popolnoma neložnih in nesprejemljivih zahtev: brezpogojnega umika zaveznikov sil in strmogavljenja vlade Republike Južni Vietnam. Potemtakem zahtevajo poprejšnjo odstranitev sobesednikov, tako da se potem sploh ne bi dalo pogajati. Predlagali smo obojestranski umik vseh zunanjih sil, se pravi, da ne delamo razločka med severnovietnamskimi napadalnimi silami ter zavezniki enotami, ki so nam prišle na pomoč v boju zoper napadalce. Predlagal smo svobodne volitve pod mednarodnim nadzorstvom, katerih bi se mogle udeležiti vse stranke in politične skupine, torej tudi tako imenovana FNO. Še več, pripravljeni smo razpravljati o načinu in koledarju volitev, pripravljeni smo spoštovati izid volitev. Zahtevamo le to, da druga stran sprejme enake obveznosti.

PHILIP HABIB, ZAČASNI VODJA DELEGACIJE ZDRUŽENIH DRŽAV AMERIKE:

V Parizu smo zato, da bi se pogodili o miru — pravičnem miru za Severni Vietnam, pravičnem miru za ZDA in, še več, pravičnem miru za ljudstvo Južnega Vietnam. Prizadevamo si za takšen mir, ki bi južnovietnamskemu ljudstvu zagotovil pravico do odločanja o svoji prihodnosti brez tujega vmešavanja. Ponudili smo umik vseh nejužnovietnamskih čet iz Južnega Vietnam v letu dni. Ponudili smo premirje pod mednarodnim nadzorstvom. Ponudili smo svobodne volitve pod mednarodnim nadzorstvom. Ponudili smo pogajanja o osvoboditvi ujetnikov. Toda druga stran, ki se je pred letom dni strinjala s pariškimi pogajanj, ne jemlje resno predstavnikov Republike Južni Vietnam.

KOMENTATOR

Imeli smo ljudi

Peter Šestir

Umrl je 18. decembra, star šele 49 let, zadet od srčne kapi. Bil je edini sin. Bil je eden izmed prvih članov Osvobodilne fronte, leta 1943 pa je postal bорец in to ostal do konca vojne. Po vojni je bil nekaj časa v tiski. Nazadnje je bil zaposlen v rudniku kaolina v Črni, živel pa je v Spodnjih Krašah. Od pokojnika so se poslovili lovci, saj je bil vnet lovec, zastopnik delovnega kolektiva, gasilci in člani ZB.

Albin Sedej

Rodil se je v Idriji leta 1906 in končal v tem mestu tudi realko. Nato ni imel denarja, da bi šel naprej študirat, zato se je eno leto šel učiti za mehanika. Končno mu je uspelo in se je vpisal na veterinarsko fakulteto v Bologni, kjer je leta 1931 diplomiral. Ni se hotel vpisati v fašistično stranko, zato nikjer ni mogel dobiti službe in je bil prisiljen oditi v Jugoslavijo. Dobil je službo v Sentjurju pri Celju. V Jugoslaviji je tudi odslužil vojaščino, nato pa služboval v Vladimirovcu, Priboju, Užicu in od 1938 dalje v Črnomlju. Kot dezertarja so ga Italijani 1941 takoj zaprli. Uspelo mu je pobegniti in 7. septembra 1943 se je priključil 2. bataljonu Istrske brigade. Takoj zatem so ga poslali v Belo krajino, kjer je postal veterinarski referent belokranjskega vojnega področja. Ko je odhajala na Stajersko 14. divizija, je imela s seboj tudi 136 mul in konj. Zato je moral z njo kot veterinar, nato pa bi prevzel mesto veterinarskega referenta pri Štabu IV. operativne cone. Bilu Raven so ga Nemci 14. februarja, med pohodom, prestrelili skozi pljuča. Ko je ozdravel, je zavezal svoje mesto, toda kmalu je moral zaradi slabega zdravja nazaj v Belo krajino. Tam je spet postal maja 1944 veterinar belokranjskega vojnega področja. Januarja 1945 pa je prevzel dolžnost upravnika veterinarske bolnišnice v Kanizari pri Črnomlju.

Po osvoboditvi je postal veterinarski referent ljubljanskega okrožja, nato direktor veterinarskega oddelka pri ministrstvu za kmetijstvo. Kasneje je bil izredni profesor veterinarskega oddelka na univerzi. Vsega skupaj je 20 let vodil veterinarsko službo pri nas, napisal je precej strokovnih del in veljal za uglednega strokovnjaka v mednarodnih merilih. Vse svoje življenje je naporno delal v svoji stroki in v upravnih službah, zato je veliko prežgadal onemogel in odšel za vedno. Od njega smo se poslovili skoraj vsi veterinarji naše republike. Slava mu!

Valentin Rejc

Rojen je bil 10. februarja 1926 v vasi Podlonk pod Ratitovcem kot najstarejši otrok družine gozdarskega delavca, v kateri se je rodilo 10 otrok. Komaj je končal šolo, že je moral služiti. Leta 1941 se je vsa družina opredelila za osvobodilni boj in začela v njem sodelovati. Komaj 17 let star je že postal partizan, bil je kurir partizanske bolnišnice blizu domače vasi. Kot tak je prehodil vso Gorenjsko in Primorsko. Decembra 1946 se je vrnil iz vojske kot starejši vodnik in se zaposlil kot gozdarski delavec. Spet je delal v jelovskih gozdovih, ki jih je tako dobro poznal. Na češnjici pa si je zgradil s pridnostjo svoj dom. Umrl je 14. januarja letos. Naj mu bo lahka domača zemlja!

Ludvik Novak

Pokopali smo ga 1. januarja na Krki. Rodil se je leta 1909 na Srednjem Lipovcu pri Dobručici kot sin srednjega kmetja. Leta 1929 pa se je preselil na Illovo goru. Kot gozdni delavec si je prihranil toliko, da si je postavil skromno hišico. Kot zaveden Slovenec je odšel maja 1942 v NOV. Bil je v Gubčevi brigadi, do konca vojne se je odlikoval v neseštetih spopadih in bil večkrat odlikovan. Po vojni je delal v raznih organizacijah kljub boleznim, ki si jo je nakopal pri partizanih. Z njim smo izgubili dobrega tovariša, ki ga bomo težko pogrešali. Naj mu bo lahka dolenska zemlja!

Pokojninska doba vseh VVI naj bi bila: 35 let za moške in 30 let za ženske

V času, ko je osnutek novega temeljnega zakona o pokojninskem zavarovanju v javni razpravi, stopajo vse bolj v ospredje tiste neurejene zadeve pri vojaških vojni invalidih, o katerih je ti v zadnjih letih mnogo razpravljalo na svojih sestankih. Sicer je tudi v dosedanjem temeljnem zakonu o pokojninskem zavarovanju, v 43. členu, določilo, ki pravi, da se zavarovancem vsakih 12 mesecev dejanskega delovnega razmerja šteje za 15 mesecev zavarovanja, kar velja tudi za težje invalide in slepe zavarovance. Med te sodijo vojaški vojni in mirovni vojaški invalidi I. do IV. skupine.

To je sicer prednost, ki velja le za najtežje invalide, toda tempo današnjega razvoja nas opozarja, da ga tudi invalidi nižjih skupin ne morejo več dohajati.

Današnji naš družbeno-ekonomski razvoj teži za popolno preureditvijo našega gospodarstva. Pri tem gre za stopnjevanje proizvodnih postopkov. Uvajanje avtomatizacije in rezultatov sodobne znanosti v proizvodni proces zvišuje produktivnost dela, a na drugi strani izloča delavce iz proizvodnje. V takih razmerah so se zlasti vojaški vojni invalidi (pa tudi mnogi drugi borci) znašli v težavnem položaju. Danes so najmlajši med njimi stari že 44 let, a mnogi so tudi brez ustrezne izobrazbe oziroma kvalifikacije.

Ob tej ugotovitvi gre prezreti, da so prvi pozitivni predpisi o poklicni rehabilitaciji vojaških invalidov bili sprejeti šele leta 1962, torej 17 let po končani narodnoosvobodilni vojni in revoluciji. Zato se večina teh ljudi prav zaradi zmanjšane delovne sposobnosti in tudi pomanjkljive šolske izobrazbe vse težje uveljavlja v takem družbeno gospodarskem razvoju.

Vse to so razlogi, ki terjajo u-

veljavitev določenih ugodnosti za vojaške vojne invalide, ki naj bi jih uzakonili v novem temeljnem zakonu o pokojninskem zavarovanju. Gre predvsem za določilo, da bi za vse vojaške vojne invalide od I. do X. skupine znašala pokojninska doba 35 let za moške in 30 let za ženske. Ker to velja že za vse tiste udeležence NOB, ki imajo priznan status borca, bi se dejansko nanašalo to novo določilo samo na tiste vojaške vojne invalide, ki so se vključili v NOB šele po 9. 9. oziroma 13. 10. 1943 in torej nimajo tistih pravic kot udeleženci NOB pred 9. 9. 1943 oziroma 13. 10. 1943, a takih prav gotovo ni veliko.

Dosedanje ugodnosti, ki jih zakon predpisuje za vojaške vojne invalide I. do IV. skupine glede zavarovalne dobe, ki se šteje s povečanjem, pa naj bi se razširile tudi na invalide V. in VI. skupine.

Če upoštevamo, da je bilo po uradni statistiki, izdani leta 1965, vsega le 14.782 vojaških vojni invalidov iz prvih sedmih skupin še v delovnem odnosu in če od tega števila odštejemo sedmo skupino, v kateri je bilo 5.073 zaposlenih, potem lahko ugotovimo, da je bilo takrat le še 9.739 vojaških vojni invalidov iz prvih šestih skupin v delovnem odnosu.

V 5. in 6. skupini vojaških vojni invalidov, na kateri naj bi se razširile ugodnosti, ki jih že uživajo invalidi prvih štirih skupin, pa je leta 1965 bilo le 6.269.

Povsem razumljivo je, da jih je od tedaj bilo v preteklih petih letih tudi že precej upokojenih in jih je danes verjetno komaj kaj več kot kot polovica zaposlenih, zato prav gotovo ne bi uzakonitev teh izboljšav za vojaške vojne invalide pomenjala kakšnega preudega bremena za pokojninske sklade.

V. M.

Dobro je če veste...

VIRUSE PRISTEVAMO MED ŽIVNE ORGANIZME, hkrati pa jih zaradi nekaterih njihovih lastnosti štejemo za »nežive« snovi. Virusi se razmnožujejo, kar je bistvena lastnost vseh živih bitij, vendar se razmnožujejo samo tedaj, ko so v živi celici. Če virusi niso v živih celicah, se ne morejo razmnoževati. Mnogi virusi se kristalizirajo, kar je tipično za »nežive« naravo, ter se lahko celo izolirajo (osamijo) v obliki belkaste prahe. Potemtakem je virus se težko prištevati bodisi med živa bitja, bodisi med »nežive« snovi, ker gre pri njih za posebno obliko ob prehodu »nežive« snovi v žive organizme in za svojevrsen dokaz o postopno razvijajočem se nastajanju življenja iz »nežive« narave.

KOLIČINA PORABE BELEGA PŠENICNEGA KRUHA NEPRENEHOMA NARASČA. Ta kruh se peče oziroma mesi iz bele moke, zrnle iz jedrc pšenčnih zrn, s katerih se med mletjem odstranijo luskinasti deli, bogati z dragocenimi spojinami, ki so za človeški organizem nujno potrebne. V številnih deželah, npr. v Čilu, ZDA, Veliki Britaniji, na Danskem itd., so prav zategadelj uvedli bodisi obvezno, bodisi prostovoljno dajanje nekih vitaminov iz skupine B, železovih soli in kalcija beli pšenični moki. Iz istega razloga so v ZDA predpisali vitaminiziranje (obogatitev z vitamini) testenin in deloma tudi koruzne moke. V prehrani prebivalstva v nekih tropskih deželah, npr. na Filipinih, prebivalstva, ki ga ogroža antivitaminozna bolezen beriberi (bolezen živcev z ohromelostjo in vodeničnimi oteklinami), so dosegli prav lepe uspehe z uporabo poliranega riža, prepojenega z zgornj navedenimi snovmi.

RESNICA O PIRANHAH. Na področju reke Amazonke je razširjenih mnogo legend, med temi tudi legenda o roparicah, ribicah ostrih zob, piranah, ki naj bi v vodi napadale ljudi in živali ter jih žrle. Znanstvenik Harold Schulz, ki je na stroške nekega brazilskega znanstvenega inštituta 20 let krčaril po omenjenem področju, je ovrgel pretirane zgodbe o teh ribicah. Piranhe so zares mesožerke, žrejo pa samo trupla. Prav redki so primeri, da napadejo človeka ali žival, in sicer samo v primeru, ko sta ranjena ter krvavita. V tem primeru privabi piranhe kri. Schulz navaja, da se je osem mesecev kopal v paragvajskih rekah med piranhami in da ga nikdar niso vznemirjale ali skušale napasti. Tudi Indijanci izpirajo v vodah teh rek perilo in se ne menijo za piranhe.

TIGRE, ZASUZNJENE V ŽIVALSKI VRTOVIH, MUCIJO RAZNE BOLEZNI. Bolnim tigrom je težko, skoraj nemogoče izmeriti temperaturo, ker niso kdove kake ljubozni ne krotki. Britanski živaloslovci so nedavno potuhtali, kako je mogoče tigrum izmeriti temperaturo, da bi se človek izpostavil kakšni nevarnosti. Vsako živo bitje in tako tudi tigr izžarjajo infra rdeče žarke (nevidne toplotne žarke). Če se usmeri proti bolniku — na razdaljo 33 m — objekt v vgrajenim toplomeru, mu je moč v dveh sekundah izmeriti temperaturo.

JEZIK, KI NE POZNA BESEDE: ŽIVCNOST. Neki angleški znanstvenik in profesor je izjavil, da govori jo Papuanci na Novi Gvineji v približno 700 narečjih. V nobenem teh narečij ni zasledil besede, ki bi vsaj približno pomenila pojem: živčnost.

PRVA ZEMELJSKA ZRTEV POLYTA APOLLA 12 NA MESEC je bila neka kubanska — krava. Med poltom vesoljske ladje se je neki del z ameriškim oznakami oddaljil od rakete, priletel na neko kubansko njivo in ubil kravo nekega kmeta, ki je tedaj delal na svoji njivi. Zrtev so slovesno pokopali. Kubanski pravniški premišljevalci oziroma razpravljajo o vprašanju, kdo bo plačal škodo. Ali obstoji kakšna odgovornost za dejanja, napravljena v vesoljskem — nezemeljskem — območju. Od odgovora na to vprašanje je odvisno, ali bo Kuba od vlade ZDA zahtevala odškodnino za ubito kravo.

„TV 15“ ZA MLADINO

NAGRAJENI PRISPEVEK

Obiskala sem Ružo Poličevo

MED MLADIMI JE MNOGO TAKŠNIH, KI JIH ZANIMAJO PRIPOVEDI IZ NARODNOOSVOBODILNEGA BOJA. ZATO VAS, TOVARIŠICA RUŽA POLIČEVA, NADLEGUJEM. ZAVEDAM SE, DA BOMO OB SPOMINIH NA MINULOST ZNALI BOLJ CENITI, KAR IMAMO IN KAR JE BILO PRIBORJENO Z VELIKIMI ŽRTVAMI.

● KJE STE BILI, KO SE JE ZACELA VOJNA?

»Živela sem v Grosupljem. Mlajši sin Radko je bil že pred začetkom vojne član komunistične partije in je začel takoj po okupaciji organizirano delovati na terenu. Imel je zvezo tudi z delavci v Motvozu. Pri nas je stanoval ilegalce Dolfe Jakhel. Seveda sem Radku pomagala tudi jaz.«

● BI MI LAHKO KAJ Povedali o prvi GROSUPELJSKI CETI?

»Tistega dne smo nosili k našemu sodelavcu Valentinčiču živila, obleke in cigarete za partizane. Ko sem se vračala iz Brinja, sem srečala Jakhla, Rodetovega Janka

in Radka. Radko se je še jezil, češ da je bilo vse le premalo tajno organizirano. Komaj smo se razšli, so že prihitali za menoj fašisti in me vpraševali, kdo so ti fantje. Dejala sem jim, da jih sploh ne poznam. Takoj sem vedela koliko je ura. Stekla sem v šolo k narednikovi hčerki Zori in jo poprosila, naj fantom to neka-ko sporoči. Bilo je prepozno! Zora jih je videla že uklenjene. Zaprli so jih v zgradbo nekdanjega sodišča. Zvečer sem nesla Radku star plašč, da ga ne bi zeblo, in termovko kave.«

Že sem imela pripravljeno vprašanje kaj se je fantom zgodilo, ko je Poličeva nadaljevala:

»Zjutraj sem sinu nesla zajtrk. Stražar ga je vzel in mi brez besed vrnil plašč in termovko. Ko sem se zaskrbljena vračala domov, sem pri Podkoritnikovih zvedela, da so vsi trije ponoči srečno ušli.«

● LE KAKO JIM JE USPELO?

»To je zanimiva zgodba. Janko, ki je bil zidar, je iz zgornjega konca termovke napravil zasloni ometico. Izkopal so luknjo v zid, da so imeli vse krvave prste, in tako počasi izmikali opeko za opeko. Po nesreči jim je padel kos le-te na streho, da je močno zapopotalo in verjetno tudi ječarja zbudilo iz sna. Bil pa je to domačin, ki so mu bili že prejšnji dan napisali grozljivo pismo; verjetno jih je prav to rešilo.«

Samo za trenutek se je partizanske mati Ruža Poličeva zamislila. Morda ji je stopila pred oči Radkova podoba. Ne podoba postavnega moža zrelih let, s persom in knjigo ob sebi, temveč mladega fanta s puško v roki... Vedeli so, da so s poskusom be-

ga postavili na kocko tudi svoja mlada življenja, pa so vseeno poskusili. Sreča jim je bila naklonjena! Najprej so šli k Rodetovim na Mlačovo. Pod skromnim in toplim krovom partizanskega doma so se okrepčali, in ko so dobili še nekaj popotnje, so se podali v mrzlo, zasneženo pokrajino. Pot jih je vodila proti Plešivici, kjer je bila v noči 29. oktobra 1941 ustanovljena 1. grosupeljska četa. Še bi jim pomagala, Radku in vsem tem pogumnim fantom, da niso naju z možem — avgusta 1942 — odpeljali; moža na Raš in mene v Treviso.«

Ni še ta žena srebrih las in ponosnega pogleda dokončala stavko, ko sem imela pripravljeno že naslednje vprašanje:

● KAKO JE BILO TAM?

»Grosupeljčani smo bili skupaj. Živelimo v nekakšnih kasarnah. Na vsaki strani so bile tri lope in v vsaki je bilo šest sob. Mene so določili za vodjo. Tu smo bili interniranci, izseljenci in pa taki, ki so prišli sem prostovoljno, zaradi zaščite. Nekaj časa so me ženske, ki so spadale k slednjim, gledale zviška in se po hodnikih ošabno sprehajale. Iz njenih oči sem razbrala, da mi bo povedala neka, kar ji je močno ugajalo. »Njihova prevzetnost pa je kmalu ugasnila. Morale so se ponizati. Nепrestano so me nadlegovale s prošnjo, če bi lahko pomivale hodnike in stranišča. Tako so namreč dobile zajemalko več hrane.«

Kdor visoko leta, nizko pade — sem razmišljala — in skoraj pozabila, da je prišel čas za novo vprašanje:

● KDAJ VAM JE BILO NAJ-BOLJ HUDO? (Skoraj mi je bilo

žal, da sem ji postavila to vprašanje; kajti ni lepo, če sočloveka spominjaš na žalostne trenutke njegovega življenja!)

»Saj je bilo vse hudo! Povsod mrtvi rodoljubi, zločini in izdajstva... Najhuje pa mi je bilo, ko sem stala tam na Koščakovem hribu in gledala, ko so prekopalvali moža... Veš, ko se je vrnil ves izmučen in bolan iz internacije, so ga prišli iskat, odpeljali so ga v gozdiček na tem hribu in ustrelili.«

Čas je hitel! Jaz pa bi še kar sedela, vpraševala in poslušala. Pokazala mi je tudi časnike in fotografije iz tistih viharjih dni. Ob gledanju letih je nevezan in sproščen pogovor tekkel dalje. Izvedela sem še mnogo zanimivega in proti domu sem se vračala bogatejša za prenekatero življenjsko spoznanje... Zato, iskrena hvala, tovarišica Ruža Polič!

Pogovor zapisala:
ALENKA TRONTELJ

Jožica Frbežar:

Padlemu tovarišu

Pod črno rušo mirno spiš,
tovariš, bršljan ti grob krasí.
Pod črno rušo mirno spiš,
le mati vrača k tebi se vse dni
in pravi: »Glej, svoboda je, moj sin,
ki zanjo dal si srčno kri,
da rdeča zvezda nam žari,
da v naših dneh ni več temin!«

Na pogorišču

Deklica Katka je bila z bratcem Tinkom na paši. Veselo sta se igrala s pastirji. Kar je opazila, da je nebo kljub mraku rdeče.

Ozrla se je proti vasi in, o groza, iz njihove hiše se je dvigal dim. Prijela je Tinka za roko in pohitela proti domu. Tesno ji je

Narisala: DARINKA PAVLETIČ—LORENČAK

bilo pri srcu. Tinek je večkrat padel na tla. Nenadoma je zaslišala strele. Obstala je kot vkopana. Kmalu zatem je mimo njiju zdrvel nemški vojaški avto. Hitro je stekla proti hiši, ki je bila že vsa v plamenih. Zameglilo se ji je pred očmi. Iz ometice jo je predramil bratov krik. Dvignila je še mucko, ki je presunljivo mijavkala, in stekla za vogal hiše. Ob mrtvi materi, babici, dedku in ranjenem partizanu, ki se je skrival pri njih, je zagledala bratca. Padla je na kolena, se sklonila nad mamico, in po licih so ji polzele grenke solze.

Vstala je. Njen pogled je bil temen. Premišljevala je, kako bi maščevala domače. Ni čutila ne osamljenosti in ne žalosti; v njej je tlelo samo še sovraštvo. Tako je stala dolgo dolgo časa, z vekajočim bratcem, ki se je oklepil njenega zakrpanega krilca, in z mucko v naročju ter zrla nekam daleč...

So Nemci, prekleti hudiči, ubili v njej mladost?

IRENA GREGORIČ

KRAMLJANJE

Spoštovana tov. urednica!

Najlepše se vam zahvaljujem za objavljeni spis. Bila sem si vtepla v glavo, da sploh nimam nobenega smisla za pisanje. Zato vam dolgo nisem ničesar poslala. »Tri vrtnice« so mi vliile poguma za nadaljnje delo. Spomnila sem se tudi vašega nasveta, najraje opisujem resnične dogodke. Pa sem se odpravila na pot, na kateri sem obstala, ko sem pisala »Triindvajset let samotek«. Obiskala sem drugo partizansko ženo, ki je v času narodnoosvobodilnega boja veliko pretrpela. To je Ruža Poličeva, ki še danes mnogo in prizadevno dela v družbeno-političnih organizacijah. Dolgo sem se pripravljala na ta obisk in ko sem končno pozvonila pri vratih lepega stanovanjskega bloka, se je ravno od nekje vrnila. Povedala sem ji, zakaj sem prišla, in takoj mi je bila pripravljena odgovoriti na postavljena vprašanja. Priznam, da je prispevek dolg, a če bi napisala vse, kar sem izvedela... Res, še nikoli vas nisem prosila, da objavite moje prispevke. Danes vas prosim, a ne zaradi sebe, temveč zaradi nje. Žene, ki mi je vse to povedala.

Lepe pozdrave vam pošilja!

ALENKA TRONTELJ,
Grosuplje,
Stranska pot III/12

Draga Alenka!

Še nisi bila dopolnila trinajst let, pa si bila že urednica šolskega glasila, in komaj štirinajstletnemu dekletcu smo v »TV-15« objavili in tudi nagradili prispevek »Triindvajset let samotek«... Zakaj potem strah in nezaupanje? Opazuj življenje, prebiraj knjige in — piši, pa četudi samo za predalček svoje pisalne mize. Kajti prišel bo tudi tvoj trenutek, hitro in neopazno. In takrat boš spoznanja, ki si jih nabirala v teh letih doraščanja, prenašala na druge. Prve korake na tej poti si že prehodila... Kaj hočeš več!

Lepo pozdravljena!

MILENA

Draga tov. Milena!

Sicer ne vem, če lahko sploh upam, da bo moj sestavek ugledal luč sveta. Pa nič zato! Pisarila vam bom toliko časa, da bom uspela. Tudi potem ne bom prenehala. Rada bi postala vaša stalna dopisovalka. Bojim pa se, kakor drugi, da bosta pisemce in prispevek romala v koš.

Lepo vas pozdravlja!

MARJANCA SARLOHAR,
Dolenjske Toplice 285,
P. Dolenjske Toplice

Draga Marjanca!

Kurirček Boštjan res ne sodi v koš. Zato smo prispevek o njem tudi objavili v današnji številki, in to z veseljem; pesmica o Titu pa bo ugledala luč sveta na dan mladosti... Se ti ne zdi, da je tvoja bojazen povsem odveč?

Lepo pozdravljena!

MILENA

NE POZABITE, DA JE
RUBRIKA
»KRAMLJANJE«
VASA TRIBUNA, ZATO
PISITE!

„Boštjan, ti boš še pravi vojak“

Na majhni jasi v gozdu sredi Gorjancev se je ustavila četa partizanov. Borci so polegali po tleh, Komandir je poklical četrtega kurirja Boštjana, drobnega rdečelasega fanta. Povedal mu je, da mora takoj odnesti važno sporočilo na drugo stran proge.

»Razumeni, tovariš komandir!« se je glasil odgovor.

»Previden bodi, Boštjan, proga je močno zastražena; sporočilo se nauči na pamet!« je še dodal komandir.

Boštjan je izginil med drevjem. Komandir je zamisljeno zrl za njim. Rad ga je imel in bal se je zanj. »Ko bi le srečno prišel čez progo, potem je pot lahka...«, je polglasno mrmral.

Srečno je prišel kurirček Boštjan prek proge in oddal sporočilo v hiši, kjer ga je čakal brigadni kurir. Hiša je stala precej stran od proge, zato Boštjan ni opazil skupine Nemcev, ki so popravljali porušeni bunker. Mirno je stopal po poti med drevjem in si veselo požvižgaval. Nenadoma mu je glas zamrl. Ob progi je zagledal Nemce. Počasi se je priplazil bliže in izza grmovja poškilil na progo. Pogled mu je obstal na kupu orožja, ki so ga Nemci odložili blizu bunkerja. Z užitekoma bi sunil kakšno brzostrelko, si je mislil Boštjan. Če bi Nemci odkrili krajo, bi za mene ne bilo to nič kaj prijetno — če pa bi jim ušel, bi le še poostriili stražo pri progi. Je dalje razmišljal. Ne smem, je zmajal z glavo, in previdno obšel nevarno mesto. Nekaj sto metrov niže je prečkal progo in se izgubil v gozdu. Ko je prispel na jaso, kjer so taborili partizani, se je javil komandirju in mu povedal, kako je opravil nalogo. Tudi tisto o orožju ni zamočkal, Komandir ga je pohvalil: »Boštjan, ti boš še pravi vojak!«

Vesel in zadovoljen se je kurirček Boštjan zleknil pod smreko in zaspal. Lahna večerna sapa je zavela skozi vrhove smrek in mu zapela prelepo usnavanko.

MARJANCA SARLOHAR

Okrogle in oglate

OKUSI IN KLOFUTE SE RAZLIKUJEJO, pravi neki nemški pregovori. V »DELU RTV« je bilo v napovedi o nemškem filmu POGANI IZ KUMMEROWA rečeno tudi tole: »Rezultat tega je romantično obarvana zgodba iz (!) severnonemškega podeželja konec prejšnjega stoletja. Seveda ne manjka značilnih nemških šal in zapletov, značilnih za nemške komedije, KI SO NEKATERIM CELO VSEČ.« Značilno je tudi, da so bili ti zapleti (ali da so take komedije) vseh celovodnih ljudem na TV, ki so POGANE vključili v TV-program. Pa je kar prav tako, saj ni televizijski program namenjen samo petim, šestim »izvoljenecem« iz zbruhanim in izklesanim umetniškim okusom!

UMETNIŠKI OKUS PARISKIH GASILCEV... Pariški trgovec z umetniškimi slikami Jean Duval se, upravičeno ali morebiti tudi neupravičeno, jezi na pariške gasilce. Ki je nedavno njegovo hišo zajel požar, so gasilci rešili pred ognjem vse akte in pornografske fotografije, ki so jih našli po sobah, umetniške slike velike vrednosti pa so prepustili plamenom. Počemu le je Duval obehal po stenah v sobah pornografske slike?

TEZKO BO DOKAZATI... Neki lord, potomec ene najstarejših angleških plemiških družin, je dejal o norosti skupinskega spolnega izživiljanja, ki se je razpasla v Veliki Britaniji: »V prihodnosti bo lahko veljal za človeka aristokratskega pokolenja samo človek, ki bo lahko dokazal, kdo je (bil) njegov oče...«

DOKAZ O DEMOKRACIJI NACISTOV. Zahodnonemška Nacionalnodemokratska stranka, ki je pri zadnjih parlamentarnih volitvah pogorela, si prizadeva, da bi se otrsela vzdevka »nacistična« in da bi dokazala, kako je demokratska. Ta stranka je nedavno vabila meščane, naj se udeležijo njene konference, na kateri naj bi obravnavali temo: Svoboda govora — svoboda tiska. Prav na dnu vabila je bilo podčrtano besedilo: »Časnikarjem je vstop prepovedan!«

PRIMITE TATU! Na tiskovni konferenci v Atenah so tuji časnikarji vprašali ministra za informacije, zakaj vojaška vlada cenzurira tisk. Minister jim je uradno in jedrnatno odgovoril: »Ker hoče tisk cenzurirati vlado.«

STANDARD... Trije tovarški beograjskega podjetja SPORT, veliki ljubitelji rib, ostrig, rakov in kar je še takšnih morskih živali, so si dali nedavno v beograjski restavraciji SUMADIJA postreči s prav izbrano večerjo. Zapitek: 18.000 starin dinarjev! Ko je eden treh tovaršev izvelel iz žepa listnico, ga je natakark diskretno vprašal: »Za katero podjetje na se glasi račun?« Res neumno, da plača kdo tako velik zapitek iz svojega žepa! Zakaj pa imajo podjetja?!

MENI ZALOST, TEBI RADOST! Največje poprečje osebnih dohodkov v Zagrebu imajo delavci zagrebskega Pogrebnege podjetja...

ČUDNA SREČA... Poslanec Veličko Bošković je vzkliknil, ko je govoril v republiškem svetu skupščine SR Srbije: »Ne morem skriti veselja in zadovoljstva, osebnega in vsega svojega volilnega okraja Ljubovije, Azbukovice in Radjevine! Srečen sem, ker ste me pravilno razumeli in ker smo bili uvrščeni med — nerazvita področja!« Omenjenemu volilnemu okraju je treba čestitati, zakaj vsako volilno okrožje nima tako prizadevnega poslanca.

TAKTNA IN TANKOCUTNA REKLAMA — ameriška seveda! Na pokopališču ameriškega mesta Springfield v državi Tennessee stoji nagrobnik, na katerem je vklesan napis: »Tu bo nekoga dne ležal lastnik benecinske črpalke Reginald Tayne. Ker vam doletel lahko ljubezno postrežen — kadarkoli, podnevi in ponoči — stopite tja do oga Gozdne ulice in Cerkvenege trga!«

PARADOKS... Brigitte Bardot je dejala o svojem bivšem možu Güntherju Saxu, ki se je znova oženil: »Mimodoma imela mnogo skupnega, vendar pa naju je skupno življenje čedalje bolj razdvajalo.«

UNICEVALNA STRAST... Ko so VEČERNE NOVOSTI vprašale igralca Steva Zigona, česa si želi v 1970. letu, je ta odgovoril: »Da bi se letos zrušil ves svetovni denarni sistem!« Stevo nima bržkone nobene hranilne vloge... In kaj si je želela priljubljena igralka Mira Stupica? Odgovorila je: »Spati, spati, spati!«

Tudi Ozaki si je po svoje prizadeval zmanjšati pomembnost podatkov, ki jih je japonska policija dobila od ruskega oficirja Ljuskova. Ministrski predsednik Konoje je bil v zadregi, bal se je vojne, toda pritisk vojakov je bil tolikšen, da se mu ni mogel upreti. Pomagal si je lahko edinole s kompromisom za napad na sovjetsko vzhodno mejo ne bi bilo treba mobilizirati vseh japonskih sil, zadostale bi enote iz Kvantunga. To bi bila le preizkušnja moči: glede na odpor sovjetske vojske bi Japonci ali okrepli napad ali pa vse skupaj imeli za nepomembno obmejno prasko.

Japonci so torej napadli, toda sovjetski odgovor je bil takojšen in oster: 20. avgusta ob zori 1939 je maršal Zukov ukazal skrbno pripravljen napad s tanki, težkim topništvom, pehoto in letalstvom. Kvantunško armado so pregnali s sovjetsko-mongolske meje. Čez tri dni sta Japonska in ZSSR že podpisali sporazum o nenapadanju. Sorge in Ozaki sta tako doslegla svoj smoter: nevarnost, da bi se državi spopadli, se je oddaljila.

Toda po tistem nista počivala. V Evropi je izbruhnila vojna; Italija, Nemčija in Japonska so sklenile tristransko pogodbo; vojna se je širila; Japonska je podpisala s Sovjetsko zvezo sporazum o nevtralnosti. Toda voditelji v Moskvi se vseeno niso prijetno počutili: zanimalo jih je, kaj naklepa Japonska. To vprašanje je Sorge dobival tako rekoč dan za dnem.

Richard Sorge in njegovi sodelavci so pošiljali v Moskvo silno dragocene podatke, med katerimi je bilo najpomembnejše opozorilo, da bo Nemčija napadla Sovjetsko zvezo. Sorge je začel zbirati prve negotove novice o morebitnem napadu v marcu 1941: pri ljudeh, ki so prihajali na nemško veleposlaništvo v Tokio iz Nemčije, ter pri oficirjih z ministrstva za vojsko, ki so službeno prihajali iz Berlina. Ti ljudje so pripovedovali o premikih čet z zahodnega bojišča proti sovjetskim mejam. »Kmalu mi je bilo jasno, da so nemške utrdbe na vzhodnem bojišču popolne.« Toda natančnejše novice je Sorge dobil od funkcionarjev z veleposlaništva, zlasti od polkovnika Kretschmerja, novega vojaškega pribočnika. Ta mu je povedal, kakšna navodila je dobil iz Berlina: Nemčija da je bila prisiljena ukrepati zoper zbiranje sovjetskih čet na svojih mejah itd. Zvedel je tudi, da je odločitev o vojni ali miru odvisna edinole od Hitlerjeve volje.

Maja 1941 je prišel v Tokio polkovnik von Niedermayer kot poslanec ministrstva za vojsko. Ta je povedal Sorgeju, da je »že sprejet sklep za vojno proti Sovjetski zvezi«. Pozneje je prišel v Tokio tudi nekdanji vojaški pribočnik na veleposlaništvu in stari Sorgejev prijatelj Scholl, ki je bil namenjen na nov položaj v Bankoku. S seboj je imel strogo zapurna navodila zunanega ministrstva za veleposlanika Otta: »Kaj je treba ukreniti v zvezi z vojno med Nemčijo in Rusijo.« Seveda je veliko podrobnosti zaupal prijatelju Sorgeju: »Napad naj bi se začel 20. junija, mogoče z dnevom ali dvema zamude, toda priprave so končane. Na vzhodni meji je zbranih od 170 do 190 nemških divizij. Ne bo ne ultimatum ne vojne napovedi. Ruska vojska se bo sesedla in sovjetski režim bo padel v dveh mesecih.«

Sorge je od aprila do junija nenehno obveščal Moskvo, toda govoril je gluhim ušesom: Stalin je bil prepričan o Hitlerjevi poštenosti. Tako so Sorgejeva poročila spravljali v arhiv... Imeli so jih za sad domišljije ali pa provokacijo.

V zvezi s pripravami Nemčije na napad je Sorgejeva skupina morala ugotoviti, kako se bo v tem primeru vedla Japonska: ali bo napadla ZSSR ne glede na sporazum o nenapadanju? Če bi Japonska napadla, se bi morala ZSSR braniti na vzhodu in zaho-

du. Nemci so zato pritiskali na Japonce, naj takoj napadejo sibirsko mejo. Japonska je mobilizirala vse sile, vendar se ni mogla odločiti, ali naj napade ZSSR ali pa Angloameričane, ki so na jugu zaprlj preskrbovalna pot. Zato je bilo za Moskvo najpomembnejše zvedeti, kako se bo odločil Tokio: če Japonska ne bi napadla, potem bi bilo mogoče številne sirske divizije premakniti na zahod, da bi branile Moskvo ali pričakale sovrženika pri Stalingradu.

Ozaki je zvedel, da so veliko enot kvantunške armade poklicali na Japonsko, se pravi, da napad na ZSSR ni bil blizu. Zvedel je tudi, da je vodstvo kvantunške armade med mobilizacijo zahtevalo tri tisoč železničarjev, ki naj bi skrbeli za vzdrževanje sirske železnice. Toda potem se je število železničarjev nenehno zmanjševalo in kmalu jih je bilo le še petdeset. To je bilo mogoče razlagati le s tem, da Japonska še ne namerava kmalu napasti Sovjetske zveze.

Mijagi je zvedel, da so 3., 4., 5. in 6. polk cesarske garde poslali iz Tokia. Toda vojaki so imeli s seboj poletno obleko, se pravi, da niso bili namenjeni na sibirsko bojišče, marveč nekam na jug. Drug podatek: vojska je kupila sto tisoč mrež zoper komarje. Prav gotovo ne za vojake na sibirskem bojišču.

Dokončno potrdilo, da Japonska ne bo napadla ZSSR, je dobil v roke Ozaki: Sajjoni Kinkazu, ki je bil sekretar japonske delegacije na pogajanjih v Washingtonu, mu je povedal, da bo Japonska napadla ZDA, če ne bodo ukinitve gospodarske zapore. Japonski visoki oficirji so se torej odločili za napad na jug: mogoče zaradi slabih izkušenj iz bojev z Žuko-

vom, mogoče pa tudi za to, ker so pričakovali, da bodo veliko sovjetskega ozemlja dobili z diplomatskimi posegi, potem ko bo Nemčija premagala Sovjetsko zvezo.

Tako je Sorge mogel poslati v Moskvo dokončno sporočilo: »Vsaj do prihodnje pomladi Japonska ne bo napadla Sovjetske zveze.«

Njegovo poslanstvo je bilo končano. Bil je utrjen, vendar so ga še potrebovali. Prosil je za preimestev. Dne 15. oktobra, tri dni pred aretacijo, je poslal centru v Moskvi brzjavko s prošnjo, naj ga s Klausnom pošljejo v Nemčijo.

Toda bilo je prepozno: 15. oktobra je japonska policija aretirala Ozakija in Mijagija, 18. oktobra pa Sorgeja, Klausna in Vukelića. Bajje je bila Sorgejeva organizacija odkrita po naključju, o čemer obstajata dve različici: 1. Bajje je nemška varnostna služba našla v arhivih dokumente iz dvajsetih let, v katerih je bila popisana Sorgejeva dejavnost. V Tokio je poslala svojega človeka: polkovnika Meisingerja, ki je nadzoroval »novinarjevo« početje. Izkazalo se je, da je Sorge »pošten«, vendar pa je Meisinger zaupal dvome nemške varnostne službe japonski policiji. Ta je začela preiskovati in naposled ugotovila, kakšna je resnica. — 2. Sorgejeva organizacija naj bi bila odkrita zaradi izpovedi japonskega komuniste Ita Ricuja: omenil naj bi neko Mijagijevo prijateljico, od katere je japonska policija prišla do Mijagija, nato do Ozakija, pa do Sorgeja in drugih.

Dokazi, ki jih je japonska policija dobila v roke, so bili neizpodbitni, vendar je Sorge sprva tajil. Toda ko so Klausen, Vukelić in Mijagi priznali, se je vdal.

Sodna obravnava se je začela maja 1943. Sorge in Ozaki sta bila

obsojena na smrt, Klausen na do smrtno ječo, Vukelić in Mijagi sta umrla v zaporu. Sorge in Ozaki sta bila usmrčena 7. novembra 1944: ob obletnici oktobrske revolucije... Ko je zdravnik ugotovil, da je Sorge mrtev, je bila ura deset in šestintrideset minut. Tedaj so bile na Rdečem trgu v Moskvi končane vse priprave na paradu, s katero so proslavili bližnjo in dokončno zmago nad nacizmom. Zmago, pri kateri je imel tudi Richard Sorge zelo velik delež.

(Nadaljevanje prihodnjic)

Umrli je Bertrand Russell

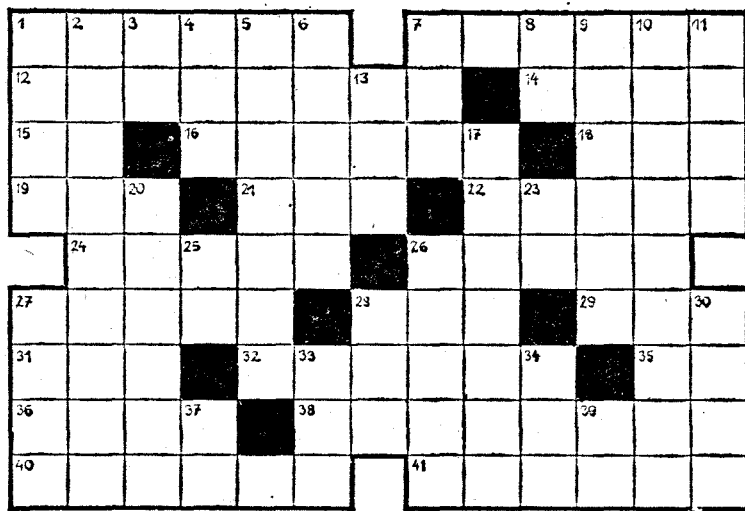
Tretjega februarja je na svojem domu v Walesu umrl britanski filozof, matematik, pacifist, pisatelj in politični teoretik Bertrand Russel.

Rodil se je 18. maja leta 1892. Študiral je matematiko in filozofijo v Cambridgeu. Kmalu je postal znan s svojimi naprednimi tezami o znanstvenih, socialnih in političnih vprašanjih. Vse življenje se je boril proti vojni in nasilju. Napisal je okoli 70 književnih in znanstvenih del in več kot tisoč člankov in razprav. Leta 1950 je dobil Nobelovo nagrado za književnost. V zadnjem času je posebno ostro nasprotoval vojni v Vietnamu, jedrski oborožitvi in rasnemu razlikovanju. Skupaj s še nekaterimi uglednimi razumniki naše dobe je leta 1967 ustanovil »mednarodno sodišče za vojne zločine«.

Le 48 ur pred smrtjo je Bertrand Russel naslovil mednarodni parlamentarni konferenci, ki zaseda v Kairu, naslednje sporočilo: »Izraelski letalski napadi globoko na ozemlje združene arabske republike so napaden račun, ker ne bodo pripeljali do kapitulacije egiptovskega naroda; nasprotno, okrepli bodo njegovo odločnost, da se upre pritisku... Poslabšanje položaja na Bližnjem vzhodu je zelo nevarno in te napade mora obsojiti ves svet!«

Upepelti enega največjih filozofov dvajsetega stoletja v mestecu Penrhyndeudreathu so prisilovali samo »okojnikova vdova in nekaj najbližjih sorodnikov ter njegov sodelavec iz Russellove fundacije za mir.

Križanka št. 5

Vodoravno:

1. slovenski slikar, ki živi stalno v Trstu (Lojze), 7. planina na severu Bosne, znana po strahovitih bojih med II. svetovno vojno, tudi naslov filma, 12. jama v Španiji, kjer so na stenah ohranjene risbe živali kot najstarejši spomeniki likovne umetnosti, 14. vrsta naših cigaret, 15. osebni zaimek, 16. pismen nalog od zdravnika za nabavo zdravila, 18. figura pri četvorki, 19. mestece v Sovjetski zvezi na Uralu pri Ufi, 21. kratka za »redakcija«, 22. majhen otok v Cikladih (Grčija), 24. redek kemični element iz grupe lantanidov, 26. duhovniško pokrivalo, 27. naslovna oseba znanega romana o »dobrem vojaku«, satira na bivšo Avstro-Ogrsko vojsko, 28. izraz, ki je pred holandskimi primki in pomeni izvor rodu, 29. cirilska črka, 31. največji sesalec, 32. roman pisatelja Mencingerja, 35. avtomobilska oznaka Valjeva, 36. kis, 38. izraz za medvojno delujočega aktivista, 41. zvit podtalno, 40. sekretar, 41. zvit gozdna žival.

Navpično:

1. velika reka v Sloveniji, katero so čestokrat preplavali in prebredli partizani, 2. gora nad Šoštanjem, kjer so Nemci obkolili XIV. divizijo, partizani pa so se prebili

proti Koroški, 3. arabski žrebec, 4. nekdanji ruski viadar, 5. eden izmed kontinentov, 6. nekdanja ženska srednja šola, 7. nenadna smrt, 8. dva sičnika, 9. svetišče grške boginje Atene, 10. gora nad Železniki pogosto prizorišče bojev in zatočišče naših horcev, 11. prostor, površina (lat.), 13. šolska ocena, 17. tirani, 20. grški zdravnik iz II. stoletja, ki je dobro opisal nekatere bolezni, tudi drama Miroslava Krleža, 23. kemični znak za iridij, 25. druga in enajsta črka abecede, 26. hrvatski narodni heroj, ki je padel kot politični komisar brigade 1944. leta (Marjan), 27. pripadnik naroda na otoku Velika Britanija, 28. pojav na vodi, 30. domača pernata žival, 33. domača plemenska žival, 34. osebni zaimek, 37. kratki primki in ime na izumitelja na področju elektrotehnike, 39. kemična oznaka za litij.

REŠITEV IZ PREJSNJE STE-VILKE. Vodoravno: 1. Gortan, 7. klatež, 13. Oparin, 14. marabu, 15. rever, 16. Peter - ž -, 17. etan, 18. natis, 19. ne, 20. Nen, 21. Kalin, 22. Ham, 23. JK, 24. Babič, 25. grob - s -, 26. tesač, 27. vrane, 28. Konjev, 30. pionir, 31. Intima, 32. Damask.

7

»TV 15« izhaja vsak teden — Izdaja ga zavod Borec Ljubljana, Beethovnova 10 kot glasilo ZZB NOV Slovenije in ZRVS Slovenije — Tisk in klisaje CGP »Delo« Ljubljana, Irmšičeva 1 — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina 22 dinarjev — Posamezna številka stane 50 par — Za inozemstvo stane 50 dinarjev — Naročnino pošljite na naslov: Uprava »TV 15« Ljubljana, Beethovnova ulica 10, pošto predal 598/XI, ali na tekoči račun št. 501-8-29 pri SDK Ljubljana — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik 21-901, najništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo